

V NÉPMESÉK

HÁROMSZÉKIEK

I Szép Palkó

Vót egyszerű hetedhét országon és túl egy szegény asszonnak egy fia, aki réaszánta magát, hogy szógálni menjen. Azt mondá azért az anyjának:

— Tarisnyáljon fél ingemét, anyám asszon, hadd menjek szógálni; több hasznom lesz benne, mintha az üdőt itthon ingyen tötöm!

A fiút Palkónak hítták. Az anyja féltarisnyálta, s ő elindult.

Estére béért egy erdőbe, ahol távulról valami szikra villáncsot látott, s annak tartott, gondolva, hogy ott valakinek lenni kell, s ott bátorságosan meghálhat. Sokáig ment arrafelé, s mentől közelebb ment, a tüzet annál nagyobbak látta. Szinte éfélre ért oda, s hát ott egy éktelen nagy óriás szundikált a tűznél!

— Jó estét adjon isten, apám uram!

— Hozott isten, fiú! — mondá az óriás —; köszönd, hogy apádnak szólítottál, mett ha nem, egészen benyellek vala! Hát te mi járásbeli embër vagy?

— Elindultam — azt feleli Palkó —, hogy szógálatot keressek, s a jó szerencse ide vete kjedhez, apám uram! Engedje, hogy háljak itt én és a tűznél, mett egyedül járok, s a helyet nem ismerem!

— Jó szível, fiam, csak telepëdj még! — azt mondá az óriás.

Palkó megtelepëdött, vacsorált, s elaludtak. Réggel azt kérdi tölle az óriás:

— Hova szándékoztál béállani szógálatra?

Palkó azt felelte, hogy ha lehetne, igyenessen a királyhoz szegődnék, mett úgy hallotta, hogy ott a cselédet igazságosan kifizetik.

— Hej, fiú — azt mondja az óriás —, messze lakik a király, az útravalód addig ketszër és elfogyna; hanem segittünk a dógon: ülj fél a vállamra, s az üstökömbe jól megfogontozz!

Palkó fült.

— Hund bé a szemédét, mett ha nem, elszédülsz!

Palkó behunta a szemit, s az óriás megindult, heggyről heggyre lépett, s mēnt délig. Délkor megáll s azt mondja Palkónak:

— Nyisd ki a szemédét, mit látsz?

Palkó végignézett, amíg csak ellátott, s azt mondta:

— Látok véghetetlen messze akkora fejérségét, mind egy csillag; mi az, apám uram?

— Az a király féllegvára — felelé az óriás.

Leültek, mind a ketten delet ettek; az óriás tarisnyája kilenc bihalbórból vót csinálva, abba tíz kényér, mindēgyik egy köbölből sült, s tíz négyvenés, jó magyar borral teli; két kényeret s két négyvenest délebédre elkötött; Palkót és kénálá.

Délre ẽ kicsit aludtak, s esmēnt vállára vette Palkót, szemit behunyatta, megindult, lépett heggyről heggyre; s délután három órakor azt mondá:

— Nyisd ki a szemédét, mit látsz?

Palkó azt mondja:

— Látom most ẽs azt a fejérségét, de mán most épület-forma!

— No, csak hund bé megint a szemédét! — mondja az óriás.

Ment még egy óráig; akkor ẽs megnézette Palkóval, mit lát. Palkó most egy gyönyörű tündöklő várat látott, amilyent soha még álmába sem látott vót.

— Egy fertály órára még ott lészünk — mondá az óriás.

Palkó még egyszer behunta a szemit, s egy fertály óra múlva õt az óriás a király udvarának a kapuja előtt letette, s azt mondá:

— Ɖn mán tégẽd itt hagylak, mett siető útam van visszafelé; hanem akarmiféle szógálatra fogadjanak mēg, vállalkozz örömet, viseld igasságon magadot, légy húségēs cseléd; az Isten viselje gondodot!

Palkó a jóakaratot szépen meğköszönte, s az óriás elmēnt.

Palkó szép fiú vót, s örömet meğfogadták, előbb három hónapra pulykapásztornak, mett más üresség nem vót; de addig ẽs adtak neki másféle dógot, s ő úgy viselte magát, hogy három hónapra asztalinas lett belõlle. Hogy inasnak jól felõtözött, úgy nézett ki, mind egy szép virágszál.

Vót a királynak három lēánya, a kúsőbbik szébb még a rózsánál s liliomnál ẽs. E Palkót erőssen meğszerette; Palkó azt vette ẽs eszre, s naponként anyéra hēzzabátrodott, hogy szerelēmbẽ habarodtak.

A királyné az áspis szemével csakhamar megesmerte köztük a, dógot, s megmondta a királynak és.

— Jól van — mondá a király —, eligazítottam a baját a hitván kölyöknek, csak bízd réám, feleség!

Szégén Palkó, mi vár réád!

Eléhvassa Palkót a király, s azt poroncsolja neki:

— Hallod-é, te csóró! Úgy látom, ügyes legénnek adsz énni; azt poroncsolom én neked, hogy az éjjel azt a nagy erdőt az ablakommal szembe mind levágd, hazahordd, fölhasogasd, s az udvaromon kaszajba rakd, mett ha nem, réggel a gombodot leüttetém!

Palkó úgy megijedt a beszédre, hogy a színiből és egészen kiköt, s azt mondta:

— Jaj, uram király, hisz azt embër nem tudná meg-tenni!

— No, te semmiség, hát te még mersz az én szómrá égyet vakkanni? Takarodj a têmlecebe!

Bététeté a têmlecebe, s ügyës mëghagyá, hogy amit poroncsolt, mëgtégye, mett ha nem, feje nélkül marad.

De be nekibúsult Palkó a têmlecebe! Úgy sírt, mind a kicsi gyermek; hanem a küsebbik királyléány égy titkos lappancson hëzza bésajdult, s mëgvigasztalta; adott neki égy rézcsapójú ostort, s azt mondta:

— Evel állj ki a kapu elejibe a dombra, rittyents vélle hármat, s arra az ördögök eléjőnek, te poroncsolj nekik, s ők mëgtészik!

Palkót a lappancson kieresztette, s maga ott benn maradt, míg Palkó visszajö. Palkó kiállott a dombra, jót rittyentett hármat, s hát az ördögök jönnek elé mindenfelől, s kérdik tőlle nagy szorgoson:

— Mit poroncsolsz, te szép Palkó?

Palkó azt mondja:

— Azt poroncsolom, hogy réggelig azt a nagy erdőt levágjátok, a király udvarába bëhordjátok, s mind kaszajba rakjátok!

Aval bémënt a têmlecebe; egy darabég ott mülattak ketten a királyléánnyal, s az azután őt ott hatta.

Neki az ördögök az erdőnek, nyírni kezdik le; zúgott, rittyégött, recsëgött; tővel-hëggyel a nagy fákot hazavondozták, félaprították, a király udvarán mind kaszajba rakták, s aval pokolba visszatakarodtak; égy órára mind mëglëtt.

Réggel a királynak legelső gondja a vót, hogy az ablakon kinëzzën az erdő felé, s hát csak a kopac helyit lássa! Veti a szëmit az udvarra, s mëglássa a sok fát kaszajba. Fëlviteti Palkót a têmlecből, s azt mondja:

— Látszik, hogy mëgëscsak tudsz valamit, te legén; de most azt poroncsolom neked, hogy a jövő éccaka

annak az erdőnek a helyit egészen felszántsd, haricskával bévesd, mēgneveld, mēgérleld, learasd, kicsépēld, mēgőrlēd, s rēggelre nekēm főzz ēgy istenēs haricskapuiszkát belőlle, mett máskülōnben fejed nélkül maradsz!

Aval őt visszakūdte a tēmlecebe.

Szēgēn Palkó, be mēgbúsult! Mett mán ilyen dōgot még csak hírbe sem hallott; hogy tudja azt ő véghēzvinni? De a kedvesse este hēzzament a lappancson, Palkót úgy kapta, hogy zokogva sirt, s hogy a dōgot mēgértette, azt mondta rēa:

— Ne búsulj ēgyet ēs, ēdēsēm, me ez az aranyostor! Eridj, csattints velle hármat a dombon, s arra a múlt ējjeli őrdōgōk mind elējōnek, esmént csattints hármat, arra a nyōstēn őrdōgōk ēs elējōnek; mēgint csattints hármat, s akkor még a sánta őrdōgōk ēs, még a viselōsōk ēs mind elēbūnak; mondd mēg nekik, mit akarsz, s ōk eligazittsák!

Kiállott Palkó a dombra, rittytett hármat amúgy igazit; osztán hármat, s még ēs hármat olyant, hogy a füle ugyan csēngēt belē; s hát a sok őrdōg úgy nyūzsōg elōtte, mind a hangya; nagy, kōlyōk, bak, nyōstēn, sánta, viselōs mind ott van akkora serēgbe, hogy a szēme nem lepte bē; nagy szorgoson kérdēzték:

— Mit poroncsolsz, te szēp Palkó? Mit poroncsolsz, te szēp Palkó? Ha azt poroncsolod, hogy a csillagokot leszēdjük, azt ēs mind a markodba rakjuk!

Palkó mēgporoncsolta nekik, amit neki a király poroncsolt vót, s visszamēt a tēmlecebe, ott a kedvessivel szinte hajnalig szerelmeskēdēt.

De milyen dolog van, lelkēm istenēm, most a bērcēn, az ódalon! Úgy kiátznak az őrdōgōk, hogy ēgyik szót elig lehet érteni a másiktól: „Hōjde! csá bē! hōje, Miska! hájc, Muszka! térj bē! fordulj mēg! no csak rajta! hadd suvadjon az a munka!”

Fēl van már az egész helység szántva, vetik a haricskát, kel, nő, érik, arassák, hordják haza szekérrel, a hátikon s ahogy lehet, még talyigán ēs, csēplik vascsēp-pel, viszik a malomba, őrlēik, szitálják; tūzet a kaszaj fának az udvaron, gyúl mēg, dorombol, akkorán világot, hogy a hetedik ország királyának ēs a házába a pénzt mēg lehetne olvasni; elē pokolból a legēsleg-nagyobb érckandért! fēl a tűzre! belē a lisztet a fővō vízbe! Fō, rotyog a haricskapuiszka, levészik a tűzről kandērostól, Pulutōnének a lába kōzi nyomják, kezibe egy keverőt, de még istenēt, addég keveri, gōbōdi, kavargassa a szapora firiss kezivel, míg jó rittyēgōsōn fēl kezd a keverō után vāladozni az űst ódaláról; mikor mēgvan egészen, nagy szuszogva jól ēsszekavargassa;

a keverőt odanyójtja Pulutónak, aki az egész munkán ott tisztartóskodott, s az arról a maradékot tüzes bicskájával levakargassa, s jóízűn bényalogassa; mán a nagy vizitett fakalánnyal Pulutóné a puiszkát össze és hajtogatta, tapicskálgatta; még egyszer úgy a tűzre visszatette, s mikor megsülent, a végzetlen nagy haricskapuiszkát az udvar közepire kiborították, s a nagy kandérral pokolba hazafutottak.

Kinéz a király réggel az ablakon, s hát az irlgalatlan nagy haricskapuiszka nagy hekkésen ott ül az udvaron; teli vót telve velle a nagy udvar; akarhogy boszonkodott és, nem tudta megállani, hogy el ne kacagja magát; azt poroncsolta, hogy jöjjön az egész város, s a puiszkát onnét mind egy falásig eltakarítsák. De lett és osztán egy olyan puiszka-hordás, amilyen több sohasem vót, nem t'om, még lész-é valaha: ki kézbe, ki tarisnyába, ki abrosszal, ki zsákkal, még szekérral és, kitől hogy lehetett, karincába, pëndélybe, s mindenképpen vitték mindenfelé; három órára a nagy állat nagy puiszka mind el vót hordva, még az odasikállódott fenekit és félválták s elvitték. Otthon az egyik leszelt egy nagy lapos szeletét, mákot tört, ordát vött elé, réatette s kétrétüleg kezibe csombolyította; a másik bőrös disznyóhúst rántott, s aval kötötte el; a másik édes téjjel, aszalt szilvalével, körtelével, disznyótépertyüvel; vert téjjel, sóstéjjel, tehentéjjel, kecsketéjjel, aludttéjjel kalányozta fél; a másik féltúrozta, féltúrte, így malacot csinált belölle, s úgy étték még; a nagyobb házaknál még jó félés bihaltéjjel és használták, vaj pedig tálba, vaj rézlábasba jó zsiroson túrózták, úgy, hogy nem túros puiszka, hanem puiszkás túró lett belölle; sok vót, aki olyant sohasem étt vót, s most úgy lakott belölle, hogy elig szuszogott el belé. A király és félvitetett magának furustukra egy jó nagy darabot porcollántángyéron, kihozatta a kamarából azt a nagy dézsát, amelyik teli vót olyan csíki túróval, mind a fáin vaj, abból jó bővön féltúrozttatta, melleje ült, s mind egy utósó falásig bévermelte, megivutt réa három pohár piross óbort, s azt mondta, hogy: e mán az igazi istenés furustuk!

E meglén; a puiszka elfogyott. Hanem mán most a király Palkót a tèmlecből félhívatta, s azt poroncsolta neki:

— No te sátán kölyök, tölled sült-é ki, amit tettél, vaj kitől, nem t'om; hanem van az én istálómba egy barna ménló, egy barna kanca, két szürke kancacsitkó s egy pej kancacsitkó: azokat hónap réggel rendre jár-

tasd még, míg jól elfáradnak; ha ezt még nem tészéd, fejed a karóba hág!

Palkó most nem búsult; füttyöldögelt, dúdolgatott jókedvvel a tэмlecbe, mett gondolta: „Lovat jártatni könnyű, nem első dógom.“ De másképpen vette a dógot, hogy este a szereteje hэzza lemэnt a lappancson, s annak elbeszélte; mett az azt mondta neki:

— Jaj, lelkэм, e még több a többinél, mett a többit az ördögök helyétted eligazították, de mán ilyenés-sen nekéd kell mégtэnnéd; mégpedig az a barna ménló apám lész, a barna kanca anyám, a két szürke csitkó a két néném, s a pej csitkó én magam. Hanem módját kapjuk ennek эs: mikor az istálóajtóhoz mész, úgy rúgunk feléd, hogy elэнés-elig léphetsz bé эgyet, de te valamiszэрэнт az ajtón belől lévő vasrudat védд a kezедbe, aval jámborítsd még mindegyikét, s rendre jártasd még, мэнтől jobban lehet; de ingem ne verj még, mett én könnyen mégadom magamot!

Adott neki a szereteje эgy rézkantárt, amit ő бэgom-bolt a köntösse alá; s a szereteje alunni мэnt a háló-házba, mett tudta, hogy hónap sok dóga lész; még-hatta Palkónak эs, hogy magát jól kialudja.

Rэggel a porkoláb Palkót két hajdúval az istálóhoz kísirtette, hogy a lovakot jártassa még. Még távulról hallotta, milyen horkolás, kapálódás, döngetés, nyerítés van az istálóba, hogy a hely silyedt el belé. Eleget próbálta, hogy a lábát az istálóajtón бétehesse, de anyi istenés lelke nem vót, hogy эgyet lépjék bé; hanem a vasrudat valahogy a kezibe vette. Fogott a barna ménlóhoz, s azt addég ütте, дöhölte, göбödте, míg kén-jába leféküdt; vette a kantárt, s a fejibe vágta, kive-zette, fэlpattant réa, s úgy eljártatta, hogy a hob szakadt le rólla; visszavezette, s helyire kötte. Úgy csinált a barna kancával эs, de a még gonoszabbul viselte magát. A szürke csitkók még délcegэbbek vótak; az ereje a дөгönözésbe majт elfogyott. Utoljára мэnt a pej csitkóhoz, de a világ kincsiétt эs эgyet nem ütött vóna réa, hanem szémszúrásból verte az állást, közfát, гэрэндát, hídlást; a csitkó magára lefeküdt. Arra még-szóllak a tátos barna, a királyné, s azt mondta a barna ménlónak:

— Ládd-э, hogy a pej csitkó vót az oka mindénnek! De várjatok még, эб a lelkétek — kiáta utánnik, amind vezette ki az istalóból —, lész nekem эs anyi eszэм, mind nekték, мэgtanítlak! Hadd el csak, léánka, mett jól elkэnoztatál mindэgyikünköt a vasrúddal, de азétt nemsokára mégfizetsz!

Palkó erre szóra úgy elrémült, hogy a csitkót elig tudta kivezetni; de a csitkó azt mondta:

— Ne félj, csak mënjünk mëntől sietőbben, s ide vissza se gondoljunk, mett máskülönben jaj lesz nekünk!

Elügettek a házához, onnét Palkóval pénzt, drágasagokat s égyebet elvétellett. Nagy gyorsonn elkalupérozott, s vitte Palkót a hátán.

Mëntek délig, ahogy csak kisült, hetedhét országon keresztül. Akkor a csitkó azt mondja:

— Nézz vissza! Mit látsz?

Palkó visszanéz, s hát távúlról repül egy sas, akinek a szájából a lang hét ölnyére szakad. Azt mondja a csitkó:

— Én a fejemén átalbucskázom, s lesz belöllem egy zsëndülő kölesvetés, te és bukjal átal a fejedén, s lesz belölled kölesörző; az a sas az apám, s ha tölled azt kérdi, nem láttál-ë itt ilyen s ilyen utazókat, mondjad, hogy láttad akkor, mikor ezt a kölest ide vették!

A csitkó átalbucskázott a fejin, s lett belölle kölesvetés; átal Palkó és, s belölle kölesörző lett. Odaér a sas, kérdi az őrzőt:

— Te fiú, nem láttál-ë itt nagy szorgoson elmenni egy éfjat egy pej csitkón?

— Vaj láttam — felel az őrző — akkor, mikor ezt a kölest ide vették, de azok eddig hol és járhatnak!

— Azoknak hat nem erre kellett jöni! — azt mondja a sas; s aval visszaindult.

Othon mégmondta a feleséginek, mivel járt. Felesege azt felelte rëa:

— Ó, te sült bolond, hisz az a köles éppeg a lëányod vót, s a kölesörző Palkó! Visszatakardj, s hozd haza ökö!

Palkóék fél déiutánnig mëntek; akkor azt mondja a csitkó:

— Nézz vissza! Mit látsz?

— Újbol látom a sast — felel Palkó —, de most tizënnegy ölnyére szakad a lang a szájából, olyan erőssen jó!

— Bukjunk átal a fejünkön — azt mondja a csitkó —, én leszék bárán, s te az én pásztorom; ha apám az utazókat kérdi, mondjad: akkor láttad, mikor ingëm báranoyztak!

Átalbuktak a fejikén. Odaér a sas, kérdözöködik az utazókról, s a pásztor azt feleli:

— Azok akkor mëntek itt el, mikor ez a bárán lett!

Esmënt visszatért a király; de felesége visszakergette, s azt mondta:

— Az a bárán a lőányod vót, s a pásztor Palkó, te üress tökfőjű!

Palkóék még egyet jót haladtak; egyszerűt azt mondja a csitkó:

— Nézz vissza! Mit látsz?

Palkó most és a sast látta, de úgy, hogy az egészen langba vót borulva. Átalbuktak a fejkén; a lőánból lőtt egy kápóna, s abba Palkóból egy rőmőte. Előrkőzik a sas, kőrdi az őtazókot, s a rőmőte azt mondja:

— Azok akkor mőntek el itt, mikor ezt a kápónát ide építették!

Harmadszor és visszamőnt a sas; felesége pedég nagy mőrgőlődve otthon marasztá, s azt mondá:

— A kápóna lőányod vót, s a rőmőte Palkó, te ostoba! De te olyan és vagy, hogy veled mindőnt el lehet hitetni, te vőn gyász! Én mőnyők mán őtánnik, mőglátom, hogy tudnak ingēm mőgcsalni!

Elindult a királynő sólyom-kőpbe; Palkóék pedig csak haladtak. Nem sok ődő mőlva azt mondja a csitkó:

— Nézz vissza! Mit látsz?

— Látok egy sólyommadarat — felelé Palkó —, akinek a szájából hetvenhét singnyére szakad a láng!

— Az az anyám — mondja a csitkó —; most egyszerűt légy őgyes, Palkó, mett anyámnak hazugsággal nem szűrod ki a szőmit! Csakhamar bukjunk őtal a fejűnkön, mett egy micre itt van; őn egy tőjtővő vőlom, te pedig abba egy aranyrőcévő; de jól vigyázz, mőg ne tudjon fogni, mett osztán vége nekűnk!

Hogy őtalbuktak s elvőltoztak, a sólyom abba nyomba odaőrt; igyēnőssen a rőcőre csapott, mind a villám-lás, s a rőcőnek előnős-elig lőn ideje a tő alá bűni. A sólyom tőbb versbe és mőgűjftotta a rőacsapást, őgy-hogy egészen elfáradt belő; de a rőce mindőnkor lebűtt a tő alá. Nagy mőrőggel őtalbukkik a sólyom a fejűn, s királynő lősz belőlle; kővet sződ, s a rőcőt agyon akarja dobni, de a rőce ezt és sokáig őgyesőn elkerűli. Ebbe és mőgfárad a királynő, s azt mondja:

— Látom, te őtkozottak, hogy sēm mire sem mőnyők veletők! Ma a szeműnk előtt hala mőg a māsik két lőányom, annyőra bánál vőllik a vasrűddal, te gyilkos! Hanem őn aval őtkozlak mőg tűtőkőt, hogy őgymásről őgy elfelejtőkőzzetők, mintha sohasem esmertők vőna!

Aval a fejűn őtalbukkott, szárnyára kerekőkőtt s nagy búson elrepűlt hazafelő.

Amazok és visszavőltoztak, mőgpedég most Palkó s királynőlőny lett belőlők. Azt mondja a lőán:

— Többet nem jó utánnunk sënki, csëndésën útazhatunk; de hogy a két néném meghót, a nekünk nem rossz hír, mett mikor apám s anyám mëghalnak, miénk lész az ország, édës Palkóm!

Így haladtak ëgy keveset, beszéltek a magik dógikot, s nem sok üdüre ëgy város mellé juttak. Immán a nap haladott el; mëg vótak fáradva s leültek nyugunni; ëgy csëppët mind a ketten szëndëredtek, s mikor a nap le vót búva, fëlëbredtek. Nëzték ëgymást, de nem esmerték; ami addig vót, mind elfelejtették; elbáméskodva kérdëzték ëgymástól: „Te ki vagy? Hát te ki vagy?” — de ëgyik sem tudta mëgmondani, hogy ő ki.

Bëméntek hiszem ketten a városba, de úgy, mind esmeretlenëk; ott ëgyik a másiktól elszakadtak. Palkó bészegödött ëgy urasághoz inasnak a város innetső végén, a léán pedig farajnak másik részibe a városnak. Szinte esztedeig vótak szógálatba, hogy sem ëgymásról, sem ëgyütt vót dógikról nem emlékeztek mëg.

Ëgyszer Palkó azt lássa álmába, hogy a barna ménló vonaglik, s csakhamar mëg ës hal. A faraj ës ëppen akkor azt álmodja, hogy a barna kanca vonaglik, s csakhamar mëg ës hal. Az álomból mindkettejüknek eszibe jutott mindën, eszibe ök ës ëgymásnak; de nem tudták, hogy ök mind a ketten abba a városba laknak. Az álomlátás napján Palkót a gazdájának úrfija elküdté titkon ëgy szerelmes levéllel annak az uraságnak a kúsasszonyához, akinél a faraj lakott. Elvitte Palkó a levelet, s odaadta a farajnak, hogy a kúsasszonnak adja a kezibe. Akkor lássa mëg, hogy ki az a faraj; hisz az ëppen az ő kedves lelke szereteje! Most jut eszibe, hogy ő annak eddig ës sokszor adott oda szerelmes levelekët, amikët az ő úrfija annak a kúsasszonyához küdözött, s vëlle meg ëgyszer-máccor lebelgëtt ës; most tudta mëg, hogy kivel van találkozásá. A faraj ës a legelső pillantásra rëaemlékezëtt Palkóra. Mëgölelték ëgymást, sírtak örömikbe, hogy ëgymásra találtak; s elbeszëltek ëgymásnak, mit láttak azon ëjjel álmikba.

A faraj az álomból kitalálta, hogy a múlt ëjjel az apja ës, az anyja ës mëghótak, az ëgykori barna ménló s barna kanca.

— Mënjünk — azt mondja a faraj —, mënjünk, nehogy a királyságot más elöllünk elkapja!

Megegyeztek, s hónaputánra határozták az elindulást. Azalatt másnap mëgërkezëtt a hivatalos tudósittás ës, hogy a király s királyné tënnap éccaka éfélájba ëgyszerre elhótak — ëppen akkor, amikor ök az álmat

látták vót. Elindultak titkon, s azon az úton, amelyiken jöttek vót, egy nap hazaértek. Még a király s királyné a nyújtópádon feküdtek, s az elveszéttnék gondolt léán maga síratta el őket.

A léánt csakhamar béállították a királyságba; ő pedig Palkót urának választotta, megesküdt vélle; s ha még nem hótak, máig és élnek nagy bódogságba.

II

Az Igazság és Hamisság útazása

Ezelőtt sok üdövel, de éppen a napját nem tudom megmondani, az Igazság jól feltarisnyálva útnak indult, hogy bójárja a világot. Ment, ment hegyen, völgyön, falun, városon keresztül; addig ment, míg előtalálta a Hamisságot.

— Jó napot, földi! — köszön az Igazság. — Hova, meddig szándékozol? — kérdi tőlle.

— Menyek, hogy bójárjam a világot — felel a Hamisság.

— Éppen jó! — mond az Igazság —, mett én es oda indultam; útazzunk hát együtt!

— Legyen! — azt mondja a Hamisság —; de tudod-é, hogy az utazóknak jó egyességbe kell élni? Oszszuk meg hát köttségünköt, s előbb köttsök el a tiédet.

Az Igazság a köttségit közre ereszté, s együtt elkötötték. Mikor ez elfogyott, a Hamisságét es el kell vala együtt köteni; de az azt mondá az Igazságnak:

— Hadd szúrjam ki egyik szemedet, s úgy adok belőlle neked es!

Nem vót szegénnek mit tenni, mett erőssen meg vót ehülve; kiszúratta egyik szemit, s úgy kapott enni valamit. Azután, mikor a Hamisság az Igazságnak enni adott, előbb a másik szemit szúrta ki, azután az egyik karját vágta le, s még osztán a másikat.

Mikor mindezt vélle megtette, úgy akart, hogy magától elhagyja. De az Igazság azon rimánkodott, hogy ne hagyja el őt ilyen gyámoltalan, hanem vezesse el legalább a közelebbi város kapujához, s ott hagyja el, hadd éljen meg kéregetésből. El is vezette a Hamisság, de nem ahova kévánta, hanem egy akasztófához. Csudálkozott az Igazság, hogy ő egy emberjárást sem veszen észre, s azt gondolta, hogy abból a városból az emberek mind kihótak. Amind így aggódott, meglepte az álom, s elaludt.

Mikor felébredt, hallott a feje felett valami beszédet, s megértette, hogy azok ördögök. A legvénebb ördög azt mondá a többinek:

— Mondjátok el, mit hallottatok, mit csináltatok.

Az egyik azt mondá:

— Én ma öltem meg egy tudós orvast, aki kitalálta az orvasságot, amivel meggyógyulhatnak azok, akiket én nyomoréké tettem, megcsonkítottam, megvakítottam.

— No, te derék fiú vagy — mondá a vén ördög —, de mi lehet az az orvasság?

— A csak anyiból áll — azt mondá a másik —, hogy az éjjel újhód pénteke éjjele lesz, akkor a bennák hingergőzzenek meg, s a vakok mosdjanak meg az éjjel hulló harmatba: a csonkák épekké lesznek, s a vakoknak szemik világa megjő.

— E derék! — mondja a vén ördög. — Hát tú csináltatok? Mit tudtok? — kérdi a többit.

— Én — azt mondja egy másik — ma végeztem el egy munkámat: szonnyan akarom megölni a közél lévő királyi város lakóssait!

— Mibe áll a te titkod? — kérdi a vén ördög.

Az azt felelé:

— Egy követ helyhez tettem a város napkeleti szegetin három öl mélységre a források ereire, evel a víz megáll, egy csepp sem foly, s én bátron járhatok akarhol, mett ezt a titkomot senki sem tudja kitalálni, s úgy lesz, ahogy én szándékozom!

Ezekre a beszédekre a szegén nyomorult Igazság jól figyelmezett. Még többet es beszélgettek az ördögök; de azt a szegény Igazság vaj nem értette, vaj nem tartozott az ő dógához, s azért rea sem figyelmezett a beszédjikke. Osztán az ördögök onnét mind eltakarodtak, mett immán a kakas szóllott hajnalra.

Ekkor az Igazság gondolá, hogy megpróbálja az akkor éjjeli harmat erejít. A harmatos földön meghingerözött, s hát örö mire karjai kiépültek! Még akkor inkább ügyekezett magát mindenképpen megurusolni: keresgélte mindenfelé, tapogatózott, s ami burjánt csak kaphatott, arról a harmatot mind a szeme helyire dörgölte, s amikor megvíradt, szerencsésen meglátta a világosságot. Hálágot adott az igazság isteninek, hogy őt, mind igazat, nem hatta el.

De mán az étlenség kényszerítette, hogy valemerre tekeredjék; sietett azért a közél lévő városba; éppen ide pedig azért is, hogy az ördögök éjjeli beszédje annak a városnak víztelenségiről szóllott. Sietett mentől hamarébb segíteni a nyomorultakon. Nemsokára elérke-

zett a városhoz, s hát lássa, hogy minden ember gyászol. Igyenessen menyen a királyhoz, s megmondja, hogy mi okból ment oda. Igen nagy öröme támadt a királynak, mett az Igazság elmondta neki, hogy a nép szonnyúságán hogy lehet segíteni, ahogy az ördögtől hallotta vót; s ahogy a királynak azt is elbeszélte, hogy hogy vakult vót meg, hogy csonkult meg, a király neki egészen hitelt adott. Nagy szorgoson hát a forrást bédugó kőnek kiásásához fogtak; hamar ment a munka, s hamar elérték a követ. Mikor azt onnét kiemelték, a források erei megnyíltak; erőssen megörvendett a király s az egész népség, nagy vígsággal innapot tartottak.

A király nem ereszté el az Igazságot, hanem magánál marasztá; úgy tortotta őt minden dologba, mind legbizadalmasabb emberit: nagy gazdagságba s bódogságba helyeztette.

Üdő telve a Hamisságnak es útravalója elfogyott; kéregetésből kezdett élegetni, de kevés háztól bódogult, s étlen szinte meghót. Ekkor reatalált útítársára, aki most gazdag vót, az Igazságra, s tölle kért valamit. Az Igazság őt megesmerte, s azt mondta neki, hogy ad neki egy darab kinyeret, ha hagyja, hogy az egyik szemit kiszúrja. Úgy el vót ehezve a Hamisság, hogy rea kellett állani, mett máskülönbén meghót vóna éhel. Az Igazság hát neki kiszúrta ma egyik szemit, hónap a másikat, azután rendre levágta mind a két karját egyegy darab száraz kinyérétt; s ennek így es kellett lenni, mett a Hamisság mástól semmit sem kapott.

Mikor már sem szeme, sem keze nem vót, arra kérte az Igazságot, hogy vezesse el őt az alá az akasztófa alá, amelyik alá ő es vezette vót. Ezt az Igazság teljesítette, s a Hamisságot ott es hatta az akasztófánál. Az éjjel az ördögök megint odamentek; de mikor a vénebb a többtől számba kérné, hogy mit csináltak, mit tudnak, az egyik azt találta fel, hogy előbb nézzenek széjjel, valaki nem hallgassa-ë beszédjiket, mett a minap éjjel őket valaki meghallgatta, s azétt talált rea a város a bédugott forrás erire. Ebbe mindnyájon megegyeztek, a helyet ésszevissza keresgéltek, s reataláltak a Hamisságra; mind ésszeszaggatták, hurkáját felmatóllálták, azután megégették, s a porát a széllel elfútatták. De a pora es olyan ártalmas vót, hogy abból az egész világon mindenüve jutott; s ez az oka, hogy ahol csak ember van, ott hamisságnak lenni kell.

III

A vadász királyfiak

Egy királynak minden esze-kedve a vadászat vót, s erre a fiait es úgy megtanította, hogy vadász királyfiaknak nevezték. Ezek az atyjik országának hat havassát mind eszevadászták, a hetedik vót a feteke havas, ebbe es az atyjiktól sokszor kéredztek vadászni, de sohasem engedte meg.

Egyszer meghal a király, s a fiak elig várhatták eltemetésit, az ország igazgatását az öreg vezérre haták, magik pedig elmentek igyenessen a feteke havasba vadászni. Több nap ott bolygottak, de még csak madarat sem láttak. Azt határozták, hogy váljanak külön, s hárman menjenek három felé a havasnak három nyílásán, hátha úgy több szerencséjik lenne! Abba es megegyeztek, hogy amík a nyílját haszontalanra el találja pattintani, azt pofozzák fel.

Elindultak. Egyszer a küssebbik meglát egy repülő hollót, hogy a szájába valami fényeset viszen; gondolja, hogy a valami drága portéka lehet, reapattintsa a nyilat, s hát egy acél esik ki a holló szájából, s maga a holló tovább repül. A nyíl elpattanása meghallott az egész havasba; eléjött a két bátya, s mikor lássák, hogy az eccsik egy haszontalan portékára lőtt, jól elfofozzák, s aval visszamennek a helyikre.

Megint széjjelmentek. A küssebbik meglátott egy sólyomadarat egy kőszikla tetejin; gondolja, hogy: „E nem haszontalanság, ezétt tám csak nem pofoznak fel”; realó, de a nyilvessző a sólyom lába alatt egy kiálló hegyess kőszikladarabba megakad, a sólyom tovább repül, s a kősziklából egy darab leesik a földre; nezi, s hát valóságos kova! Bátyjai újból odajönek, s felfofozzák a haszontalan lövésétt.

Elig távoznak el egymástól, a nap haladni kezd el, az üdő alkonyodik; ő esmént eszreveszen egy mókust, hogy egy fa odvába éppen búvik be — gondolja: ennek enni való húsa van, hezzaló. De a mókus a fa odvába megmarad, s a nyilvessző egy nagy gombát talál, s abból leüt egy darabot — nezi, s jó topló! Esmént jönnek a bátyjai, s jól felfofozzák. — Ő ezt es elszenvedte békességesen.

Most immán nem távoztak el egymástól, mett setétülni akart, hát mentek együtt. Egyszer egy nagy öz keresztülfut előttik, mind a hárman realónek, s az el-esik.

Mennek tovább, s béérnek egy szép rétbe egy forrás mellé; oda vót készítve egy rézvállú. Itt letelepedtek, az őzet megnyúzták, megmosták; s csak a tűz héjjánossága vót, hogy jó vacsorát készíthessenek.

— Lássátok-e, bátyáim! Tü engem ma háromszor pofoztatok fel, hogy haszontalanra löttem; ha megengeditek, hogy én nektek azokat a pofokot visszaadjam, tüzet csinállok!

A két bátyja beléegyezett, de ő a pofozást elengedte. Hanem azt mondá nekik:

— Lássátok-e, amíg szükségetek nincs valamire, haszontalan dolognak tartásátok; né, most mekkora szükségünk van az acélra, kovára s toplóra!

Aval tüzet csinál; felhúznak nyássra egy őztagot, megsütik s egy árté vadászvacsora lesz belőlle.

Vacsora után arról tanácskoznak, melyik vigyázzon az éjjel, met vigyázás nélkül nem hálhatnak. Úgy határozták, hogy szerre örözzenek; de jól vigyázzon mindegyik, nehogy baj történjék, mett máskülönben az őrzőnek halál a fejin.

Első éjjel őrző lett a nagyobbik, s a két küssebb aludt. Telik-múlik az üdő éfélig; s hát egyszer feteke gyász várossa felől, a feteke havas megül jő egy háromfejű sárkán, úgy, hogy három singnyére szakad a láng a szájából!

Ez a sárkán lakott feteke gyász várossán túl feteke tóba, más két társával, az ötfejű s hétfejű sárkánnyal, s feteke gyász várossának nagy ellenségei vótak. A sárkányok erre a forrásra szoktak járnin innya, mindég éfélikor; itt azért nem lehetett járnin sem embernek, sem baromnak, mett amit ott kaptak olyankor, mind megölték.

Hogy a sárkán eljött, s meglátta a királyfiakat, réjik rohant, hogy felfalja; de az őrző királyfiú szembeállott vélle, megölte s bévette egy közelebb lévő bokorba. A vér a tüzet úgy kiótotta, hogy elig maradt egy tüzes üszög; de abból az őrző reggelre jó tüzet durrasztott, amúgy igazit.

Reggel esmént elindultak vadászni, s estére vissza. Akkor a középső királyfiú küzdött meg éfélikor az ötfejű sárkánnyal, s ő es megölte azt; de a vér a tüzet úgy kiótotta, hogy abból csak egy szeketlő szem maradt, amiből esmént tüzet csinálhatott.

De mán a harmadik éjjel a küssebbik királyfiúra a hétfejű sárkán jött; ő es azt hiszem meggyőzte s megölte, de annyi vére folyt, hogy a tüzet merős-merőbe kiótotta. Csinált vóna most tüzet, de akkor vette észre, hogy a kova a zsebiből el vót esve.

Mit tegyen hát? Megindul, hogy valamerre szerte- nézzen, s tüzet vigyázzon. Felhág egy nagy magoss fá- ra, s hát lássa, hogy harmadnapi járófödre egy messze havasba valami tűz villáncsol. Arrafelé indul; s amind menyen, találkozik az Éféllal; az el akart mellette sur- ranni, de ő nekirikóttott:

— Hó, megállj! Várj meg engem ebbe helybe, amed- dég visszajövök!

Az Éfél nem akart megállani, de ő azt megkötötte jó szijjas háncsuval egy vastag cserefához.

— No, most tudom, hogy megvársz!

Menyen tovább; elig jut el négy-öt óranyi távol- ságra onnét, találja a Hajnalt. Kéri azt es, hogy várja vissza őt, de a sem akar; azt es hát megköti. Ment, ment tovább; ő haladott, de az üdő maradott; így hát elérkezett oda, ahol a tüzet látta. Mikor odaér, lássa, hogy huszonnégy erdei tolvaj egy kaszaj fából tüzet rakott, s mellette süt egy ökröt. Nem mert odamenni, hanem a nyílvessző végibe egy darab toplót tett, s azt a tűzön keresztüllötte. A topló meg es gyúlt szeren- csésen; de mikor utánna indult vóna, a lába alatt a száraz lapi erőssen suhogott, s erről őt észrevették s megfogták. Némelyik a tolvajok közül az apja orszá- gából való vót, s az apjára haragudt es, úgy akartak hát, hogy őt megöljék. Egyik azt mondta: „Nyársaljuk fel!” A másik azt, hogy fenekeljék bé egy hordóba, s úgy égessék meg. De a vezér azt mondta rea:

— Ne öljük meg azt a fiút, hanem vegyük magunk- hoz, mett hasznunkra lehet! Tudjátok-e, hogy a feteke gyászvárosi király leányait el akarjuk lopni, s az ud- varát felprédálni; de a torony tetejin lévő vaskakastól nem térhetünk hezza, mett mihent közelítettünk, miny- nyátt kikiril, s arról az őrzők észrevésznek. Vigyük magunkkal, lőtessük le vélla a vaskakast, mett jó lövő; s ha lelőtte, eresszük el!

Erre a tolvajok jó szüvel reaállottak, mett így több nyereséget láttak, mintha őt megölnék.

Elindultak hát, s elvitték a királyfiút es. Mikor a feteke gyász várossa várától még távulocska vótak, a királyfiút elől elküdték, hogy a menjen annyira, hogy a vaskakast lőhesse le.

Ő éppen a vár alá ment, s onnét a kakast lelőtte. Ekkor a vezér azt mondja:

— No, már őt a vár fokára taszittsuk fel, ő mün- köt felhúz, túlfelől leereget; de amíg dógunkot igazitt- suk, ő addég itt öröz es; akkor adunk neki es valamit, s eleresszük.

De hamiss vót a kutya lelke a vezérnek es, mett úgy akart, hogy mikor mindent eligazítottak, a királyfiút a tolvajoknak kezibe adja. Hanem ezt a királyfiú valami suttogásikból észrevette. Feltalálta magát, s mikor a tolvajokat a várfokról egyenként eregette bé, mind-egyiknek a nyakát levágta, s fej nélkült küdte bé a várba, a vezérrel együtt. Mikor látta, hogy már egyedül van, s nincs kitől féljen, elment maga bé a király palotájába. Az első házba hált a király, a másodikba a királyné, a harmadikba a három leány; a fejnél mind-egyiknek gyertya égett; ezt ő mind a lábikhoz rakta. Egyik sem es vette észre őt, csak a legküsőbbik királyleán. E felébredt, s megijedt, mikor hálózásába férfiat látott. De mikor a királyfiú elbeszélte neki, hogy ő ki, hogy miken ment keresztül, felköt, felötözött, s a királyfiút egy ódálházba vezette, ott jól megvendégelte, jó szível látta, szeretejének fogadta, egy gyűrűt s egy ruhát adott neki jegybe.

Sietett el a királyfiú; szeretejitől elbócsúzott, elment a tolvajokhoz, azoknak orrik s fülik hegyit mind lecsipdeste, küsruhájába kötötte; kiment a várból; elment, tüzet vett; az Éfélt s a Hajnalt elődta; a szállásra ért, s ott reggelre jó tüzet rakott, úgyhogy a vér egészen felszáradt.

Víradtkor feteke gyász várossába Veress vitéz mikor az őrzököt vizsgálná, reaad a fejetlen tolvajokra, kap rajtik, s csonka fülikből s orrikból ő es jegyeket szed magának, jár a városon fel s alá, s nagy kevélyen beszélli, hogy ő az igazi vitéz, mett ő az éjjel megölte a huszonnégy tolvajt, akik feteke gyász városát olyan rég jesztgetik.

Ezt az örömhírt a király es hamar meghallotta, Veress vitézt magához hívatta, s megkérdezte. Ő megdicselkedett a királynak es, s a jegyeket es küsruhájából elémutatatta.

A király neki egészen hitelt adott, olyan erőssen örvendett a jó hírnek. Választást engedett neki, hogy leányai közül azt vegye meg, amelyik tetszik; s országból es részt ad neki.

Veress vitéz a dógot elhibázta, mett a királynak legküsőbb leányát választotta, aki az egész dógot tudta; s már a királyfiúval jegybe es vót. A király megmondta a leánnak, hogy férhez akarja őt adni. A leány azt monda rea:

— Jól van, atyám, csakhogy akihez engem adni akarsz, érdemes ember legyen, s bizonyítsa meg, hogy városunknak valami nagy szógálatot tett!

A király azt mondja:

— Ki tehetne s ki tehetett volna nagyobb szógálatot városunknak, mind az az ember, aki a huszonnégy tolvajt megölte?

A leány azt feleli:

— Igazad van, atyám, aki azt tette, én annak felesége leszek!

— Ember légy, leányom! Jól teszed, hogy az én akaratomon jársz. Készülj lakadalmadra, mett reaadtam arra az emberre, aki városunkot a veszedelemtől megmentette!

A leány örömmel készült, mett a Veress vitéz dögáról semmit sem tudott. S csak akkor lássa, mit akarnak véllé, mikor asztalt készítnék, papot hínak, s hát a Veress vitéz áll elé völegénnek, akit ő örökké úgy gyűölt, hogy a szemivel sem nézhette.

Visszafut a házába, sírva borul a vánkossra. Jelen vótak már mind, akik a vendégségbe meg vótak hívva; de ő nem jött elé. Utánnament az apja. Ennek ő elbeszélte, hogy a múlt éjjel találkozott a legküssebb vadász királyfiúval; s kérte atyját, hogy küdjön egy követet a felhagyott rétbe, ahova a feteke tóbeli sárkányok a rézvállúra innya szoktak járn; az ott múltató három ifjat hívassa meg a vendégségbe; s amíg azok el nem jönnek, addig őt a Veress vitézzel összekelni ne erőltesse: így eléményen a vendégek közi.

Az atyja ezt megígérte, s a rézvállúhoz szorgoson egy követet küdött. A leány es elment a gyülekezet közi. Folyt hát a vendégség istenigazába.

A követ elment a rézvállúhoz; megbútt egy bokor megi a tisztás rét szélin; hallgatódzott, s megértette a királyfiak beszélgetésiből, hogy jó helyt jár; elejikke állott, s a feteke gyászváros királyának neville meghitta őket a legküssebbik királyleán lakadalmába.

Készek vótak erre a királyfiak; kivált a küssebbik, hogy hallotta, hogy az ő mátkáját akarják férhez adni, ha lehetett volna, egy micre ott termett volna.

Mikor az udvarba béérkeztek a királyfiak, a Veress vitéz alatt meglódult a tizenkét vánkoss, amire az asztalfőnél ültették vót. Mikor a legküssebb királyfiú az első garádicsra lépett, a Veress vitéz alól egy vánkoss kiszökött; mindenik garádicslépésre alólla egy kiszökött; s mikor a ház küszöbin léptek bé, akkor még a szék es kiszökött alólla, s ő a pad alá került.

A legküssebbik vadász királyfiú mind elbeszélte az egész történetet. Elbeszélte, hogy a nagyobbik bátyja a háromfejű sárkánt ölte meg, a küssebbik bátyja az ötféjút, ő pedig a hétfejút. Elbeszélte különösön, hogy járt az erdei tolvajokkal. Elbeszélte, hogy hogy talál-

kozott a király leányával, hogy hogy ment keresztül mindegyiknek hálójában, s hogy cserélte meg a gertyákat a fejtől a lábikhoz. Elémutatta a jegybe kapott gyűrűt, s küsruhát. Elérakogatta az asztalra a tolvajoknak levágott orrik s fülik hegyit; azokat eszszeméregette azokkal, amiket a Veress vitéz mutatott vót elé; jól kilátszott, melyik honnét való, hogy a Veress vitéz csak azután vagdalt belőlük, mikor mán a királyfiú azoknak a hegyit elszedegette vót. A királyfiúnak adta minden ember az igazat. A Veress vitézt hamislelkűnek ítülték, aki huncfútsággal akart bódogulni; lófarkra kötték, a városnak minden utcáján megvoncolták, azután négy darabba vágták, s a városnak négy szegeletire felszegezték.

A vadász királyfiak pedig hárman elnyerték a feteke gyászvárosi királynak három leányát; a legküssebbik királyfiú a legküssebbik leánnyal köt össze, akivel immán meg vótak egyezve, s ő lett az örökkös a feteke gyász várossába. A más kettőe pedig lett az atyjik országa.

Hónap legyenek a te vendégeid!

IV

A rossz fonóleányból lett királyné

Vót egy közönséges asszonnak egy leánya, aki egyebet csak dógozott, hanem fonni nem szerette. Ezétt az anyja sokat cirmolta; s egyszer annyira es ment, hogy a guzsallyal kergetni es kezdte. Ahogy az út mellett futnak, egy királyfiú ott ment el hintóba.

A leán szép vót; a királyfiúnak szemibe akadt, s megkérdezte az anyját, hogy miétt kergeti.

Az anyja azt mondta:

— Hogyne kergetném, mikor minden fonnivalómot nagy hamar megfonta, s most még a kert fedelit es meg akarja fonni, hogy egyebet nem kap!

A királyfiú azt felelte:

— Hagyja el kjed, asszonyom, ne üsse, hanem adja ide, hadd vigyem el magammal; adok én neki fonnivalót, mett anyámnak elég van, ott a fonásba kedve telhetik!

Az asszony örömost odaadta a leányát; gondolta, hogy amit otthon restellett, idegen helyt szégyelletibe es megszokja, s még csakugyan lehet belölle jó fonó.

Elvitte a királyfiú a leánt haza, s bétette egy nagy magaziumba, amelyik teli vót kenderrel; azt mondta neki:

— Ha olyan jó fonó léssz, hogy egy hónapra mind megfonod, feleségemnek veszek!

A leán, hogy a temhetetlen sok kendert megnézte, a gút jedtibe szinte megütte, mett az elég lett vóna egy egész falu leányának es egész télre. Nem es csinált egyebet, hanem leült egy herré, s ott csak búsult. Így tót el az üdő három hétig. Azalatt aki neki enni vitt, mindegyiket megkérdezte: mi újság van? Mind-egyik mondott neki hol egyet, hol mást.

A harmadik hét végivel egy éjjen, mikor erőssen búsulna, egyszer csak elejibe lép egy félsinges ember másfél singes szakállával, s azt mondja:

— Métt búsulsz, te jófonó szép leán?

A leán azt mondja rea:

— Éppen az a baj, hogy nem vagyok jófonó, s méges meghitték, hogy jófonó vagyok; s ide es azért zártak bé.

— Egyet se búsulj — mondja az ember —, segíték én a dógon; én ezt a sok fonót mind megfonom a jövő héten, ha te es felfogadod, hogy eljössz velem, ha a nevemet ki nem találod, amíg a fonást elvégzem.

— Jó lesz biz a — mondja a leán —, úgy el es menyek!

Gondolta, hogy így es csak oda menyen ki a dolog, hogy a fonástól megszabadul.

A tärpe ember elment aval dógára.

A negyedik héten egy olyan inas vitt enni a leánnak, aki a királyfiúval vadászni járt; ott elmaradt vót, s későn jött haza. Ettől es azt kérdi a leán: mi újság van? Az inas elbeszéli, hogy ő az este milyen későn jött haza, s az erdön egy setét árokba látott egy félsinges emberkét másfél singes szakállával, aki egyik ágról a másakra szökdösött, fonalat matóllált, s mind azt dúdolgatta:

Az én nevem Tánci Vargaluska,
Feleségem lesz jófonó Zsuska.

Tudta a leán, mit matóllál az az ember; de az inasnak azt mondta:

— Te csak képzelődtél a setétbe!

De azonba megjött a kedve, mett tudta, hogy a fonivaló megfonódik, tudta azt es, hogy őt az a kicsid emberke el nem viszi, mett mán tudja a nevit es. Mikor hát este az ember a fonalnak harmadrészit megfonva elérhozta, s tölle azt kérdezte: „No hát tudod-ë a nevemet?“, a leán reafogta, hogy: „Tám e lesz! tám

a lesz”, de az igazi nevit a világétt es meg nem említette vóna, nehogy a fonás félbeszakadjon.

Másik este sem mondta meg a nevit, mikor a fonót az emberke hazavitte.

Harmadik este, mikor a fonal mind készen vót, azt es a kisded emberke hazavitte, de vitte magával a háromkerekű talyigát es, hogy azon a leánt elvigye. De akkor a leán sem tréfált a beszéddel, hanem azt mondta:

— Én úgy gondolom, hogy tégedet Tánci Vargaluskának hínak!

Erre a kicsid emberke, mintha az arrát megütötték vóna, úgy odalett.

Mikor az egy hónap ki vót telve, utánnaézetett a királyfiú, hogy a leán a fonással készen van-é. s megvitték a hírt, hogy kész a fonal. A király elcsudálkozott, hogy miféle dolog lehet, annyit fonnni olyan hirtelen. Elment, maga es megnézte, sok vélle lévő urakkal s úri asszonyokkal; s erőssen elbámultak azon a temhetetlen sok szép fonalon; nem győzék dicsérni a leánt, s érdemesnek ítélték reá, hogy királyné legyen az országba.

Másnapra kelve megülték a lakadalmat, s a leánból királyné lett.

A nagy lakadalmi ebéd után jöttek a szegények, s azoknak a király alamizsnát osztogatott. Leginkább szemibe akadt a királynak három félszeg kódus: egyik vót egy vénasszon, akinek szeme pillája úgy lefittyent, hogy az egész ábrázatját eltakarta; másik vót egy pitytyedt ajakú vénasszon, akinek az ajaka szinte a térgyit verte; a harmadik vót egy lapos fenekű vénasszon, akinek olyan lapos vót az ülete, mind egy kerek lapittó. Ezeket béhítta, s elbeszéltette véllik, hogy lettek olyan felszegek.

Az első azt mondta:

— Én éfjú koromba olyan fonó vótam, hogy az egész vidékbe sem vót párom; addig fontam, hogy úgy beléjöttem, hogy éjjel es mind fonom kellett; a sok éjjészés mián a szemem pillája leszakadt, s a daktorok sem tudták herré gyavittani.

A második azt mondta:

— Életembe addig s addig fontam, addig rágtam a sok szöszpököt, hogy az ajakam úgy kilágyult, hogy a térgyemig lepittyedt.

A harmadik azt mondta:

— Addig ültem egy helybe a guzsaly alatt, míg a fenekem olyan lapos lett, mind egy lapittó.

Ezeknek a beszédjire azon ijedt meg a király, hogy az ő felesége es olyan erőss fonó, s megporoncsolta feleséginek, hogy többet egyet se fonjon.

Ennek a dolognak a híre elment mindenfelé a világon. Minden királyi udvarba s minden városba a fejérszék megjedtek, hogy úgy járnak, mind azok a fél-szegek; azért hát az orsót, guzsalyat, matóllát mind ésszetörték, s a tűzre tették.

V

Az irigy testvérek

Egyszer vót egy királynak három leánya, azokat úgy hitták: Kevélység, Kedvesség, Szüvesség. Szerette őket a király mindegyiket, de Szüvességet, a legküsseb-biket leginkább, mett az az apjának legjobban tudott kedvibe jáni. De Szüvességhez sok ügyes úrfi es járt, a másik kettőhöz pedig senki az ördög sem. Ezek azért rea mindenként irigykedtek; meg es egyeztek benne, hogy őt valamiszerént odább állítsák.

Kikéredtek egy reggel atyjiktól a mezőre, s onnét bémentek az erdőbe es. Örült Szüvesség a szép helyeken való szabad járásnak; a másik kettő pedig annak, hogy most a madár kezikbe van.

Felszáradt a harmat; a két nagyobb karonfogódzva sétált, a küszeb-bik pillangók után futkosott, epret szedett, s gondolta, hogy abból apjának es viszen haza — jól tőt az ideje, énekelt, dúdolgatott, hallgatta a szép madáréneklést; s egyszer azon vette észre magát, hogy egy rengeteg erdőbe vetődött. Mikor ott ijedibe nem tudta, mitévős legyen, merre gondoljon, hát csak melléje sajdul a két nénje, s azt mondják neki nagy agyarogva:

— No, te gonoszlelkű, mindörökké abba jártál, hogy atyánk csak tégedet szeressen, s hogy szerencsénket rontsd? Készülj, mett megetted kinyeredet!

Szüvesség felfogta a két kezit, s imádkozva kérte, hogy ne bántsák; de azok levágták mind a két kezit, s csak úgy nem ölték meg, hogy felfogadta, hogy soha hazafelé nem megyen; szép drága köntössiből levetkeztették, valami rongyos avatékba öltöztették, elvitték az erdőnek legmagosabb pontjára, s onnét megmútattak neki egy üsmeretlen vidéket, hogy menjen arrafelé s éljen kódulásból.

Szüvességnek két karjából folyt a vér, szüve pedig kimondhatatlanul fájt, s méges csak egy legküsseb-b szö-

val sem átkozta meg nénjeit; arra ment, amerre neki mutatták, s egyszer hát egy szép térségbe ért. Vót ott egy igen kedves szép kert, teli mindenféle jókor s későre érő gyümölcsfával; hálaát adott az Istennek, hogy ötöt ide vezérelte; bément oda, s meghúzta benne magát egy férrevaló helyen. Nem vót keze, amivel gyümölcsöt szedjen, csak az alább ereszkedő ágakról élődött. Így tötött el egy egész nyárt, senki sem vötte észre, hogy ott van. De ősz felé, mikor egyébféle gyümölcs mind el vót fogyva, csak a borszöllő vót még, amivel élhetett, a megmosztolt gerezdekről a kertész észrevötte, hogy ott valakinek lenni kell: meglegste hát, s megfogta.

A kert eppen egy királyfiúé vót, aki abba az üdöt legjobb szüvel tötötte. A kertész nem akarta a dógot megmondani, mett sajnálta a szegén kezetlen leánt, s attól félt, hogy azt az ura valami naggyal bünteti meg; útát akart hát neki adni. De történetesen akkor vette oda a királyfiút a véletlen, s azt kérdezte:

— Ki ez?

— Uram, felséges királyfiú, én sem üsmerem jobban, mind te, itt kaptam a kerbe, s hogy kárt ne tegyen, útát akarék adni neki!

Azt mondá a királyfiú:

— Az én birtokomból ne utasitts ki egy szerencsétlent! Ki vagy, te szerencsétlen leán?

— Eltalálád, uram — felelé Szüvesség —, mett igazán, hogy szerencsétlen vagyok, de nem vagyok rossz járásbeli; kóduš vagyok, de királyi vérből származtam; azétt esém távul atyámtól, hogy engemet erőssen szeretett, azétt lettem félszeggé, hogy miétt vótam neki jó gyermeke! Ennyiből áll az én dógom!

Azt mondja rea a királyfiú:

— Akarmilyen szennyes, rongyos köntösbe vagy, mégés kiüsmerszik belölled, hogy rosszféle nem lehetsz; szép kinézésed s érdemes beszéded azt bizonyittsa, hogy nem lehetsz valami alávaló származás! Jere utánam, s amit elvesztettél, nállam azt mind feltalálod!

— Uram, ebbe a csúf, piszkos köntösbe hogy menjek szeme elejibe? Kűdj ide nekem, amibe ötözsem, s osztán oda menyek, ahova poroncsolod!

— Jó — azt mondja a királyfiú —, várakozz csak ebbe helybe, s utánad kűdök!

Elment, kűdött neki egy farajtól jóbűzű mosdóvizet, drága szép köntöst, hintót. Szüvesség tisztára mosdott, egész jó móddal felötözött, felült a hintóba, s mikor a királyfiú elejibe ment, mintha nem es a lett vóna, aki vót; akármennyit szenvedett es, olyan szépen ne-

zett ki, mind egy Lukrécia, s a királyfiú úgy belészelmesedett, hogy ott helybe meghatározta magába velle megeskünni. Meg es esküdtek, a lakadalmat fényesen, nagy vígsággal feltartották, s együtt élő napjaik bódogul folytak.

Szűvességnek a két nénje hazaért az erdőből, kérdi az atyjik:

— Hol van Szűvesség?

Azok azt felelték:

— Hát nincs itthon? Hiszen mű azt tudtuk, hogy előttünk hazajött; mett addig futkározott a pillangók után, hogy töllünk elvetődött; mű eleget kerestük, kiátotztuk, s hogy nem kaptuk, úgy jöttünk haza, nehogy odasetédjünk!

Több nap keresteti a király Szűvességet, de csak nem kapják. Megharagszik bújába, s elkergeti a két nagyobb leányát, hogy miétt nem viselték jobb gondját tesvériknek. Világul mentek azok es; másfelé indultak hiszem, de történetből méges abba az országba vetődtek, ahol Szűvesség királyné lett; üsmeretlen képbe egy kús városkába húzták meg magikot.

Szűvesség immán meg es vót viselősödvé. Azalatt kiütött a háború, s az urának háborúba kellett menni. A háború sokáig tartott, s Szűvesség ikrét szült, két szép fiat; egyiknek a homlokán az áldott napjegy vót, a másiknak az áldott hódjegy. Nagy örömmel írta meg azt a királyné gondviselője a királynak, s a levelet egy követtől elküdte a táborba. A követnek azon a kús városkán kellett átalmenni, ahol a Szűvesség két irigy nénje lakott; setét este ért addig, s egyebütt nem vót semmi világ mán akkor, csak azoknak az ablakába. Bément hát oda, szállást kért, s elmondta, mi járásbeli.

Bezzeg jó szüvel adtak szállást azok az irigy állatok! S hogy a követ elaludt, a levelet tüsténtesen felszakasztották, elolvasták, elégették, s ahelyett a királynak egy mást írtak; abba azt írták, hogy a királyné két idomtalan csudaállatot szült, ami inkább hasonlitt kutykolyókhöz, mind gyermekhez.

Reggel a követnek enni s innya adtak, s megkérték, hogy visszajövet es hëzzik szálljon, mett legjobb szüvel lássák. Igen jó neven vette a követ a szüves biztatást, s megígírte, nogy hëzzik száll, egyebüve suhuva.

Megérkezett a követ a királyhoz, s odaadta a levelet. Be megbúsult, mikor elolvasta! Hanem azért azt írta vissza: „Feleségem semminek sem oka; ha úgy esett, mit tehetek én es rólla? Ne csináljanak neki legkülsebb rossz kedvet es!”

A követ visszamenet es a küs városkába hált meg a két áspis nénőnél; azok most a király levelit es elcsurgyálták, s ahelyett azt vakircsálták: „Nem kell nekem sem gyermeke, sem anyja; míg hazamennék, úgy eltszittsátok udvaromból a bü állatokot, hogy semmi hírik-porik se maradjon!”

Mikor ezt otthon elolvasták, a szegén királynét minden ember megsiratta; nem tudták kitalálni, miét haraghatik a király. Nem vót mit tenni egyebet, hát a két gyönyörű fiat átalvetőbe tették, Szüvességnek a nyakába akasztották, s útnak eresztették.

Napokig étlen-szonnyan ment a szegény ártatlan Szüvesség, míg egy kedves erdőbe ért, azon túl egy erdővögyön addig haladott, míg mán a havasi fenyőfákat es a vögy fejinéi látni kezdte. Ott egy tiszta forrás akadt szemibe; erőss szonnyúságába nekihajolt, hogy igyék, de a siettség miatt, hogy ihassék, a támaszkodást elhibázta, s belébucskázott. Mikor a csonka kezivel akarna segíteni magán, hogy kikeljen onnét, mekkora nagy öröme lett, hogy meglátta, hogy a forrásvíztől mind a két csonka keze merős-merőbe kiépült! Sírt örömbibe; ha kétséges bujdosóba vót es, ura, atyja s minden gyámol nélkül, két ehező gyermekkel, a kietlen vad rengetegbe, mégsem tudott búsulni, olyan jólesett, hogy épségit visszakaphatta.

Ott állott, nem tudta meghatározni, merre vegye útját, nezdegelt mindenfelé. Hát egyszer csak szemibe akadt egy öregember, ki éppen jött feléje.

— Ki vagy? — kérdi tőlle az öreg.

— Ki vagyok én! — így felel ő egyet nagyot sohajtva. — Én vagyok egy szerencsétlen szerencsés!

Elmondta az öregnek, hogy ő miken ment keresztül; elmondta, hogy a keze épségit éppen most kapá vissza a forrásba.

— Szegén jó leányom — mondá az öreg elkeseredve —, s hát mű mind a ketten szerencsétlenek vagyunk? Elég nekem, hogy élsz s megkaptalak! Hallgass meg csak! Urad éppen velem háborúzott, az országomból kikergetett, s előlle budákolva ide kelle vetődnöm. Csak ide nem messze csináltunk egy meghitt cselédemmel egy kalyibát, s véle ott lakom!

Az öreg, hogy megpróbálja annak a forrásnak csudálatos gyógyító erejét, belémártotta a csonka újját, met az a háborúba el vót löve; s mikor onnét kivette, hát egészen helyreállott, minden legküssebb héjjánosság nélkül.

Mikor a háború elvégződött, a Szüvesség ura hazatérve kérdezősködött a felesége után. Elmondtak neki

mindent, ahogy vót. Ő igen erőss nagy búa vigyült. Felkeresésire útnak indult sokadmagával. Végre megtalálták, mégpedig éppen édesatyjával s két gyönyörű fiával.

A kérdésre kikerekedett az es, hogy a követ a levelekkel hol szállott meg, s a levelek hogy csurgyálódtak el. Kevélységet s Kedvességet eléállították, s halálra ítilték. De Szüvesség minden gonoszágikot sem számítva, olyan szüves vót hezzik, hogy nekik urától kegyelmet nyert; s azt es kieszközölte, hogy az édesatyjik nekik megengedett.

Többet ebből a beszédből nincs mit hallgassatok, met elmondtam végedes-végig, még egy szeketlő szemet sem hattam ki belőlle. Akikről beszéltem, azok hónap mind egy szakasztó szálíg legyenek a tü vendégeitek!

VI

Rózsá vitéz

Vót egy királynak három fia. Ellenség ütött az országra, azt elfoglalta, a király es elesett. A királyfiak jó vadászok vótak, s hárman három vadászettel odébbállottak a veszedelem elöl. Sokáig mentek, azt sem tudták, hova; végre egy legmagossabb havastetön, ahol az út elágazott, meghatározták, hogy váljanak el egymástól, s külön-külön próbáljanak szerencsét.

Arra egyeztek, hogy a tető pontjára egy magoss fá hegyibe állítsanak fel egy hosszú póznát, arra egy fejr kendőt; arra mindegyik jól ügyeljen, s mikor a kendőt véresnek lássa, induljon testvérei után, mett akkor valamínek veszedelme van.

A küssebb, akit Rózsának hittak, bal felé indult, a másik kettő jobb felé. Rózsá, mikor a hetedik havasba es bément jó messze, meglátott egy szép kastélyt, s abba bétért, mind fáradt utazó, hogy ott megháljon; megtelepedett egy házba.

Megnyílik este nagy dörömbözéssel a kastély kapuja, s hát hét nagy óriás áll bé az udvarra, s onnét a házba! Akkora vót mindegyik, mind egy nagy torony.

Rózsá ijedtebe az ágy alá suhant; de az óriások mihent béléptek, egyik azt mondta:

— Cih! Milyen Ádám-búz van itt!

Megkeresték, Rózsát megkapták, eszeaprították, mind a torzsát, s az ablakon kihánták.

Reggel az óriások megint elmentek keresetre. A bokorból elemászott egy szép leánfejű kégyó, s a Rózsá

testinek minden kicsi darabját esszeszedte, szépen esz-szerakogatta, s mind mondta: „Ez idevaló, ez idevaló”, forrasztófüvel megkenegette, s egy közél való forrásból élőhaló vizet hozott, aval meglocsolta. Rózsa egyszer csak talpra szökött, s most hétszerte szebb s erősebb lett, mind azelőtt. Akkor a leánfejű kégyó es a kégyóbőrből hónyaljig kimaradt.

Rózsa, hogy olyan erős lett, megbízta magát, s este nem bútt az ágy alá, hanem az óriásokat várta haza a kapuba. Azok megérkeztek, s küdték előre a szógáikot, hogy azt a hitvány Ádám-maradékot esszemorzsolják; de azok nem bírták meg, magiknak az óriásoknak kellett hogy őt eszseaprittsák.

Más reggel megint a leánfejű kégyó Rózsát életre hozta; ő maga pedig övig bútt ki a kégyóbőrből. Rózsa ketszerte erősebb lett most, mind külön egy darab óriás.

Akkor este es megölte őt a hét óriás; ő pedig a szógáikot mind megölte, sok óriást es megsebzett.

Reggel csak magikra mentek el az óriások. A kégyó Rózsát most es feltámasztotta. Rózsa erősebb lett, mind a hét óriás együtt, s olyan szép, hogy a napra lehetett nezni, de rea nem. A leány es a kégyóbőrből egészen kikerekedett; be kedves szép teremtés vót!

Ekkor egymásnak dógikot, életiket elbeszéltek. Elbeszélte a leány, hogy ő es királyvérből való; hogy az ő apját es az óriások ölték meg, s az országát elfoglalták; hogy az az ott való kastély az ő apjáié vót, s onnét járnak ki mindennap, hogy a népet sarcolják; ő maga pedig egy jó kuruzsos dajkájának segítségével vátozott kégyóvá, s megesküdt, hogy addig kégyóbőrbe marad, míg az óriásokon buszuját állhassa; de most jól lássa, hogy ha lerepedezett es rólla a kégyóbőr, célját érheti, mett Rózsa olyan erőss, hogy könnyen megfelelhet mind a hét óriásnak.

— Rajta hát, Rózsa, posztítsd el őket! Nem leszek én es háládatlan.

Rózsa azt felelte:

— Kedves szép leány! Te nekem életemet három ízbe adtad vissza, s hát én ne tartoznám-e neked azt meghálálni? Legyen tiéd az életem, s egész magam!

Egymásnak hótig való szerelmet esküdtek, s igen jó-ízün tőt el a nap egész estig.

Mikor este az óriások megérkeztek, Rózsa így szö-lott hezzik:

— Ugyebár, sok gazember, hogy háromszor öltetek meg? Most azt mondom, hogy ma ezen a kapun egyiketek sem teszi bé a lábát, hiszitek-e? Víjjunk meg!

Azok nagy méreggel reamentek, de most nem úgy lett, mind azelőtt ketszer: rendre őket mind megölgette, akkor a kócsokot a zsebikből kezéhez vette, a kastélynak minden szegelikát esszematatta, s látta, hogy bátorságba lehetnek, mett mán övék a kastély. Az éca csendesesen töt el.

Reggel a kastély udvaráról Rózsa elnéz a havastetőre a fejér kendő felé, s hát lássa, hogy az egészen véres! Megbúsul, s mondja kedvessinek:

— Mennem kell, hogy a két bátyámat felkeressem, mett rosszul van dógik; várj vissza engemet, mett ha őket feltalálom, minden bizonnal visszajövök!

Aval felkészült, kardot, nyilat, forrasztófüvet s élőhaló vizet vett magához, s éppen arra helyre ment, ahol elváltak vót. Utjába lött egy nyulat. Mikor odaért, onnét azon az úton indult el, merre bátyjai mentek vót. Talált egy kicsi házikót, az előtt egy fát; ott megállapodott, s hát a két bátyja két vadászkutyája láncsal meg van kötve! Azokat elődja, tüzet csinál, s a nyulat sütni kezdi.

Amind sütné, hallja, hogy a fán valaki dideregve azt kiátazza:

— Jaj, mind fázom!

Kiszóll s azt mondja rea:

— Ha fázol, jere bé, füttözzél!

Az azt mondja:

— Igen, de félek a kutyáktól!

— Ne félj, mett azok becsületes embert nem támadnak meg!

— Hiszem — mondja az a fáról —, de méges me! Vesd közikbe ezt a hajszálat, hadd bűzöljék meg azt előbb, s arról engem es megesmernek!

Veszi Rózsa a hajszálat, s a tűzbe veti. A fáról leszáll egy vén boszorkán, bémenyen, s füttözik; felhúz az es egy nyássra egy varasbékát, sütni kezdi. Amind sütné, mondani kezdi Rózsának:

— Az az enyim, ez a tiéd! — s aval vet feléje.

Rózsa nem állhassa, kirántsa a kardot, hezzacsap a boszorkánhoz, s hát a kard egy hasábfává vállik!

Nekimenyen a boszorkán, hogy megölje Rózsát; azt mondja:

— No, most vége neked es! Testvéreidet es én öltem meg buszuból, azért, hogy hét óriás fiamot megölted!

Rózsa nekiuszította a kutyákat, s azok addig fogják, hogy vért eresztenek rajta; a vér a kardan lett hasábfára cseppen, s abból megént kard lesz; kapja azt Rózsa, s lecsapja vélle a boszorkán bal karját; erre a boszorkán megmutassa neki, hova temette bátyjait;

sójt még egyet Rózsa a karddal, s a val a boszorkán Pulutóhoz kötözött.

Rózsa kiássa bátyjait, azoknak esszedarabolt testit esszerakta, forrasztófüvel esszeforrasztotta, s élőhaló vízzel feltámasztotta. Azok, mikor szemiket kinyitották, s Rózsát megpillantották, mind a ketten azt mondták:

— Jaj, be sokat alvám!

— Sokat bizon — azt mondá Rózsa —, de ha én ide nem jövök vala, még többet alunnátok!

Elbeszéltek neki, hogy elválások után csakhamar meghallották, hogy az ellenség országikból eltávozott, s amind visszatértek, úgy akartak, hogy egyik, a nagyobbik, hazamenjen s igazgassa az országot, a másik pedig keresse fel Rózsát; befordultak a küs házikóba, s a vén boszorkán ott úgy bánt véllik, mind ahogy Rózsával es akart vóna.

Rózsa es elbeszélte nekik, miken ment keresztül, s azt monda:

— Te, nagyobb bátyám, menj haza, ülj bé az apánk országába! Te pedig, küssebb bátyám, jere velem, s igazgassuk ketten azt a nagy országot, melyikbe az óriások hatalmaskodtak!

Itt elváltak, s mindegyik elment a maga helyire.

Rózsa feltalálta szép kedvessit, aki már magát úgy elbúsulta vót utánna, hogy szinte megepedt, de hogy Rózsa megérkezett, egészen felvidult. Az óriásoktól megmentett nagy országot kezikre vették; Rózsa s a kedvesse esszekötek, nagy lakadalmat csináltak, eleget vendégeskedtek, a menyasszont jól megtáncoltatták; s ha meg nem hótak, maig es élnek.

Kerekedjenek egy tojásbéjba, s hónap legyenek a kjetek vendégei!

VII

A deákot erővel királyá teszik

Útra ment egy deák, s amind a mezőbe ment, talált valami kipattogzott borsószemekre; gondolta, hogy azoknak hasznát veheti, mett ő szegén legény; hiszen az apja azt es tanácsolta vót neki, hogy ami többet ér egy bolhánál, azt ha találja, vegye fel. Felszedte hát a borsót, s a zsebibe rakta.

Útjába elestéledett egy királyi városba, béjelentette magát a királynál, s útikötséget kért, s az éjjelre szállást.

A deák jóforma legén vót, helyesen beszélt, s ügyesen viselte magát. A királynénak e figyelmire esett, s minthogy eladó leánya vót, úgy vélekedett, hogy hátha ő királyfiú, s leánnézőbe jött, s csak azért ötözött deáknak, hogy ne esmerjék meg! Ezt a gondolatját megmondta az urának, s a király es helyesnek vette. Ketten megegyeztek, hogy tudják ki, igazán királyfiú-e. Megmarasztották vaj két napra.

Első écahára nem igen pompás ágyat vettek neki, azért, hogy ha aval megelégszik, úgy csak deák, de ha nem, akkor királyfiú. Az ágyat megvették egy ódalházba, s egy bizadalmas emberit a király annak az ablakára állította, hogy lesse meg a deákot, mit csinál. Megmutatták a deáknak az ágyat, s ő vetkezni kezd ott egyedül; de amind vetkeznék, a borsó a zsebiből mind az ágyba hull alája; ő keresgélni kezdi, s egyenként esszeszedgetni; hajnal lett, míg esze tudta szedni.

A vigyázó nem látta, mivel dogozik a deák, de látta, hogy nem aluszik, hanem mind csak az ágyát igazgassa, s csak hajnalra aludt egy cseppesket. Azt jelentette a királynak, hogy a szálló nem aludt, csak az ágyával bajlódott, úgy látszik, hogy nem afféle ágyhoz van szokva.

Felköt a deák, s reggeli ebéd alatt a király megkérlette: hogy aludt? A deák azt mondta:

— Egy kicsit nyughatatlanul, de annak es magam valék az oka!

Ebből azt húzták ki, hogy megbánta, miétt nem adta ki magát, hogy ahoz való jó ágyat vessenek neki. Hitték, hogy királyfiú, s ahozléve bántak véle.

Más este esmént oda vettek ágyat, de királyi módra. A deák, hogy a múlt éjjel nem aludt vót, mihentes a fejit letette, úgy elaludt, mind a tök, viradtig meg sem moccant. Most a borsóval nem kellett hogy baja legyen, mett azt a küsruhája szegibe kötö vót, mikor az ágyból esszekeresgélte. A vigyázó azt jelentette reggel, hogy az utazó végig jól aludt.

Csakugyan most mán meghitték, hogy a deák csak deák-képet vett, de királyfiú; reafogták, hogy királyfiú, s királyfiúnak szállígtatták.

A király leánya jól járt utánna a deáknak, nem nagy dologba került, hogy magát véle megszerettesse; s ketten esszekötek.

Álló esztendeje vót, hogy együtt élnek; akkor ökök felrakták, s útnak eresztették, hogy a deákkirály es mutassa meg feleséginek a maga országát.

A deák még most ijedt meg, hogy kurucoson tanál jární. Szepegett, szepegett, de csak elszánta magát, hogy

úgy legyen, ahogy jő. Mondá magába: „Elindulok vélik, s ha nem egyéb, elszököm tőlük, visszamegyek a kolégyomba!” A deákköntöst sohasem hatta el magától.

Elindulnak, s addig mennek, míg egy nagy erdőbe érnek; ott egy helyt a deák férremenyen, s egy mély árokba vetkeződni kezd, hogy a deákgúnyába ötözzék s elszökjék.

Éppen ott hevert egy hétfejű sárkán, s ez őt megszólította:

— Ki vagy? Mit keressz itt? Mit akarsz?

A deák elbeszélte a sárkánnak az egész dógát, s azt es, hogy most éppen szökni akar el. A sárkán azt mondta rea:

— Nem szükség elszökni; kár vóna! Csak folytatd utadat, s amind az erdőből kiérsz, meglátsz egy lúd-lábon forduló rézvárat, menj bé abba, s lakjál ott békével feleségestől, kutyástól, macskástól, addig, míg a vár mozogni s forogni kezd; de akkor osztán kotródj onnét, met akkor én menyek oda haza, s ha benne kaplak, vége életednek.

Visszament hát a deák az úti társasághoz, s tovább utaztak, míg az erdőből kiérve a várat meglátta; oda mind bémentek, s megtelepedtek, mind az övébe. Jól találták magikot két esztendőn keresztül, s maga es hinni kezdte, hogy ő mán igazán király. De hát egyszer a vár csak mozogni, forogni kezd nagy gyorsan! Megbúsul a deák, s kimenyen a vár élire, ott sétál nagy búson alá s fel. Talál ott egy vén banyót, aki azt kérdi tőlle:

— Mi bajod van, felséges király?

— Hm! Az a baj, anyó — azt mondja a deák —, hogy nem vagyok király, de mégés annak kell lennem!

Elbeszéli egész dógát mostanig.

— A még nem baj, fiam — azt mondja a banyó —, köszönd, hogy nem titkoltad el előllem dógodot! Én a kuruzsos királyné vagyok, a hétfejő sárkának legfélelmesebb ellensége, azért azt tanácsolom: igen hirtelen süttess egy cipót, egymásután hét sütéssel azt a cipót mindenkor legelőbb tétesd bé a kemencébe, s legutoljára vétesd ki; azt hónap egyszerre, mikor a hétfejű sárkán megérkezik, tétesd ki a várkapuba, s az a sárkánnak úgy megfelel, hogy a téged sohasem fog háborgatni, s a vár mindenestől neked marad!

A deák a cipót éppen úgy elkészíttette, s már éfél után egy órakor a cipó ki vót téve a várkapuba.

Mikor a nap bútt fel, a hétfejű sárkán a várkapura ment, de őt a cipó így szállította meg:

— Hó! Itt én vagyok az őrző, ide az én engedelmem nélkül nem bé! Ha bé akarsz menni, előbb ki kell állanod azt, amit én kiállottam!

— Nekem ide csak bé kell mennem! — azt mondja a sárkán —; micsoda próbákat állottál ki hát?

A cipó elbeszélte, hogy őt, mikor mag vót, felásott földbe takarták, elrothadt, kiköt, felnőtt, sok hideget, meleget, essőt, havat kiállott, mégis megtermett, levágták, esszekötözték, megcsépeltek, esszemorzsálták, meggyúrták; azután hétszer egymás után, mindannyiszor minden társainál előbb, a tüzes kemencébe bévettek.

— Ha ezt mind így kiállod, akkor hiszem, béeresztelek, de máskülönben ide nem bé!

A sárkán tudva, hogy mindazt ki nem állhassa, úgy nekiharagudt, hogy mérgibe kihatott s így elpusztult.

A deák pedig az naptól fogva annak a várnak ura lett; apóssa s anyóssa halála után két országnak lett királya; s ha meg nem hót, ma es uralkodik.

Ha tudnám, hogy ilyen szerencsésen járok, mind az a deák, én es a mái szentséges nap béállanék deáknak!

VIII

A két gazdag ember gyermeke

Lakott egy országnak két szegeletibe messze egymástól két gazdag ember. Egyiknek fia lett, s a másiknak leánya. Mind a ketten meghítták egymást komának, s a keresztelőbe arra egyeztek, hogy a gyermekeiket esszeházasítsák.

Nőttek a gyermekek; de munka nélkül, s mind kényes becék. Hogy megnőttek, őket essze es házasították.

Csakhamar meghót mind a kettőnek apja-anyja; ők magikra maradtak, a világhoz nem értettek, a gazdagsághoz semmit sem tudtak. A jobbágyok, zsellérek vélik azt csinálták, amit akartak, földjik mind megburjanyosodott, a búzáskas mind megürült, s megkezdték szegényedni.

Egyszer a gazdának eszibe jut, hogy a vásárba kéne menni, met az apjától es úgy látta vót. Elindult vásárba, s elhajtotta a még meglévő fiatal pár szép ökrit es. Útjába találkozott egy lakadalommal, s annak úgy köszönt:

— Isten örözze kjeteket ilyen szomorú változástól, s a megszorodottaknak adjon vigasztalást!

Ő ezt az apjától egyszer a halottas háznál így hallotta vót. Megharagusznak ezétt rea a lakadalmasok, mett egy kicsitt jó vérikbe vótak, s jól megcibálják; azt mondják neki:

— Máccor, ha ilyen dógot látsz, tartsd fel a kalapodot a botod végibe, s örömödbe rikótozz!

Tovébb menyen, s egy erdő széjibe találkozik valami mészárosokkal, akik kövér disznyókat hajtottak; kapja a kalapját, feltartsa a botja végibe s rikótozni kezd. A disznyók megijednek s mind bérugaszkodnak szerte-széjjel az erdőbe. A mészárosok őt jól elpáholják, s azt mondják:

— Máccor, ha ilyen dógot látsz, mondjad: az Isten ádja meg egy helyibe kettővel!

Tovább menyen, s lássa, hogy egy ember a földjit a csipkétől, burjántól tisztogassa, s köszön:

— Ádja meg Isten kjedet, bátya, egy helyibe kettővel!

Az ember, hogy mérgeződött es a sok gizgazra, megcsípi őt, s jól elsupátolja; akkor azt mondja neki:

— Máccor, ha ilyen dógot látsz, te es inkább segitts vajegyvet kitépni!

Más helyt találkozik két emberrel, akik együtt tépelődtek; ő es odamenyen s tépászni kezdi hol egyiket, hol a másikat. Hagyják azok egymást, s őt jól megtépik.

Így ért el valami-letteképpen a vásárba. Ott széj-jelnéz, s meglássa, hogy árulnak egy egésszen fakó szekeret. Eszibe jut, hogy apja szekérrel járogatott erdőbe; kérdi attól, aki árulta, hogy a két ökrétt nem adná-e neki a szekeret. (Nem tudta, hogy ha cserél, azután a két ökröt nem adják vissza.) Az ember előbb még megneheztelt reá, hogy az ő szekerivel miétt csúfolkodik; de csakugyan lássa, hogy az ökrös gazdánál nincsenek mind honn, s a cserét megcsinálják.

Az éfjú gazdának szekere vót, s azt húzogatta elébb-elébb a vásárba; talált egy kovácsra, s aval a szekeret egy féjsziétt elcserélte. A féjszit egy fénkövel cserélte el.

Mintha a dógot legjobban eligazította vóna, hazafelé indult. A falujához közél egy tóba meglátott egy sereg vadrécét, a fénkövet közikbe dobta, a fénkö belémerült a tóba, s a vadrécék elrepültek mindegyig. Levetkezett, s csórén bément a tóba, hogy a fénkövet keresse meg; de addig az egyetmássát es a tó martjáról ellopták. Így kellett hazamenni a vásárból, mindemből kivetkeztetve.

Felesége nem vót honn, mikor ő megérkezett. Ő az asztalfiából egy sorkolat kenyeret vett, s aval lement a pincébe. Míg a hordóhoz ment, hogy bort eressen, a kenyeret letette a pincekűszöbre. Mikor a bort ereszténé, visszanéz, s hát lássa, hogy a kutya a kenyérit éppen akkor kapja el. Utánnadobja a csapot, a csap elvesz, s a kutya a kenyérral elfut — a bor pedig mind egy cseppedős cseppig elfoly. Vót a pincébe egy zsák liszt; hogy felesége a borfolyást észre ne vegye, azt mind reahintezte. Egy lúd ott kotolt, s e, míg ő dógózott, őt sziszegte; ő azt gondolta, hogy az azt mondja, hogy őt a feleséginek béárulja. Ketszer, háromszor megkértette: „Béáruulsz-é?” — s arrafelé ment, de a lúd még jobban sziszegett; megfogta hát a nyakát, s jól a földhöz sójtotta, hogy a lúd ott maradt. Arra még jobban megijedt; hogy herrehozza a hibát, a lúdat megmejesztette, a lisztes hibókába meghingerődött, azután a tuluba, s úgy a fészekre ült kotolni.

Hazajö felesége, nyitva lássa a pincaajtót, s oda lemenyen. Ő a fészken ült, s sziszegett, mind a lúd. Észreveszi felesége, hogy ő; kap egy darab fát s neki-menyen, mondja:

— Uram Jézus, miféle állat, mett ütöm agyon!

Ő a fészekről felszökik, s nagy ijedve azt mondja:

— Ne bánts, édes feleségem, mett én vagyok!

Felesége számba kéri, mit vásárolt. Ő mindent úgy elmondott, ahogy vót. Felesége neki kiadta az útát, s azt mondta:

— Addég szemem elejibe ne kerülj, amíg a hibádot herre nem hozod!

Egy darab kinyeret s egy porció pálinkát a zsebibe tett, s aval útnak eresztette; azt kívánta: „Jó útát, ahol sár nincs!”

Útjába találta Krisztus urunkot, s azt mondta neki:

— Nem eszem meg veled a kinyeremet, mett nem csináltál belöllem gazdag embert!

Azután találta a halált, aval a kinyerit s a pálinkáját megosztotta, hogy őt nem vitte el; s komájának fogadta a halált. A halál azt mondja neki:

— Most láss csudát, koma! — s bébútt a porciós évegebe. Ő az éveget bédugta. A halál kérdzett ki onnét, de ő azt mondta neki: — Ígird meg, hogy gazdag embert csinálsz belöllem, s úgy kiereszlek!

A halál meg es ígerte. Megegyeztek, hogy ő legyen datkor (doktor); akinek a halál a lábához áll, a nem hal meg, s az olyant akármilyen urussággal meggyavíthassa; de akinek a fejihez áll, annak halál a fején. Evel egymástól elváltak.

A mű emberünk elér egy városba, ahol a király leánya erőss beteg vót. A datkorok mindent elkövettek, de nem tudták megurusolni. Jelenti, hogy ő megurusolja, ha élni való; s ha nem, azt es megmondja. Elment a beteghez, s hát lássa, hogy a halál a lábánál áll. Meggyújt egy kaszaj szénát, annak a hammából feredőt csinál, megferesztí benne a leánt, s a szépen meggyavul. A király őt úgy megajándékozta, hogy nagygazda ember lett belőlle. Ott maradt lakni; feleségít magához vitette, s az uruslásból együtt úri módra éltek.

Egyszer ő es erőss beteg lett, s a komája a fejihez állott; ő eleget kérte, hogy álljon a lábához, de a komája azt felelte:

— Én biz egyet sem!

Aval hát ő es elkötözött a másvilágra.

IX

Az aranyszőrű bárány

Egyszer vót egy szegény ember, s annak egy fia. Hogy a fiú akkorára nőtt, elküdte az apja szógálni. Ment, ment a fiú, kereste a helyit magának, s akadt egy emberhez, aki őt megfogadta a juhok mellé. Másnap a gazdája neki a kezibe adott egy furulyát, s elküdte a johokkal, hogy meglássa, jó lesz-e juhászturnak. A fiú egész naphosszat sem heveredett le, mind más lomha pakulárok, hanem a johokot téringette, furulyált, s ment utánnik.

Vót a johok között egy aranyszőrű báránka, s a, ha ő furulyáit, mindég táncolt; azt ő úgy es megszerette, hogy feltette magába, nem kér a gazdájától más bért, csak azt a báránt.

Estére a johokot hazahajtotta; a gazda várta a kapuba, s mikor látta, hogy a johok mind megvadnak, s jól vadnak lakva, úgy meg vót elégülve, hogy a fiúval szegöttségre indult. A fiú az aranyszőrű báránt kérte; a gazda es a báránt erőssen szerette, de méges valami nagy nehezen csak odaígrte, mett látta, hogy a fiú jó cseléd.

Eltőt az esztendő; a szóga végig jól viselte magát, s a bárány övé lett. Hazaindult vélle; s amind menne, egy faluba elestéledik, beszáll egy gazdához, akinek egy leánya vót. Ez a leány úgy megszerette az aranszőrű báránkát, hogy feltette magába, hogy ellopja. Éfél körül meg es akarta tenni; de mikor a báránhoz nyólt,

hezzaragadt a szőrihez. Reggel felköt a legén, hogy elinduljon, s hát a leán a báránkához van ragadva! Nem tudta onnét levenni, s a báránt sem hagyhatta el; így kellett hát elindulni, s a bárán a szőrin vitte a leánt.

Elig ért a szállásától a harmadik szomszédig, veszi a furulyát, furulyálni kezd, s arra a bárán es táncnak ered; táncol a bárán, bárán szőrin a leán.

Egy asszony a kapu sorkánál kinyeret vetett bé a kemencébe; kinéz, s lássa, hogy a leán táncol a bárán szőrin; kifut a sütőlapáttal, s megriassza a leánt:

— Menj haza, ne ügyetlenkedj itt künn!

De a leán csak táncol. Hezzaüt a lapáttal:

— Hát te még nem akarsz szót fogadni?

De ugyan megesett neki es, mett a lapát a leán farára ragadt, s a lapát végire a sütőasszon. Őt es a bárán elvivé; s elmenének a templomig. Ott es a legény a furulyát fúni kezd: táncol a bárán, bárán szőrin a leán, leán farán a lapát, lapát végin a sütőasszon.

A pap reggelre akkor jött a templomból; szidni kezdi őket, hogy menjenek haza, ne üzzék az esziket; de a szó nem használ. Fogja a pácáját, s jót üt a sütőasszon farára; de hogy elbámult, mikor lássa, hogy a páca az asszon farához ragadt, s ő a páca végéhez!

Evel a szép komédiával ment, ment a fiú addég, hogy estére egy királyi városba érkezett. Ott a város végin bészállott egy öregasszonhoz; megkérdezte attól: mi újság van a városba? Az öregasszon nagy szomorán elbeszéli, hogy a király leánya erőssen beteg, semmi uruság sem használ neki; az urusok azt mondták, hogy ha annyéra lehetne menni, hogy egyet kacagjon, minnyát meggyavulna, de senki sem tudta még megkacagtatni. A király epeg ma hirdette ki, hogy aki a leányát megkacagtassa, annak adná a leányát, s a királyságot es velle megosztaná.

A bárányos legény elig várta reggelt, hogy szerencsét próbáljon. Reggel béjelenti magát, hogy a királyleánt meg akarja kacagtatni. Ezt a király jó neven vette, s a leánt kiállította a tornácba. A legény a furulyát megfuvintsa: táncolni kezd a bárán, bárán szőrin a leán, leán farán a lapát, lapát végin a sütőasszon, asszon farán a páca, páca végin a pap. Erre nagy hahotával elkacagja magát a királyleán; s annak még a báránka es úgy megörült, hogy magáról mindent lerázott, s egyes-egyedül kezdett táncolni, táncolt külön magára a leány es, a sütőasszony es, még a pap es.

A király eszeeskettette leányát a juhpásztorral; a paptól udvari papot csinált, az asszomból udvari sütőné, s a leánból a leánya mellé farajt. Tartott a laka-

dalom egyik hetfütől a másik keddig, az egész országnak jó kedve vót; s ha a hedegűsöknek a húrjik el nem szakadt vóna, tám még ma es mind táncolnának.

X

Az apám lakadalma

Egyszer csak azon veszem eszre magamot, hogy hát apám házasodni akar, s anyámat meg akarja venni. Azt mondja nekem apám:

— Eridj a malomba, s örless a lakadalomra kenyérnek valót!

Rajta, szegén! Kapom én nagy firissen magamot, mind eme könnyű fickó, keresek egy átalvetőt, felviszek a híjjuba három tarisnyát, s megtötök kilenc surgyét olyan dálnoki búzával, mind a makk, s mind a kilencet egyszerre vállamra billentem, s kiviszem a szekérre. Kivezetem az ökrököt, s bé akarom fogni, de hát egyik sem tanál a régi helyire, fogom a csást hócsból, a hócsost csából, s úgy jól tanál. Poróbálom a járompácát, s hát nem tanál a helyire; dugom egyik helyett a lapát nyelit, másik helyett a kötőrúdat, s úgy jól van a dolog.

Elmenyek a malomba, s mikor odaérek, megállítottam az ökrököt, felütöm az ostor nyelit előttik a földbe, nehogy meginduljanak; magam pedig bémenyek a malomba, hadd híjjam a mónárt, hogy a búzát segittsen béhordani.

Egyetlenegy lelket sem kaptam benn a malomba. Nezek széjjel az ágy alá s a pest megi, s hát látom, hogy a ződ kancsó nincs ott a szegen; abból megtudtam, hogy a malom oda van eprészni. Gondolom, hogy immán ha ennyibe van, szép békességesen hazavárom; de eszembe jut, hogy nemigen szokása hazasietni, s amíg eléjő, én addég meg es öszülhetek — osztág az ökröknek es bajosocska esztendőről esztendőre várakozni, mett nem es hoztam vót nekik, mit enni adjak. Utánairamodom hát sebess kutyafuttába ki a bércre, s hát ott szimatol a bokrok között! Vágok egy istenes jó husángot, kosztolni kezdem kétódalba, ahogy csak töllem lehetett; még egyszer jól nekihúzem a husángot, s amíg reasójtottam vóna, hallom messzüről, hogy megzerdül odabé a vögybe, s hát úgy öröl, ugyan zakatol: éppen az én búzámat járta.

Hogy a bércről hamarébb leérjek a vögybe, neki-fekvém s béhingerődzém az ódalon; utánnam amennyi

csutak: megkévánták töllem az üdötötést. Nekik nem lett belé semmi bajik; én es csak egy kicsiddég üttem belé az arromot egy lágy tehenganyéba, de nem mártottam fel onnét egészen, még ott es elég maradt a helyin; több baja lett annak a szegén fejér lónak, amík ott eddegelt az aljba, met a töllünk úgy megijedt, hogy a lábára szorított nyüggel együtt kifutott a világból, s még nem jött vissza ez napságig.

Hezzadörgölgetém az arromot a gypehez, mind a tyúk szokott, s elmenék, hadd lássam, az ökrök nem mentek-e el az álló helyikről; s hát az én ostornyelem odafogont a földbe, s akkora fa nőtt belőlle, mind a barassai nagy torony; de annyi fiát kötöttek belé a seregélyek, hogy azoknak a csárrogásától a malomzúgás nem hallott. Bezzeg megörvendék neki; gondolám, hogy most fogok seregélyfiat eleget! Jól tudtam hágdosni, ahogy csak kellett: felhágok a fára, dugom a kezemet, s hát nem tér bé a likba, próbálom a fejemet, s hát jól bété! Teliszedtem a kebelemet seregélyfiúval. Ki akartam búni a likból, de hát én nem térek ki; hazafutok, elviszem a ródaló féjszit, s kivágom onnét magamot.

De nem tudtam leszállani, met a fa vastagocska vót, s a fejem es szédült, hanem kiátottam a mónárnak, hogy vegyen le. A mónár azt gondolta, hogy az a bajom, hogy megehültem, s nekem a fiától mónárpogácsát küdött. De én a fiúnak olyan erőss lúdméreggel mondtam meg, hogy nem efféle bajom van, hogy az egyszerűbe elfutott s hozott egy véka korpát, azt nekem egy koszt végin felnyútotta. Én kötelet sodorék belőlle, olyant, hogy a malomkövet es fel lehetett vóna vélle akasztani; próbálám, leér-e a földig, de hát egyrét nem éri; fogom kétrét, s hát olyan jól leér, hogy még a földön meghajlik. Ereszkedni kezdek le rajta, de egy féreg ott fenn, ahol egy ághoz megköttem vót, elkercelte, s én kötelestől lecseppentem.

De míg a földre érnék, addig a seregély fiák a kebelembe megtolvasodtak, szárnyikra kőtek, s engem repíteni kezdtek. Mikor az Ót felett repültünk, valami asszonyok ott az Óton rongyát mostak, s kiátozni kezdtek felém:

— Mi a tüzes gútot csinál az a gyermek, hogy úgy tud repülni? Ha leesik, éppen az Ótba szottyán, s beléhal!

Láttam, hogy mind felém neznek, de a seregélyfiak csárrogásától nem tudtam tisztán kivenni, mit kiátanak; azt gondoltam, azt kiáttsák, hogy ódjam meg az ingem derekát. Én az ingem derekát kiszabadítottam a harisnyám

szíjja alól; aval a seregélyfiak egyszerre a kebelemből mind kiduvadának, nekem amennyi szárnyam, mind elrepüle, s én az Ótnak köllös-közepibe belécsubbanék. Csubbanásommal az Ótat úgy kicsapám az árkából, hogy az egészen kiloccsant a hegy aljáig; de mikor az árkába visszatakarodott egy kicsi héjjával, amit egy gidófálvi szonnyú komondor lecselt fel belőlle, annyi hal maradt künn utánna, hogy a helyet Mánástól Dobolyig s Árkostól Angyalosig mind ellepte — még a Szépmezőt es egészen. No, ott vót hal elég! Tizenkét bihalszeker egy hétig mindörökké hordotta, soha meg nem szűnt, mégsem tudta megkezdeni; odamene egy csoré cigánpurdé Kőröspatakról, mind felszedé a pendelyibe s elvivé.

Eszembe jut, hogy engem nem jácodni kúdtak vót, hanem örölni; elindulok arrafelé, ahol az ökrök vótak, hadd lám, micsinálnak, nem mentek-e el helyikről. Sokáig mentem, úgy, hogy megfáradtam belé. Látok a réten egy lovat, s reagondolom, hogy: ezen könnyen odajutok, ahova kell. Utánnaindulok, de hát ő engem nem vár meg. Fogom a farkát, egyet fordítottok rajta, s magammal szembe állítottom, s mondom neki amúgy mirgyilusoson: „Hó! Megállj, pityigangos! Ne légy olyan jeszke!” Megértette a jó szót, s megállott, mind a cüvek. Megnyergelém a szürkét, felülék a barnára, s úgy elmenék a sárgán egy lőtön ki s egy hágón bé, hogy a föld es szakadt utánnam.

Egy helyt egy szöllő alatt menék el, s annak a ke-
rittésin belől sok szép ért gyümöcs vót. Megállítottam a szürkét, leszállék a barnáról, s megkötém a sárgát a gyepühöz; próbálám, hogy behágjak, de nem tudék; megmarkolám a hajamot, s annál fogva bélódítottam magamot. Rázni kezdem a szilvát, hull a dió, szedem a magyarót; s telirakám a kebelemet.

Eröss meleg vót, meg vótam szonnyulva, hogy majd megepedtem. Látom, hogy ott nem messze vadnak valami aratók, s kérdem: hol kapnék itt vizet valahol? Azok nekem megmutattak nem messze egy forrást. Odamenyek, de hát befagyott! Eleget akartam a jeget a sorkammal vaj kővel bétörni, de nem lehetett, mett a jég lehetett egy araszos; hanem kapám a fejemről a koponyámot, s könnyen bétörém vélle a jeget, vizet merítették vélle s amúgy jót ivám.

Elmenék a gyepühöz, hajamnál fogva kilódítottam magamot az útra; elódám a szürkét, felülék a barnára, s úgy elvágtaték a sárgán egy lőtön ki s egy hágón bé, hogy ugyan lógott a hajam belé. Egy helyt találék két

embert; mikor meghaladtam vóna őket, utánnam azt kiáták:

— Te fiú, hova lett a fejed?

Tapasztom a fenekem, s hát nincs ott a fejem! Visz-sza én aval sebess kutyatroppba a forráshoz; de hát mit látok! Az én koponyám magát nállam nélkül megunta, s neki csak annyi esze vót, hogy minekutánna ott felejtettem, magának sárból nyakat, kezet, derekat, lábat csinálgatott, s a jégen sikolándva kaptam meg. Én es meglehetőöcskén tudtam sikolándani; eleget sikolándot-tam utánna, de ő jobban tudott, mind én, nem tudtam semmi letteképpen megfogni. Uram isten, mitévös le-gyek! Merőbe megjedtem, hogy fejem nélkül kell csak-ugyan maradnom. De eszembe juta valami, s mondám magamba: „Hadd el, koponya, ne vesd magad, mett engem nem vágsz ki!“ Csakhamar sárból egy agarat csinálék, nekiuszittám a koponyának, s az egy micre elfogá, s szépen előmbe hozá; én elvém, feltevém, me-nék a gypühöz, hajamnál fogva kilódítottam magamot; elődám a szürkét, felülék a barnára, s úgy elmenék a sárgán egy lőtön ki, egy hágón bé, mind a madár.

Mikor a malomig értem, ott veszem észre, hogy en-gemet apám otthon nem győzött várni, keresésemre in-dult, s hogy nem kapott, siratni kezdett nagy jajszó-val:

— Jaj, lelkem fiam, hova lettél? Jaj, jaj, miétt es kődélek el csak magadra! Jaj, lelkem fiam, most vége neked, valahol elpusztultál!

Amennyit engem apám életembe szidott s korholt, sohasem hittem vóna, hogy engemet úgy tudjon saj-nálni. Hogy láttam, mi baja van, még távurról hezza-szóllottam: „Ne búsuljon kjed egyet es, apám uram, mett itt vagyok! Rossz féjszi nem vesz el!”

Meghoztam szegény apámnak a lelkit. A zsákokot a liszttel szekérre raktuk, hazamentünk, s az apám laka-dalmát fáinoson meginnapoltuk. A menyasszony anyám vót, s a menyasszontáncot legelőbb én jártam el vélle, s azután jött a szer másokra. Mikor a lakadalomnak vége lett, mások mind eltakarodtak, s mü otthon ma-radtunk csak magunkra; s máig es élünk, ha meg nem hótunk!

Én még azután egy esztendőre lettem, met apámnak igazi törvényes fia vagyok; szépen felcseperedtem, s ügyes legén lett belöllem.

XI
A rest macska

Egy legén megvett feleségül egy dologtalan gazdag leánt; mégpedig azt fogadta, hogy sohasem veri meg.

Az éfjasszon sohasem dógozott, hanem csak járt házról házra zuvatolni s egyéb hitván dógot követni. Nem es verte meg az ura egyszer es; hanem egy reggel, mikor dologra ment, a macskához így szóllott:

— Azt poroncsolom neked, te macska, hogy míg én odaleszek, te mindent dógozz, amit kell: a házat szépen kitararítsd, délre ételt készíts, s meg egy orsó fonalat es fonj; mett ha nem, mikor hazajövök, úgy megverlek, hogy megemlegeted!

A macska a tűzhelyen szunyókálva végighallgatta a beszédet. De az asszony azt gondolta magába, hogy „ez az én emberem megbolondult!” — s azt mondá:

— Kjed, uram, miét poroncsol olyanokat annak a macskának, hisz az azokhoz nem tud?

— Tud, nem tud, nekem mindegy, feleség — azt mondá az ember —, nekem nincs más, kinek poroncsoljak; de ha ő mindazt meg nem teszi, meglásd, úgy megverem, hogy sokétt fel nem kéne venni!

Aval elment dógára. Az asszon pedig biztatni kezdte a macskát:

— Dógozz, macska, mett ma megver uram!

De a macska nem dógozott. Elment az asszon több házhoz, s mikor hazament, a macska akkor es szunyókált, s a tűz es kialudt. Esment mondta:

— Szítsd fel a tüzet, s dógozz, macska, mett ma megverődöl.

De a macska nem dógozott.

Hazajö a gazda, széjjelnéz, s hát minden rosszul van. Elérántsa a macskát, felköti a felesége hátára, s addig veri, míg a felesége imádkozni kezd:

— Ne üsse többet azt a macskát, met a nem hibás, a nem tud azokhoz a dógokhoz!

— Felfogadod-ë hát, hogy helyette mindent véghez viszs? — kérdi az ura.

— Véghez viszek még többet es, mind amennyit kjed neki poroncsolt, csak ne üsse többet szegént! — felelé az asszon.

Az éfjasszonka hazafutott az anyjához, elpanaszolta a dógot, s azt mondta:

— Felfogadom, hogy a macska helyett minden dógot eligazítottok, csak ne verje a hátamon olyan halálra.

Hezzaszóllott az apja es:

— Ha felfogadtad, tedd es meg; mett ha nem, a macska hónap es megverődik!

S evel hazaküdte az urához.

Másnap reggel es megporoncsolta a gazda a macskának, mit tegyen; de semmit sem tett meg most es. Azétt hát esmént megverte a felesége hátán.

Az éjfasszon akkor es hazafutott panaszra, de az apja úgy visszakergette, hogy a lába sem érte a földet.

Harmadik reggel es elmondta a gazda a macskának a harmadik poroncsolatot; de a macska nem tudta végighallgatni, úgy meg vót ijedve; nem es dógozott akkor es semmit. Hanem most mindent eligazított helyette az éjfasszon; most nem felejtette el, hogy mit fogadott vót: tüzet tett, vizet hozott, ételt készített, sepregetett, s mindent tett, amit kellett; mett sajnálta lelkiből azt a szegén macskát, hogy amikor az ura veri, az ő hátába a körmit kénjába mind beléaggassa — s osztán még a kétrétű ostornak es a vége a macskán túl az ő hátát es megjárkálja minden ütéssel.

Mikor az ura hazajött, hát minden jól van! S mondogatta:

— Ne félj, macska, most nem bántlak!

Az asszony örömmel terítette meg az asztalt, az ennivalót kicsinálta, elétette, s jóllaktak jókedvvel.

Azután mindennap úgy vót; a macska többször nem verődött meg, s az éjfasszomból olyan gazdasszon lett, hogy ugyan helybe!

XII

A Szerencse és Áldás

A Szerencse s Áldás együtt útnak vala egy városba, s megláták, hogy egy szegény ember egy csomó seprűt árul, de nemigen veszik. Azt mondja az Áldás:

— Megálljunk, hadd vegyem meg ezt a csomó seprűt egész átaljába attól a szegény embertől, legyen neki es vására szegénynek.

Úgy es lesz: megveszi mind, mégpedig hatszoros árát adja, hogy a szegény ember élékaphasson.

Máccor esmét útaztak ők ketten a városba, hát lásák, hogy a szegény ember esmét seprűt árul. Azt mondja az Áldás:

— Megálljunk! Hadd vegyem meg a seprűköt megint!

Meg es veszi, de tízszeres árát adja.

Harmadszor mennek a városba, s lássák, hogy megint csak seprűt árul az ember. Most mán azt mondja a Szerencse:

— Megállj! Hadd vegyem én meg most, mett te, látom, heába vëtted meg mán ketszer, mett látod-e, még csak azon szegény ember a seprűs, amind ezelött vót.

Megveszi a Szerencse a seprűköt, ő pedig csak azon az árrán fizette, ahogy más vëtte vóna meg, piaci árron.

Mán most negyedszer mennek a városba, hát lássák, hogy a seprűs jó négy ökörrel, vasas talpú szekérrel vitt bé egy csomó tiszta búzát a városba, s ahol az árult, azt mondja a Szerencse az Áldásnak:

— Látod-e az embert, aki a seprűt árulgatta? Te heába vëtted meg ketszer olyan magoss árron, én csak egyszer vettem meg közönséges piaci árrán a seprűköt, s abból a lett, amit én tettem, hogy most már nem seprűt, hanem amint látod, tiszta búzát árul itt az az ember, különben otthon es jó gazdaságának kell lenni, amind látszik.

UDVARHELYSZÉKIEK

Keresztúrfiszéki nyelvjárás szerint

XIII

Mirkó királyfi

Ēgysző vót, hó vót, hó nem vót ěgy király, ennek vót három fia. A király örült három fiának, s elvégezte magába, hogy azokat jó móddal kitaníttassa, s osztán országoltassa, hogy maga után országának dërek örökösököt hadhasson.

Elküdötte tehát fiait a kolégyomba tanóni; azok ěgy darabég jól is forgódtak, de ěgysző csak félbehatták a kolégyomot, s mind a hárman hazamöntek, s többet nem is möntek vissza a kolégyomba. Ezön a király erősen megboszonkodott s eltította fiait, hogy elejibe ne mönjenek, maga pedig behúzódott lakni a királyi rezsendia napkeleti szabájába, ahó mindég az ablakba út, s nözött napkeletre, minha onnét valamit várt vóna, s ěgyik szemivel mindörökké sírt, a másikkal pedig mindörökké kacagott.

Ēgysző, mikor a királyfiak má jókorára főnöveködték, ěsszetanakodnak, hogy megtudják a király aty-

joktól, mi az oka annak, hogy mindég a napkeleti szabájába ül, s egyik szöme örökké sír, a más pedig kacag. Legelőbb is béporóbát a legüdüsebbik királyfi, s kérdést tött a királyhoz:

— Főségös király atyám, én azé jöttem, hogy megtudjam: mi az oka annak, hogy főségös király atyám egyik szömevel örökké sír, a mással pedig örökké kacag, s örökösön napkelet felé nőz?

A király megnözte fiát tetőtő fogva talpig, s egyet sem szólott, henem kapta a pallossát, amelyik az ablak közti fő vót támasztva, s úgy a fiához hajította, hogy a ház ajtajába markolatig mönt belé; de a királyfi kiugrott az ajtón, s e szerént elkerüte a réá mért csapást.

Mikor ez a más két tesvérihöz érkezött, azok kérdözték, hogy milyen szöröncsével járt. Ő pedig azt mondá:

— Poróbáljátok meg tü is, majt megtudjátok.

Azután béporóbát a második királyfi, s az is csak aval a szöröncsével járt, amivel a bátyja; végre bémönt a harmadik királyfi is, akit Mirkónak híttak, s ez is, mind a bátyjai, jelentötte bémenetele okát, de a király ennek sem felelt sömmit, henem a pallossát még mérgebben kirántotta, s úgy dobta utánna, hogy a pallos a ház kőfalába maroklatig haladott belé. De Mirkó nem ugrott ki a szaba ajtaján, hanem féreugrott a pallos elöl, s a pallost kihúzta a kőfalból, s odavitte király atyjához, s elejibe az asztalra fektette. Ezt látván a király megszólamlott, s azt mondta Mirkó királyfinak:

— No, fiam, látom, hogy te valamivel több bücsületöt tudsz más két tesvérodné, neköd hát megfelelők a kérdésödre. Neköm egyik szömöm azé sír mindörökké, mett búsulok rétatok, hogy élhetetlenök, nem uralkodásra valók vattok, a másik szömöm pedig azé kacag, mett neköm éfiú koromba vót egy jó pajtásom, a Mezei vitéz, akivel együtt csatáztam, s ez ígerte neköm, hogy ha az ellenségit legyözheti, hëzzám jó lakni, hogy együtt tötsük el öregségünk napjait, s azér is ülök örökké a napkeleti ablakba, hogy arró felöl várom ötöt; de a Mezei vitéznek, aki a selyömrétbe lakik, mindönnap annyi ellensége szokott támadni, mind a fűszál, s azt mindönnap egyedül kell levágni; s amíg mindön ellensége el nem fogy, addig nem jöhet hëzzám.

Evel Mirkó királyfi elhatta apja szabáját, s tesvérihöz mönt, s megmondta nekik a király beszédjit.

Ésszetanakodtak hát újbó, hogy kérezenek el apjoktó szöröncsaporóbáni. Legelőbb is elmönt a legüdüsebbik királyfi, s jelentötte a királynál, hogy ő szörön-

csét akar poróbáni, s a király belé is égyezett, hogy mönjön el s poróbáljon égyet. Az üdösebb királyfiú tehát bémönt a királyi istálóba, onnét égy jó paripát kiválasztott, azt főnyergeltette, főtarisnyátatott, s másnap útra indút. Mikor egy álló esztendeig odaútazott vóna, égysző csak hazadobban, hozott a vállán égy réz hídlásocskát, s azt ledobta a királyi rezsedencia elejibe, bémönt a királyhoz, s béjelentötte, hogy ő hó járt s mit hozott. A király végighallgatta fia beszédjit, s azt mondá:

— Haj, fiam, mikor én olyan legén vótam, mind te, az az út neköm csak két órára való vót, ahonnat te a réz hídlást elhoztad; gyöngö vitéz vagy, nem lösz belölled gálickő, elmehetsz.

Evel a legüdösebb királyfi kimönt az apja szabájából.

Utánna bémönt a második királyfiú is, az is elkéredzött szöröncseporóbáni a királyt, s a király azt is eleresztötte; az is kiválasztott a királyi istálóból égy jó paripát, azt főnyergeltette, főtarisnyátatott, s útra indút. Esztendő múva ez is visszaérközött, hozott magával égy ezüst hídlásocskát, ledobta a királyi rezsedencia elejibe, s jelentötte a királynál magát, hogy hó vót s mit nozott.

— Aj — azt mondja rëa a király —, mikor én olyan fiatal vótam, mind te, a neköm csak három óra járás távóság vót. Gyöngö vitéz vagy, fiam, te is, belölled sem lösz sömmi.

Aval a második fiát is elutasította.

Végre bémönt Mirkó királyfi is, s ő is elkéredzött szöröncseporóbáni, ötöt is elbocsátotta a király, kimönt hát ő is a királyi istálóba, hogy magának útra való paripát válasszon, de égyet sem talát alkalmasnak; henem elmönt a királyi ménösbe, hogy ott válasszon égyet maga alá, rendre vizsgáta a ménöst, de nem tudta elhatározni, hogy melyiköt válassza. Ekkor égy vén banya, aki ott történetösön jelön vót, kérdeze tölle, hogy mit akarna. Mirkó királyfi megmondta, hogy mi szándékkal van, s hogy az útra magának paripát akar választani.

— Hej, uram — azt mondá a vén banya —, itt nem kapsz kívánságodhoz való lovat, henem megtanítlak én, hogy kaphatod föl azt. Mönj el király atyádhoz, s kérd el azt a kürtjit, amelyikkel éfjú korába ésszekürtölte az aranyszörü ménössit, azt a kürtöt fúdd meg, s az aranyszörü ménös égyszőre megjelönik; de ne válaszd azok közül az aranyszörüeköt, henem leghátú jó égy borzos, horgas lábú kanca, arról is megüsmeröd,

hogy amikor a királyi vár kapuján békő a ménös, ő leghátú jő, s a várkapu oszlopját úgy megsújtja a farkával, hogy az egész vár megrezdül belé, azt valaszd ki magad alá, aval poróbálj szöröncsét.

Mirkó királyfi meg is fogadta a vén banya tanácsát, elmönt a királyhoz, s főszólitotta:

— Király apám, azé jöttem, hogy adja által neköm azt a kürtjít, amelyikkel éfiú korába az aranyszörű ménössit éssze szokta vót kürtöni.

A király kérdé tölle:

— Erre tégöd ki tanított?

De Mirkó királyfi azt felelte, hogy sönki sem tanította.

— No, édös fiam — mondá a király —, ha sönki sem tanított, s ezt magadtó talátad föl, úgy okos embör vagy; ha pedig valaki tanított erre, úgy a neköd nem rosszakaród; megmondom tehát, hó találhatod föl azt a kürtöt, de azt eddig a rozsdá is megötte. A hetedik pincébe égy vaklikba bé van a vakolva, lásd meg, vödd ki s ha használhatod, használd.

Mirkó királyfi azonnal kőmjest hozatott, elmönt vélle a nevezött pincébe, a vaklikat mēgtaláta s kibontotta, a kürtöt belölle kivötte s magával vitte. Ekkó kiállott a királyi rezsedencia tornácába s megfuvintotta keletre, nyugotra, dére s északra, s kevés üdövärtatva hát egysző hallja, hogy az arany tótlantok úgy szólnak, hogy a város zúgott belé; hát jőnek bé égy-más után a királyi vár kapuján a szöbbné szöbb s fáinabb aranyszörű paripák; még messzüröl meglátta azt a borzos, horgas lábú tátost, amelyik leghátú jött. Uram isten, mikor ez a várkapuhoz érközött, úgy megsújtotta annak oszlopját a farkával, hogy az egész királyi rezsedencia megrezdült belé.

Mihelyt a ménös a királyi udvaron megállapodott, mindjár elmönt a borzos, horgas lábú tátoshoz, azt a többi közü kifogatta, a királyi istálóba békötte, s jelentötte, hogy azér fogta ki a ménösbő, hogy szöröncseporóbáni mönjön vélle. De a tátos azt válaszóta:

— Jó van, uram királyfi! De előbb hát abrakolj ki jól, mett anékü bajos a hosszú útat kiállani.

— Micsoda abrakot kévánsz hát töllem? Met ami király atyám birtokába van, abbó jó szüvel adok — mondá a királyfi, de a tátos azt felelé:

— Jó, uram királyfi! De a lovat nem akkó szokták abrakóni, mikor indúnak vélle, henem előre.

— Már én most egyebet nem tudok tönni — mondá a királyfi —, henem ami van, abból ezúttal jó szüvel szógálok.

— No hát, hozz neköm egészőre egy köből árpát, s tőtsd belé a vállumba!

Mirkó teljesíté a tátos kívánságát, a pedig a köből árpát mind megötte; osztán hozatott egy köből kölest, azt is megötte, s azután mondá Mirkó királyfinak:

— No má most hozz egy fél véka tüzes parázsát s azt is tőtsd a vállumba — s mikor a tüzes parázsát megötte vóna, hát olyan aranyszőrű paripa vált belölle, mind egy hajnalcsillag, s azt mondá tovább Mirkó királyfinak: — No uram királyfi, mőnj el má most a királyhoz, s kérd el tőlle azt a nyerőgszört, amelyikkel ingömöt fő szokott vót nyergeim, mikor éfiú korába rétam járt.

Mirkó királyfi elmönt az öreg királyhoz, s kérte tőlle a nyerget, de a király azt mondá, hogy az eddig nem is használható, mett rég hogy a kocsiszenbe hányódik, s eddig el is szakadt; de ha megkapja, lássa, használja. Mirkó királyfi elmönt a kocsiszenbe, a nyerget meg is taláta ott, de a tyúkok, pulykák mind legazóták vót; azért mégis fővötte s elvitte a tátoshoz, hogy főnyergelje vélle; de a tátos azt mondá, hogy egy királyfinak nem illik ilyen takarítatlan szőrszámmal jární, mikor is a királyfi elindittá a nyerget, hogy ki-takaríttassa, de a tátos azt mondá:

— Tartsd csak ide előmbe.

Mirkó odatartá a nyerőgszört, s a tátos csak réafu-vintott lehölletével, s egészőribe olyan arannyas szőrszám lén belölle, hogy nem vót párja hét országba, s aval megnyergelte Mirkó királyfi vélle a tátost. Ez után azt mondá a tátos a királyfinak:

— No, édös gazdám, má most esmég mőnj el apád-hoz, s kérd el azt a pár pistalyát s azt a kardját, amelyikkel vitézködött akkó, mikó velem járt.

Mirkó királyfi ezököt is megkérte az apjátó, de az öreg király azt válaszóta, hogy azok mán elrozsdá-sodtak, haszonvehetetlenök löttek, de ha csakugyan szüksége van réjok, lássa; megmutatá azokat a fogason, Mirkó királyfi pedig levötte a fogasró s elvitte magá-
val a tátoshoz, a tátos azokat is maga elejibe tétette, s réjok fűtt, s egészőribe a legszőbb arannyas kard s pistalyokot pedig a nyeregkápába tokba tötte. Mikó mindezek így készön vótak, kérdé a tátos:

— Hát, édös gazdám, hó van immán a kantár?

Mirkó királyfi hozta a kantárt is a kocsiszenből, a tátos arra is réafűtt, s abból is a legszőbb arannyas kantár lött. Ekkó főkantározta vélle Mirkó a tátost,

kivezette az istálóbó s rëa akart üni, de a tátos azt mondá:

— Várj csak, édös gazdám, vezess ki a városbó, s csak ott ülj rëám.

Mirkó királyfi megfogadta a tátos szovát, kivezette a városból, ott a tátos megállott, s Mirkó fölült rëa.

Ekkor a tátos azt mondá:

— No, édös gazdám, hogy vigyelek: úgy-ë, mind a sebös forgósziel, vaj úgy, mind a sebös gondolat?

Mirkó pedig azt felelé:

— Lássad, édös lovam, akarhogy vígy, csak arra ügyelj, hogy úgy vígy, hogy a sebös mönetelt én is meglábalhassam.

Ekkor azt mondá a tátos:

— No hun' bé a szömödöt s csippszekdj belém jól!

Mirkó béhunta a szömit, a tátos pedig megsirült, mind a forgósziel, s kicsid üdö múva a földre toppantott a lábával, s mondá Mirkó királyfinak:

— Nyisd ki a szömödöt! Mit látsz?

— Látok — azt mondja Mirkó királyfi — egy nagy folyót, s réta egy rézhídat.

— No, édös gazdám — azt mondja a tátos —, ez az a híd, honnét a hídpadlást a nagyobbik tesvéröd hazavitte! Né, hó van az üres helye.

— Látom — mondá Mirkó királyfi —, hát innet hova mönyünk?

— Hun' bé csak a szömödöt, majt elviszlek én.

Evel megin megsirült, mind a sebös gondolat, s egynehán pillanat múva megint a földre toppantott, megállott, s mondta Mirkónak:

— No nyisd ki a szömödöt! Mit látsz?

— Látok — azt mondja Mirkó királyfi — egy nagy folyót, s réta egy eziühídat.

— No, édös gazdám — mondá a tátos —, ez az a híd, melyikről a hídpadlást a második tesvéröd hazavitte, né, hó van az üres helye.

— Látom — mondá Mirkó királyfi —, de hát innet hova mönyünk?

— Hun' bé csak a szömödöt — mondta a tátos —, majt elviszlek én!

Aval megin megsirült, mind a sebös villámlás, s egy pillantásra megint a földre toppantott, megállott, s mondá a királyfinak:

— No nyisd ki a szömödöt! Mit látsz?

Látok — azt mondja Mirkó királyfi — egy véghetetlen széjös s mély folyóvizet, s rajta körösztil egy

aranyhídat, a híd végén pedig innet s túl négy kegyetlen nagy oroszlánt. Itt má hogy mönyünk körösztü?

— Számba se vödd — mondá a tátos —, eligazítottam én, csak hun' bé a szömödöt.

Mirkó királyfi béhunta a szömit, a tátos pedig megsírút, s mind a sebös sólyommadár, úgy körösztürepút a hídon; kevés üdö várva esmég a földre toppantott, s azt mondta a királyfinak, hogy nyissa ki a szömit, s kérddötte, hogy mit lát.

— Látok — azt mondja Mirkó királyfi —, egy véghetetlen magoss éveg kösziklát, olyan meredököt, mind a ház ódala.

Azt mondja rëa a tátos:

— No, édös gazdám, ezen is ki köll mönnünk.

— Hiszöm a lehetlenség — azt mondja a királyfi; de a tátos biztatta Mirkót:

— Ne búsulj, édös gazdám, mett még rétam vannak azok a patkók, amiket apád ezelőtt hatszáz esztendővel gyémántsözögekkel réám veretött vót, csak hun' bé a szömödöt, s fogontozz jól belém.

Most megugrotta magát a tátos, s egy pillantásra az éveg köszikla tetejin termött, ott esmé' megállóit, toppantott, s azt mondta a királyfinak:

— Nyisd ki a szömödöt! Mit látsz?

— Látok — azt mondja Mirkó királyfi —, ha hátranözök, magam alatt valami fetekét, akkorát, mind egy jó nagy tál.

— No, édös gazdám, az a föld kereksége; de hát magad előtt mit látsz?

— Látok — azt mondja Mirkó királyfi — egy kesköny domború évegösvent, s mellette innet s túl feneketlen mély ürességöt.

— No, édös gazdám — mondá a tátos —, azon nekünk körösztü köll mönnünk, de az átalmönetel olyan kényös, hogy akar erre, akar tova csak legküssebbet csuszamodjék meg a láb, vége az életünknek, henem bízd csak réám magadot, hun' bé a szömödöt, s csipeszködj jól belém, majt eligazítottam én.

Aval megsírút, s egy pillantásra megin megtoppantotta a földet, s mondá:

— Nyisd ki a szömödöt! Mit látsz?

— Látok — azt mondja Mirkó királyfi — magamon hátul messze valami gyöngö viláosságöt, magam előtt pedig olyan vastag sötétségöt, hogy ha az újomot főtartom a szömömhöz, úgy sem látom.

— No, édös gazdám, még ezön is körösztü ké mönnünk, csak hun' bé a szömödöt, s csipeszködj belém!

Megsírút ujjolag, s esmét toppintott:

— No nyisd ki a szömödöt! Hát mos mit látsz?

— Látok — azt mondja Mirkó királyfi — gyönyörű világosságot, egy szép havast, a havas közepibe egy selyömrétet, a rét közepin egy feteke valamit.

— No, édös gazdám, ez a selyömrét a Mezei vitéz rétje, az a feteke a közepibe az ő feteke selyömbő szőtt sátra; immán akar hun' bé a szömöd, akar ne, oda csak elmönyünk.

Aval Mirkó királyfi megsorkantyúzta a tátost, s egyszerűbe odaérköztek a sátorhoz.

Mirkó leugrott a lováró, megakasztotta a sátorhoz a Mezei vitéz lova mellé, s maga bémönt a sátorba; hát benn egy vitéz a selyömgypön hosszan feküdt s aluszik, de egy kard fölötte úgy vagdalkozik mindönfelé, hogy még csak a légy sem szállhatott rëa. „No — gondolja magába Mirkó királyfi —, ez ugyan jó vitéz lehet, de attól most aluva meg tudnám ölni, henem e nem vóna bücsület, hogy aluvó vitézt megöljek, megvárom, hogy keljön föl.” Aval kijött a sátorból, a lovát megkötötte jól a sátor fájához a másik mellé, s osztán ő is hosszan nyúlt a selyömfübe, s a kardjának poroncsolá: „Kard, ki hüvelyből!” s a kard éppen úgy vagdalódzott fölötte is, mind a Mezei vitéz fölött, hogy a légy sem szállhatott rëa.

Egyszer a Mezei vitéz megöbred, lássa, hogy az ő lova mellé egy más ló is van kötve, elbámul, s azt mondja:

— Uram isten, mi dolog ez? Hatszáz esztendeje, hogy itt az én lovam mellett más idegen lovat nem láttam! Kié lehet ez?

Főkel, kimönyön a sátorból s meglássa Mirkó királyfit, a sátoránál hogy aluszik, s a kardja hogy vagdalkozik fölötte.

— No — azt mondja —, e még jó vitéz lehet, de ő sem ölt meg ingöm, mikor aludtam, neköm sem vóna illendő ötöt most megölni.

Ekkor a lábával az aluvó vitéz lábát megtaszította, az egybe megöbred, fölugrik. Kérdi tölle a Mezei vitéz:

— Ki vagy, mi járásbeli vagy?

Mirkó királyfi megmondja, hogy ő kinek a fia, s hogy mi járásbeli.

— Isten hozott, édös öcsém — mondá a Mezei vitéz —, apád jó barátom, te is, látom, jó vitéz vagy, mind apád, de szükségöm is van rëád, mett látod-ë ezt a nagy selyömrétet: e mindönnap megtelik ellenséggel, s azt neköm mindönnap le ké vágnom, de má most, hogy te is itt vagy, nem sietök véllök. Jere bé, ögyünk,

igyunk, hadd gyűljenek meg jól, ketten csak elbánunk véllök hamar.

Aval bémöntek a sátorba, öttek, ittak; de egysző hát az ellenség anyira szaporodott, hogy szinte eléérték a sátorig, ekkó talpra kap a Mezei vitéz:

— No talpra, pajtás, mett most mindjár vége!

Lóra pattannak mind a ketten, az ellenség közi ugratnak, s mind a ketten főkiátanak: „Kard, ki hüvelyből!”, s a két kard egy pillanatra mind fejit vöszí az ellenségnek, úgy, hogy elig lehetött a hőttesttő jární. Utoljára a hátuljából tizenkét vitéz az ellenség közül megfutamodik, a Mezei vitéz s Mirkó királyfi is utánok, elérnek egy éveg köszikláig, ott a tizenkét vitéz kinyargal, de Mirkó is utánok vágtat. Hát a köszikla tetejin szép térség van, s lássa, hogy azon szaladnak a vitézök, de Mirkó királyfi is a tátossal utánok ered, hát egysző csak odalösznek a szép sima helyön, minha a föld elnyelte vóna. Odaugrat hát, ahó látta, hogy eltűntek, hát ott egy lappancs van, s a lappancs alatt egy mély lik csigagarádiccsal, de a tátos egész tartozatlanul igyenöst béugrat a likba, s hát az éppeg az alvilágba szógát. Mirkó királyfi az alvilágba széjjeltekéntött, hát meglát egy fényös gyémántkastélyt, mi az alvilágnak nap helyett szógát, s lássa, hogy a tizenkét vitéz arra tartanak. Utánok iramodik, s „kard, ki hüvelyből”, egy pillantatra mind a tizenkettőnek elüti a fejit, ekkor eléugrat a kastély mellé, hát abba olyan zörgés, csattogás van, ugyan döngött a helység belé. Leszáll a lováró, bémönyön a kastélyba, hát benn egy vén ördögös szüle sző, s a dönget olyan erőssen, s a ház má teli van esmét katonákkal, hát azokat az ördögös szüle szövi: mikó jobbra vette a vetöllöt, mindonkó két húszár ugrott ki lovastól a vetöllöböl, mikó pedig balra vette, mindonkó két gyalog ugrott ki belölle fegyverestől. Aló egyszöribe „kard, ki hüvelyből!”, leaprittsa a meglévő katonákat, de az ördögös esmét másokot szött. De gondolja magába Mirkó királyfi: „Így én innet sohasem szabadulok meg”, he nem nekiporoncsol a kardjának, s mind ízzé-porrá aprittsa az ördögös szulét, s az osztvátát kihordja az udvarra, ott egy kaszaj vót, arra rëarakja, a kaszajt meggyútsa s ésszeégeti. De amikó legjobban égtek vóna, az ördögös szulének kiugrik egy ódalcsontikája, forogni kezd a porba, s újból egy ördögös szüle lösz belölle. Esmét poroncsol Mirkó királyfi a kardjának, hogy aprittsa éssze, de az ördögös szüle föszóllal:

— Hadd meg az életömöt, Mirkó, mett jótétel helyibe jót vársz; ha ingömöt elposztítasz, ki sem tudsz

innét mönni; ihol adok neköd négy patkóbeli gyémántszőget, tödd el, s hasznát vöszöd.

Mirkó királyfi elvöszí a patkószögeket s eltöszí, de gondolja magába: „Ha én ezt az ördöngöst élve hagyom, újra fölállítsa a szövőjit, s a Mezei vitéz soha az ellenségtő meg nem szabadulhat.” Újbó poroncsol hát a kardjának, összeaprittsa az ördöngöst, a tűzbe hánnya s összeégeti, többet osztán nem támadott föl; azután a lovára út, bejárta az alvilágot, de suhutt egy élő lelköt sem kapott benne. Aval sorkantyúba vötte a tátost, odaugratott a kijáró csigagarádicshoz, s egy pillantásra följött a föső világra. Mikor elérközött az éveg kőszikla széjihöz, ott le akart szállani a lovárá, s megállította a tátost, de a tátos azt kérdözte:

— Te mit akarsz, Mirkó királyfi?

— Le akarok szállani, mett igön nagy a meredök, lóháton nem lehet itt bémönni.

— Úgy édös gazdám itt maradsz, mett magadra ezön a meredökön soha bé nem jössz, henem maradj csak rétam, csipeszködjél a sörényömbe, s hun' bé a szömödöt, majt elviszlek én.

Aval a tátos nekiereszködött az éveg kősziklának, s mind egy jó csáklyás fickó, úgy lecsáklyázott a tetörő, s alatt talpra ugrott, s mondotta Mirkó királyfinak:

— No má kinyithatod a szömödöt.

Mirkó kinyitotta a szömit, s látta, hogy a selyömezőbe vannak.

Megindútak a Mezei vitéz sátra felé, de a Mezei vitéz már azt hitte, hogy Mirkó el is posztút. Egysző csak meglássa, hogy mönyön, elejibe mönt hát Mirkó királyfinak nagy örömmel, ötöt bévezette a sátorába s megvendégötte, s hogy nem vót maradéka, följánlotta neki a selyömrétjit, s mindön királyi birodalmát, de Mirkó azt válaszóla:

— Édös bátya, én immá mindön ellenségödöt elposztítottam, attó nem félhetsz, hogy a birodalmadot az ellenség elfoglalja, henem azt kívánnám már tölled, hogy velem jöjj el királyi apámhoz, ki régtő fogva vár réád.

Aval lóra ültek, s elindútak az öreg király birodalma felé, el is möntek szöröncsésön éppeg addig, hol az éveg kősziklán Mirkó kiugratott vót, itt a Mezei vitéz megállapodik, s azt mondja Mirkó királyfinak:

— No, édös öcsém, én ennél tovább nem tudok mönni, met a lovam patkójából a gyémántszőgek rég kívánsak, s nem fog a lába.

Mirkónak eszibe jut, hogy az ördögös neki gyémántszögeköt adott vót, s azt mondja:

— Sömmit se búsulj, bátya, vannak nállam szögek, újbó vasalom én a lovakot.

S a szögeköt elévöszi, s a Mezei vitéz tátossát újrasalja a gyémántszögekkel; aval lóra ünnek megint, s mind jó két csáklás fia, úgy lesikolándnak az éveg kősziklán, s mind a sebös gondolat, úgy haladtak hazafelé.

Az öreg király akkor is a keleti ablakba üt, várta a Mezei vitézt. Egysző meglássá, hogy két lovas jó feléje, elévöszi a perspekciáját, s megüsmeri, hogy az ő régi jó pajtássá, a Mezei vitéz jó a fiával, Mirkó királyfival, egyszöribe kiszalad, a tornáncró leporoncsol a tisztartónak s tizenkét észzendős tulkot leváogat, s amíg a Mezei vitéz Mirkóval megérköztek, má kész vót a nagy ebéd, s ahogy megérköztek, őket örömmel fogadta, megölelgette s megcsókógatta, s mind a két szömvivel kacagott. Azután ebédhöz ütek, vígon öttek s ittak.

Ebéd alatt a Mezei vitéz elbeszéli a Mirkó vitéz dógait, s a többek között azt mondja a vén királynak:

— No, pajtás, Mirkó fiadbó még jobb vitéz lött, mind mű vótunk; ez immán derék fiú, ürülhetsz neki.

Azt mondja az öreg király:

— No hiszöm, csak meg is kezdöttem velle elégödni, kivát, hogy tégödöt is elhozott, de mégsem hiszöm, hogy ő is a Kutyafejűvel meg merne mérközni.

Mirkó királyfi hallgatta a beszélgetést, de nem szólt hezza, henem ebéd után a Mezei vitézt külön szólította, s megkérözte, hogy ki az a Kutyafejű, s merrefelé lakik. A Mezei vitéz elbeszélte neki, hogy az északra lakik, de egy olyan vitéz, amilyen a nap alatt több egy sincsen.

Mirkó királyfi egybe rendölést tött a készülődésre, főtarisnyátatott, s másnap a tátossal elindút a Kutyafejűhöz. Szokás szerént fölút a tátosra, belécsipeszködött, s a szömit behunta. A tátos megsirült, s úgy röpüt, mind a sebös forgószél; egysző megáll, megtopantsa magát, s azt mondja Mirkó királyfinak:

— Nyisd ki a szömod! Mit látsz?

— Látok — azt mondja a királyfi — egy hatemeletös gyémántkastélyt, de olyan fényöst, hogy a napra lehet nözni, de arra nem.

— No, itt lakik a Kutyafejű — azt mondja a tátos —, ez az ő királyi kastélya.

Odaugrat Mirkó királyfi éppeg az ablak alá, s nagyot kiát:

— Kutyafejű! Itthon vagy-é? Gyere ki, mett számvetésöm van veled!

A Kutyafejű maga nem vót hon, de otthon vót a léánya, egy olyan gyönyörű királyi kúsasszon, kinek párját nem lehetett vóna főtalani az egész föld kereksegin. Amind ez az ablakba hímöt varrt, s a magoss élös hangot meghallotta, olyan mérgesön tekintött ki az ablakon az ő gyönyörű égő feteke szömivel, hogy azoknak sugárátó Mirkó királyfi a tátossal együtt észöribe kőbálvannya vátoztak. Azomba gondókozni kezdött magába, hátha az az éfiú úriembör valami királyfi lehetett, s látóba mönt hëzza, s megbánta, hogy olyan hamar kőbálvannya vátoztatta ötöt, lesietött hát hëzza, elévött egy aranyvesszöt, kerüni kezdte a kőbálvánt, verögetni kezdte az ódalát az aranyvesszővel, s hát csak pattogni kezd le rólla a kő, s egészö Mirkó királyfi lovastól együtt elevenön áll elé belölle. Ekkó főkérte a kúsasszon Mirkót:

— Ki vagy, s mi járásbeli vagy?

S Mirkó megmondja, hogy királyfi, s látóul jött a Kutyafejű kúsasszonyához. A kúsasszon szömire veti ugyan, hogy igön mérgesön kiátott föl az ablakba az apja után, de észöribe belé is szeretött Mirkó királyfiba, ötöt fővezette a hatemeletös gyémántkastélyba, s ott jó szüvel látta.

Asztal fölött azonba beszéd közbe kivallotta Mirkó királyfi, hogy ő biz azé jött ide, hogy a Kutyafejűvel megmérközzék; de a Kutyafejű léánya erre azt mondá, hogy azt ne tögye, met olyan embör egy sincs a föld kereksegin, akit az ő apja meg ne bírna. De amikó látta, hogy Mirkó nem mond le szándékáró, megsajnátá öt, hogyha ki talál fogyni belölle, megtanította tehát, hogy hogy gyözzhessön az apján.

— Mönj le — azt mondá — a kastély hetedik pincéjibe, ott találsz egy hordót pöcsétöletlen, abba tartsa apám az erejit; ihol adok egy palackot ezüsből, ezt tótsd meg abból a hordóbó, de ne dugd bé a palackot, henem úgy ügyelj réa, hogy örökké a nyakadba lögyön akasztva dugatlan, s mikor az eröd lankadni kezd, akkó csak a kúsújjod értesd belé, mindonkor ötezer embör erejivel szaporodik az eröd; igyál is belölle, mett mindön csöpp bor abból ötezer embör erejivel ér fő.

Mirkó királyfi meghallgatta jól a tanácsot, az ezüspalackot a nyakába akasztotta, s lemönt a pincébe, réaakadt a nevezött borra, s abból előbb jól ivutt, osztán megtötötte belölle a palackját, de gondóta magába, hogy e má neki elég, s hogy a Kutyafejű ne haszná-

hassa a bort, elöntötte mind egy csöppig; vot a pincébe hat köből búzaliszt, aval fölította úgy, hogy söm mi nedvessége nem maradt; azután főmönt a küssasszonhoz s jelentötte, hogy ő má készön van, s egyzsösmind meg is köszönte útasittását, s főfogadta neki, hogy ennyi jószágáér el fogja vönni, s örök hűségöt esküdt neki. A szép királyi küssasszon mindönbe belégyezött, csak annyit kötött ki, hogy ha Mirkó királyfi az apját meggyözné is, de életétö ne fossza meg.

Azt kérdi Mirkó királyfi a szép királyküssasszonytö, hogy mikö lehet remélni, hogy az apja hazajöjjön, s merrö felö, mire a királyküssasszony azt felelte, hogy most a napnyuguti tartományyaiba mönt, hogy azoknak székhelyeit megvizsgálja, de csakhamar hazaérközik, mett már eljött a hazajövele üdeje, de azt könnyü előre megtudni, mer mikö negyven méfödnyre van, akkor egy negyven mázsás buzugányját előköszönönek úgy hazadobja, hogy ahova leesik, a födböl egybe forrás fokad.

Kimöntek hát Mirkó királyfi a királyküssasszonnyal a királyi palota tornácába, s várták a Kutyafejü jövetelit. Egyször uram isten, megsötétödik a levögö, hát egy negyven mázsás buzugány úgy bésuppan a királyi vár udvarára, hogy a helyiröl úgy főfostatott a víz, mind egy szivárván. Mirkó királyfi egybe leszaladt a vár udvarára, hogy megporóbálja, mennyire növeködött az ereje, főkapja a buzugánt, megforgassa a feje fölött, s úgy visszadobja, hogy éppég a Kutyafejü elejibe esött. A Kutyafejü lova megbotlott a buzugánba, mire a Kutyafejü megboszonkodott:

— Co tovább, farkasok, kutyák megögyenek — nekiriaszkodik a lónak a Kutyafejü —, hatszáz esztendeje, hogy rétað járok, még eddig soha meg nem botlottá; mi az oka, hogy mos botlani kezdesz?

— Jaj, édös gazdám — azt feleli a tátos —, otthon nagy baj van, mett valaki a buzugányodot, akit hazahajítottá, visszadobta, s én abba botlottam meg.

— Sömmi baj — mondá a Kutyafejü —, még ezelőtt hatszáz esztendővel megláttam vot ámamba, hogy Mirkó királyfival ügyem lösz, ő van nállam, de mi ő neköm? A kicsid újjamba is több erő van, min benne.

Aval sebössen megiramodott, s otthon termött.

Mirkó királyfi a vár udvarán várta a Kutyafejüt; mikor a Kutyafejü meglátta Mirkó királyfit, igenössen hëzzavágtatott, s azt mondá neki:

— No, Mirkó, tudom, hogy ingöm vársz, immá jëlön vagyok, hogy akarod hát, hogy megvüjjunk: kardal-ë vagy birokra?

— Nem bánom, akarhogy, amin' neköd tetszik — mondá Mirkó.

— Poróbáljunk hát karddal egyelőre — mondá a Kutyafejű.

Leszállott a lováról, szömbe állottak, mind a kettő nekiporonsola kardjának: „Kard, ki hüvelyből”, s a két kard kiugrott a hüvelyből, s a vetélködők feje fölött úgy ésszevagdalkoztak, hogy a hely csöngött belé, úgy okádták a szikrát az erőss vereködésbe, hogy a földet a tűz ellepte, s nem lehetett miatta helyt megállani. Ekkor a Kutyafejű azt mondja Mirkónak:

— Ne rontassuk össze kardjainkot egymással, he-nem tögyük hüvelyökbe, s poróbáljunk birokra!

Féretötték hát a kardokat, birkózni kezdtek. Egy-ször a Kutyafejű dérékon kapja Mirkót, fölemeli, s úgy vágja belé a földbe, hogy övig haladt abba. Mirkó megijedt, s hirtelen a kúsújját a palackba értette, s et-től úgy megerősödött, hogy a földből kukkra ugrott fö, s nekifutott a Kutyafejűnek, s úgy vágta a földhöz, hogy az úgy elterüt a földön, mind egy kecskebéka, aval megfogta a haját, elvoncolta a rezsedencia háta megi, hol egy feneketlen tón egy aranyhíd vót építve; a hídra főhúzta, s a fejit a víz föli tartotta, s a kard-jának poronsót, s onnét levágatta, hogy a feneketlen tóba essék belé, s a testinek többi részit is utánna tászfította.

A Kutyafejű leánya mindezt látta, erőssen megbo-szonkodott Mirkó királyfira, s midőn főmönt hëzza, elfordította tölle ábrázatját, szóba sem akart velle ereszködni; de Mirkó királyfi megmagyarázta, hogy különben nem tehetött, mett ha életit meghatta vóna a Kutyafejűnek, akkor ötöt posztította vóna el; he-nem azt mondá, hogy amind előre is hüségöt esküdt a királyküsasszonnak, most is abb' a szóba van, s ötöt elvöszí feleségül. Erre a királyi küsasszony is megjohá-szódott, s elhatározták, hogy készüljenek fő s indulja-nak a Mirkó királyfi országába. El is hozatták a lova-kot, a Kutyafejű tátossát a szép királyküsasszonnak, s fölűtek a lovakra, de mikó meg akartak indúni, Mirkó királyfi erőssen bús vót. Kérdözte a szép királyküs-asszon:

— Te mée vagy olyan szomorú, Mirkó?

— Hát én bizon csak azé — mondá Mirkó —, mett kívánok ugyan hazámba mönni, de nehezen esik itt hadni ezt a pompás hatemeletös gyémántkastélyt, me-lyik az apádé vót, mett a mü országunkba ilyen nin-csen.

— Jaj, kedvesöm — mondá a küsasszony —, a köny-

nyű dolog: én ezt a kastélyt egy aranyalmává változtatom mindjárt, magam béműlök a közepibe, te tödd bé az almát a zsebödbe, s így hazavihetöd a kastélyt is, ingömöt is, s otthon, ahó tetszik, újbó visszavátoztathatsz.

Evel a szép királyi kúsasszon leugrott a lováról, azt átaladta Mirkónak, elévött egy gyémántvesszőt, a gyémántkastélyt kerüni kezdte, s ütögetni ódalba a gyémántvesszővel, hát a kastély csak húzódni kezd össze, s addig húzódott küssebbre, amíg akkora lött, mind egy katona faköpenyeg, akkó béműgrott a kúsasszon a közepibe, s az egész összehúzódott egy aranyalmává; a gyémántvessző pedig mellette maradt. Ekkó Mirkó királyfi az aranyalmát fővötte, úgy a gyémántvesszőt is, a zsebibe tötte, s aval lóra üt, vezetékre vötte a Kutyafejű tátossát, s szépon hazamönt.

Hogy hazaérközött Mirkó, s a lovakot elhelyözötte, bémönt a királyi palotába, hol az öreg királyt a Mezei vitézzel megelégödvé mulatva taláta. Jelentötte nekik, hogy ő a Kutyafejűt is legyözötte s elposztította, de az öreg király s a Mezei vitéz kételkedtek benne. Mirkó királyfi tehát kartön fogta mind a kettöt, s azt mondtá:

— Jertök csak velem, szömmel láthatólag megbizonyítottom, hogy a Kutyafejűt legyöztem, mett nemcsak a hatemeletös gyémántkastélyát, henem abba a gyönyörű szép léányát is elhozta a gyözedelöm jeléül.

Az öreg király s a Mezei vitéz béműtak a Mirkó beszédjén, s kételkedöve ugyan, de megindútak Mirkóval, aki öket elvezette a királyi virágos kerbe; annak közepibe Mirkó királyfi kinözött a gyémántkastély számára egy szép teres helyet, oda az aranyalmát letötte, a gyémántvesszővel kerüni s verögetni kezdte ódalba, az aranyalma húzódni, terjedni kezdött négyszögre, nagyobbra-nagyobbra mindaddig, míg egy fain hatemeletös gyémántkastély lött belölle. Ekkor esmét karonfogta az öreg királyt s Mezei vitézt is, s a gyémántgarádicsokon fővötte a kastély szabáiba, ott pedig a világhírű szép királyi kúsasszony elejökbe mönt, öket jó szüvel fogadta, s leütötte, azután inasokot küdött az öreg király többi fiai s az udvar jelösebb embörei után is. Az ebédlö házba vöt egy nagy kétfelé nyíló asztal, annak poroncsót, s az asztal magató megterüt, réta különbné különbféle darága ételök, italok jelentek meg, s az ésszegyült vendégök vígon lakomáztak.

Az öreg király pedig megelégödék végre fiával, Mirkónak átaladta a királyságot s egész birodalmát, maga pedig a Mezei vitézzel csöndös magános életbe vonú-

tak vissza, s hosszason bódogul éltek, az ésszekött királyi pár szép magzatokat nemzöttek, s máig is mind élnek, ha meg nem hótak.

Hónap lögyenek a kegyelmötök vendégei.

XIV

XV Tündér Ezzséböt

Égysző hó vót, hó nem vót, hetedhét országon, még azon is túl, egy szégény embör, vót ennek egy felesége s három gyermekök, de éktelen szégényök vótak. Égyször azt mondja a nagyobbik fiú:

— Anyám! Süssön neköm egy hammas pogácsát, hadd mönjek el szógáni.

Ahajt süt az anyja egy pogácsát, a fiú elindú, mönyön, mönyön; mikö mönne egy nagy havason körösz-tű, talál egy ősz embört, köszön:

— Isten ádj meg kijedöt, öregapó!

— Isten hozott, fiam! Mi járásbeli vagy? — azt kérdi az ősz embör.

— Én mönyök szógáni; ha az Isten velem lösz.

— No hát jere hëzzám — azt mondja neki az ősz embör —, én neköd megfizetök.

Elmönnek biz ök az ősz embör házához; másnap tüstént mönnek szántani, de csak gyepöt szántottak, abba vették a magot; de hogy szót egybekeverjek, az ősz embör ígért vót neki egy véka búzavetést. Eltelik két nap, azt mondja az ősz embör a harmadik nap viradólag:

— No, fiam! Már ma magadnak mész szántani, készítsd elé az ekét, fogd bé az ökrököt, addig én egy véka búzát tötök föl.

A legén bizon befogja az ökrököt, azalatt az ősz embör is kiviszi a véka búzát s főtöszü az ekére; megindúnak, elkéséri az ősz embör éppen a falu végiig, ott azt mondja a legénnek:

— No, fiam, látod-ë tova ki azt a bokros helyet, mönj el oda, szánts magadnak annyi helyet, amennyit gondösz, hogy elég lösz egy véka búzának.

Elmönyön biz a legén ki oda, meglássá a sok bokrot, cihert, úgy megijed, hogy égyszöre szüvit veszti, hogy azt ő hogy szántsá fő, mer csak amíg a bokrokon

kivagdalja, este lősz; ő bizon fogja magát, elszökik onnét haza; otthagya az ekét, az ökrököt, azok pedig magoktól elmönnnek vissza az ősz embörhöz; de hogy szavamba szóljak, azok a gondolom ökrei vótak.

Hogy hazaérközik a legén az apja házához hát, kérdik a többi tesvérei:

— No hát mit szógát?

— Mit? Mönjetök el tús, maj megtudjátok.

Csakhamar elmönyön a közbelső is; éppen mikor a havason mönne, találkozik az ősz embörrel, aki égyszö-ribe megfogadja szógájának, ígér neki, mind a másiknak, egy véka búzavetést. Elmönnnek biz ök haza! De éppen úgy járt, mind az első bátyja: ő is a harmadik nap, mikó magának kë vala szántani, elszörnyüködött a nagy ciherös helynek láttára, hogy azt emböri teremtés hogy szánthassa fő; ő is elmönt haza.

Hogy hazaérközött a közbelső legény is az apja házához, kérdi a küssebbik tesvére:

— Mit szógála, édös bátyám uram?

— Mit szógátam? Kelj ki abból a hammubó, mönj el, majt te is megtudod.

De hogy szót összekeverjek, ez a legénke mindég a hammat öröte a lába között, dög, penészös vót. Ő bizon főkel, kirázza a hammut magából, azt mondja:

— No, anyám! Süssön neköm is egy pogácsát, hogy ha poróbátak a többi tesvéreim, hadd poróbáljak én is.

Azt mondják a többi tesvérei:

— Ó, te hammas fazék, hiszöm tégöd még puiszka-önni sem fogadnak meg.

De csak meg kellett lönni az anyjának, hogy neki is süssön valamit. Nekiáll biz az anyja, valami hitván korpábó süt neki egy pogácsát, aval megindul szógáni. Mikó mönne, mönne a röngeteg havas közepin, találja az ősz embört, köszön neki:

— Isten ádj meg kijedöt, öregapám uram!

— Isten ádjon meg, fiam! Hát hova indútál?

— Én bizon szógáni, ha gazdát talánék.

— No jó, met én is éppen szóga-fogadni indútam.

Ahajt megfogadja, ígér neki egy véka búzavetést; elmönnnek haza.

Mikó má két nap szántottak vóna együtt, elküdi a harmadik nap csak magára, hogy szántson; míg befogja a gyermek az ökrököt, addig az öregembör is kivitte a vetni való búzát, főtötte az ekére. Vót a tötésön egy nagy kutya, aki folyvást ott heverészött, de ekkó főköt, megindút elől, ugyancsak az ősz embör is elkéserte a falu végiig, onnét megmutatta, hogy hova mönjön szántani.

Kimönyön a gyermek az ekével, hát lássa, hogy a sűrű bokor mián egy borozdát sem lehet szántani, gondókozik, hogy má micsináljon. Ő bizon fogja magát, elévöszí az élös szekörcejt, vágni kezdi ki a sok tüskét, bokrot, hát a kutya min hordja egy rakásba; egysző nözi, hát már eleget vágott ki; ő bizon hézzakezd a szántáshoz. Hát az a két ökör úgy hasittsa a gypöt bokrostól együtt, hogy! Elig fordul hármat, nözi, gondolja magába: „Hiszöm most má nem szántok többet, henem előbb bévetöm, hadd lám, a magbó hogy jut?” Elveti a magot, hát min belémönyön, többet nem kell szántani; nagy örömmel főkabalázza az ekét, elhajtsa haza. Mondja az ősz embör neki:

— No, fiam, te már bétötötted, istennek hálá, az esztendőt, isten hírivei elbocsátlak, me már én sem fogadok több szógát.

De hogy szavam ne felejtsem, akkó három nap vót egy esztendő.

Elmönyön biz a legénke haza, kérdik a többi tesvérei:

— No héj! Mit szógálál?

— Hát ejiszöm, én is annyit szógáltam, min kijetők!

Egysző, mikor egy esztendő eltöt vóna, kimönyön a mezőre búzalátni, hát lássa, hogy egy vénasszony arat valami zsongés búzát. Elmönyön haza, mondja az apjának:

— No, apám! Tudja mi? Mönjünk aratni.

Azt kérdi az apja:

— De hova, fiam?

— Hát, apám, a tavalyi szógálatomér adtak vót neköm egy véka búzavetést, az eddig megért, arassuk le.

Elmönnek négyen: az apja, ő, meg a két bátyja; mikor odaérnének, hát lássák, hogy olyan búza van, hogy a tövitő fogvást mind végig föl aranyfökből áll, készőn megérve. Nekiállnak négyen, mind egy szálíg learassák, lösz belölle három kalongya, huszonhat kévéjibe. Azt mondja az apja:

— No, fiam! Itt három kalongya van, tú is hárman vattok tesvérökül, míg én hazamönyök szekeret fogadni, jól örözzétök, hogy csak egy szálát is valami mádar el ne vigyön.

Elmönyön az apjok haza, ök pedig hárman a három kalongyának a tövibe ünek, úgy őrzik; de a күssebbik leginkább féjtötte, min' síjátját, mindégyre futott a bátyjaihoz, hogy ne szunnyodjanak, vigyázzanak a búzára. Egysző, mikor öket így kötögetné, visszatér a magához, hát lássa, hogy egy arany búzaszálát egy horo-

kály a földön húz elébb-elébb; utánnaszalad, hogy vögye el tőlle, de mikó szinte-szinte megfogta vóna, a horokály elébb-elébb szökött, s mindaddig csalogassa ötöt, míg éppen bécsalja a röngeteg havas közepibe.

Ēgyször eszrevöszí magát a gyermek, hát lássa, hogy szürkül bé. Má merre mönjön, micsináljon? — gondókozik magába. Visszamönné a kalongyákhoz, de hogy folyvást a búzafejet vivő horokályt nözte, meg sem üsmerheté többé a helyet, ahol eljött; ő bizon — gondolja magába — főhág egy legmagossabb fára, onnat megnözi az egész világot. Űgyel mindönfelé, ěgysző meglássa a legmagossabb fát, főhág rĕa, nöz napkeletre, hát nem lát sömmit, nöz dére, hát nem lát sömmit, nöz északra, hát messze-messze, mind egy gyertyavilág, akkora világosságot lát. Ő bizon leszáll s megindul arrafelé, mönyön igenössen árkon, erdön, kősziklán, ciherön körösztü, míg kiérközik egy nagy síjáttságára, hát ott a tűz, amelyiköt látott vót, de hát akkora kaszaj fa ěg, hogy a langja szinte az eget ěrte. Arrafelé indú, mikó közelítött a nagy tűzhöz, lássa, hogy egy embör kerekön fekszik tűz köröl, a fejit a lábára tötte, bé van takarva szokmánnyal; gondókozik: vajon azon az embörön belöl feküdjék-ě vaj küjjel? Mer ha küjjel fekszik, megfázik, ha belöl fekszik, ěleg; fogja magát, belébuvík a szokmány újába, ott szépon elaluszik.

Röggel, mikor a nap föjött, megöbred a nagy embör, nagyot ásitt, fökel a tűz mellöl. Kiesik hát a szokmán ujjából a gyermek a földre, nözi az óriás (mett hogy szavam ne felejtsem, a nem embör, hanem óriás vót), megüröl neki az óriás, tüstént fökapja a földröl, az ölibe vöszí, elviszi bé a palotájába, még ott is a harmadik házba, s letöszí az ágyba, szépon bĕtakargassa, lábújhögyön kijő onné, nehogy megöbredjön. Ēgysző hallja, hogy bizon megöbredt a gyermek, az ajtön azt kiáttsa bé neki:

— Ne félj, ědös fiam! Ēn, az igaz, hogy nagy embör vagyok, de attöl apád helyett apád, anyád helyett anyád löszök.

Aval bémönt a házba, hát a szĕgĕn gyermek úgy nöz az óriás szömibe, minha az eget nözné. Ēgyszöribe az óriás megkérdözi, hogy hogy jutott ő ide. A gyermek elbeszĕlte az ěgĕsz törtĕnetöt. Az óriás azt mondja neki:

— No, ědös kicsi fiam, amit a szüved gondol, a szád ki tud mondani, mindönt bĕtötök neköd, csak ěppen ne búsulj!

Csinyátatott neki különbnél különb gúnyákat, mindönnap drága ételökkel tartotta; ez így vót, míg éppen húsz esztendő lött a gyermek.

Égysző szomorkodni kezd erőssen, kérdi az óriás-
apja;

— Hát, édös fiam, mon meg neköm, hogy mé vagy olyan szomorú? Hiszöm amit a szüved kigondolhat, a szád kimondhat, mindönt megcselekszöm, csak éppen mondjad, hogy mi bajod!

Azt mondja a gyermek nagy későre:

— Hát-hát-hát, édösapám, én azé vagyok szomorú, mer már eljött az üdő, hogy megházasodjam, itt a sincs, akit elvögyek.

— Ó, fiam, azon ne búsulj sömmit, olyan legénnek, mind te, csak akarni kell, minnyá találkozik elég abból az asszonyembőr-félébő, mégpedig a legszépibő, hogy válassz magadnak, amilyent csak a szüved leginkább szeret.

Ahajt kihíja a kapu elejibe, azt mondja neki:

— No, fiam! Látod-ë tova bé azt a nagy fejér tót? Mönj el oda éppen álló délbe, bújj meg egy fa alá, oda mindön álló délbe megjelenik három szép tündérleány, olyan szépök, hogy! hogy a napra lehet nőzni, de azokra nem. Galamb-képbe jelennek meg, mikor a marthoz érnek, átalbuknak a fejkön, mindjá leányok lösznek, levetköznek, a gúnyájokat lerakják a martra. Te ekkó mönj oda, kapd el azét, amelyiköt szüved leginkább szeret, fuss ide haza vélle, de jól vigyázz, vissza ne nézz, akarhogy kiáltanak, mer ha visszaneéssz, hidd meg, hogy elér, jól pofon vág, a gúnyát is elvöszí tölled.

Elmönjön biz ő a tóhoz, s megbúvik egy tőgyfa alá; hát égyször úgy repül három fejér galamb a tó felé, hogy ugyan csattog a szárnyok, égyszöribe a három galamb leszáll a tó martjára, belémönnek förödözni a tóba; de ő sem késik sokat a fa alatt, fut a tó martjára, főkapja a nagyobbiknak gúnyáját, megfutmodik vélle; azonba eszrevöszí a tündérleány is, hogy viszik a gúnyáját, kiszökik a tóbó, megrugaszkodik utánna, s mind azt kiáltta neki:

— Megállj, szüvem szép szerelme, nőzz meg, milyen szép börom, milyen szép csicsöm van, én a tééd, te az enyim!

Ahajt ő bizon visszaneé, égyszöribe a tündérleány elkapja tölle a gúnyát, jól pofon üti, aval visszamönt a tóba a többihöz.

Megbúsul a szegény éfiú, elmönyön bé az óriás-
jához, elbeszéli, hogy hogy járt. Azt mondja az óriás-
apja:

— No ugyé, megmondám, hogy vissza ne nézz, de
ne búsulj sömmit, három az Isten igaza, neköd is há-
romszó kell poróbáni, még kettő hátra van; mönj el
hónap délbe is, csakhogy vissza ne nézz, osztán nehogy
esmét annak vödd föl a gúnyáját, akinek még fővötted,
met akkor hidd meg, hogy bút látsz!

Elmönyön biz ő másnap, még azt se várta, hogy dél
lőgyön, megbúvik a fa alá, hát egyszer esmét jönnek
a galambok, átalbuknak a fejkön, lősz belőlők há-
rom szép tündérleány, levetköznek, a tó martjára tő-
szik a gúnyájokat, belémönnek fürödözni a tóba. Eleg
a hezza, hogy a gyermek a másodikkal is úgy járt,
mind az elsővel, most sem állhatná meg, hogy vissza
ne nőzzön, mikor a gúnyájáér esdődő szép tündérleány
kiátotta neki:

— Megállj, szívem szép szerelme, nőzz meg, milyen
szép bőröm, milyen szép csicsöm van!

Visszanözött, de meg is kapá esmét a ténnapo-
fot a tündérleántól, amind ez a gúnyáját tőlle nagy
firissen elragadta.

Ekkor is hazamönyön nagy szomorán az óriás-
apjá-
hoz, elbeszéli, hogy ismét hogy járt. Azt mondja erre
az óriás:

— Áhá, ne búsulj sömmit, édös fiam! Három az Is-
ten igaza, még neköd is egy hátra van, még hónap po-
róbász egyet, csak vigyázz jól magadra, nehogy visz-
szanéz többet.

Másnap elig várja, hogy a dél eljőjön, még meg sem
várja, henem jókor béül a tőgyfa alá; egysző nagy ké-
sőre hát ismét repülnek a fejer galambok, amind átal-
buknak a fejkön, letőszik a gúnyájokat a martra, ők
magok belémönnek a tóba. ő mindjár odafut, a leg-
küsőbbiknek elkapja ahajt a gúnyáját, megfutamodik,
de észreveszi a tündérleány, hogy viszik a gúnyáját,
kiszökik a tóbó, megsirül utánna, mind a sebös szél,
eleget kiáttsa: „Megállj, szívem szép szerelme! Né,
milyen szép fejer bőröm, milyen szép fejer csicsöm
van: én a tééd, te az enyim!” — ő még annál inkább
futott, de egyszőr is vissza nem nözött.

Ahajt bémönyön az óriás-
apjá-
hoz, mondja neki,
hogy már itt a köntös.

— No, fiam! Ugyé megmondtam, hogy egy szikrát
se búsulj, met amit a szüved kigondol, a száad kimond,
mindönt megcselekszöm?

Egyször egy darab üdő múlva esmé' szomorkodni kezd erőssen; kérdi az óriás-apja:

— Hát, fiam, mi lölt esmét? Mé szomorkodol?

— Hát azér, édösapám, mer hiszöm már a gúnya itt van, de e még nem elég a házasságra; ez itt lehet, de én micsináljak véllé?

Azt mondja az óriás:

— Áhá, ne búsulj azon! Eridj, mönj bé abba a kamarába, ott a padon találsz egy diót, hozd ide.

Elmönjön biz ő, kihozza a diót, ahajt az óriás szépen kettéválassza, kivöszí a belit, ésszefogja a gúnyát (met hogy szavamba szóljak, az a gúnya csak egy darabból állott), belétöszí a dióhéjba, esmét ésszecsínálja jól, akkor azt mondja neki:

— No, fiam! Add ide a lájbidot, hogy ezt a zsebibe varrjam belé, de vigyázz, hogy azt soha sönki ki ne bontsa, sem apád, sem anyád, sem sönki ezön a világon, met ha azt valaki kibontsa, siralmas lösz az életöd, bujdosásra mész!

Aval bévarrta a zsebit, réaadta.

Ezt mikor elvégezte vóna, hát hallják, hogy odakünt nagy zöngés, pöngés vagyon; azt mondja az óriás:

— Nézz ki az ablakon, mit látsz?

Kinéz biz ő, hát lássa, hogy az udvaron egy hatlovas hintóba egy szép leány ül, körülette különbnél különb farajok, féléjtárok. Azt mondja az óriás:

— Ládd-é, a Tündér Ézsséböt, a te szerelmösöd.

Tüstént kimönnek, levöszik Tündér Ézssébötöt a hintóbó. Tündér Ézsséböt pedig azt poroncsolja a hintónak meg a lovaknak, hogy tüsténtösön ott lögyenek, ahonnét eljöttek. Égyszöre el is tűntek, nincs suhutt sömmi.

Bémönnek a házba; de az óriás künn marad, a porba mindját ír papot, mestört, vendégököt, hát pumba ott is vadnak, bémönnek a házba, ésszeeskötik ökö, nagy lakadalmat csapnak, vót násznagy, vófély, nagynyuszolyó, küsnyuszolyó, egész három nap tartott a lakadalom, öttek, ittak, vigadtak.

Hogy eltöt a lakadalom, éltek együtt az éfiú házasok csöndös bódogságba. Égyször szomorkodni kezd esmét a fiú; kérdi az óriás:

— Hát, édös fiam, mé szomorkodol esmé? Hiszöm amit a szüved meggondol, a szád kiszól, mindönt megcselekszöm.

— Haj, édösapám, én hogyne szomorkodnám? Mer mű, az igaz, hogy jól élünk, de hát vajon otthon az én édösapám, anyám, tesvéreim, ki tudja, hogy élhetnek? Szeretném hazamönni, hogy ökö, meglássam.

Azt mondja az óriás:

— No, fiam, én elereszlek, mönjetek el haza, a te apádék éppen akkó tartásák harmadszor a tort érted, mikó hazaérköztök, met ök a búzát hogy hazavitték, annak aranyzómeiből úgy elgazdagodtak, hogy a legnagyobb gazdák most a faluba; mindegyik tesvéröd külön-külön lakik, hatökrös gazdák löttek, egész turma johok van.

Kimönyön az óriás, mindjár ír a porba lovakot, kocsit, legényököt, farajt, fölűnek a kocsiba az éfiak, de meghagyja a legénnek, hogy ha valami baja találna lönni, csak gondoljon egyet ebből a lovakból, azon mindjár idejöhet. Aval elútaznak.

Elérköznek egysző haza, hát lássák, hogy az apja udvara végig van rakva asztalokkal, kürelettök töméntelen sok embör ü; de mégis olyan mély csöndőség van, hogy csak egy szót sem lehet hallani. Leszállnak a kocsirol a kapu előtt, bémönnek az udvarra, hát találkoznak egy öregembörrel, aki éppen az apja vót; köszön neki, azt mondja:

— Adjon isten jó napot, tekéntetös úr!

Az öreg is köszön vissza:

— Isten ádjja meg kjedöt is, naccságos úr!

Azt kérdi tovább az öregtöl:

— Ugyan bizon, tekéntetes úr, miféle vendégség lehet ez, hogy itt csak ösznek, isznak, de nem szólnak egymáshoz egyet is, tor-ë vaj lakadalom?

Azt feleli az öreg vissza:

— E bizon, naccságos uram, tor: neköm három fiam vót, azok közül egyik elveszött, most má harmadiksó torozzuk.

— Hát ha eléjöne a fiok, megüsmernék-ë?

Erre a szóra elészökik az anyja, azt mondja:

— Meg bizon mü, édös kedves naccságos uram, met annak a bal hónya alatt egy jegy van!

Ahajt csak főhúzza az ingit, megmutassa a jegyöt, egyszöre megüsmerek, hogy az az ő fiok; rajta, mindjár a torbó csinának nagy lakadalmot. A kocsinak meg a lovaknak azt mondja: „Oda mönjetök, ahonnét jötötök”, azok egybe eltűnnek; az apja hívat papot, hóhért, újra ésszeesküdteti ökö. Vaj csinát vót az óriás lakadalmot, vaj nem, de csinát az édösapja olyant, amilyenre soha sönki sem emléközött. Hogy főkelnek az asztaltó, mindjár a mënyasszon táncát kezdötték jární. Legelőbb is a legügyesebb legén kezibe adják a mënyasszont, de vaj táncót a légén, vaj nem, de táncot a mënyasszon úgy, hogy a lába sem érte a földet;

mindön embör, aki a táncba vót, csak a menyasszont nézte, egymásnak pustogták:

— No, ilyent soha teljes világeletökbe nem látott embör!

Ezt meghallja a menyasszon, elkezdögeli:

— Hm! Vaj táncolok most, vaj nem, de táncónék, ha valaki a leánkori gúnyámot adná ide.

Mindönfelé pustogják:

— Vajon a hol lehet?

Meghallja ezt is a menyasszon, azt mondja nekik:

— A bizon, lelkeim, egy dióhéjba vagyon belévarra, az uram zsebibe, de azt soha sönki sem tudja onnat kivönni.

Elészökik az anyóssa, azt súgja:

— De ki tudom én vönni, met álombort adok a fiannak, aval elaluszik.

Neki is áll, beadja az álombort, aval ledöl az ágyra a fia, mélyön elaluszik, az asszony is fogja magát, kibontsa a zsebit, kivöszí belölle a dióhéjat, odaadja a mönyinek, a kibontsa mindját, kivöszí a gúnyát belölle, fővöszí magára. Olyant táncol egyet benne, hogy vaj vót az első szép, vaj nem, de szép vót ez olyan, amilyent még csak gondóni sem lehetött. Azonba hogy a házba nagy meleg vót, ki vótak nyitva az ablakok, ahajt csak átalbukkik a fejin Tündér Ézzséböt, lösz belölle egy fejér galamb, kirepül az ablakon; vót az ablak alatt egy körtövefa, annak a tetejibe leszáll, de úgy megbámul a nép, hogy! Ahajt azt kiáttsa le a fáról, hogy hozzák ki az urát, hogy szóljon vélla vaj két szót, de hogy még az álombor ereje nem mönt vót el, nem tudták fölöbreszteni, henem lepedöbe kivitték a fa alá, a galamb egy csöpp könnyit az arcájára ejtötte, aval fölöbredött; azt mondja neki a galamb:

— Hallod-é, szívem szép szerelme! Ha velem valaha találkozni akarsz, ingömöt feteke gyász országába, Johara várossába keress.

Aval szárnyára köt, elrepüt; az ura nözött egy darabég utánna, de úgy megijedt, hogy a szüve szarufája mindjá letörött.

Má most micsináljon? Ó bizon ahajt fogja magát, elbúcsúzik az egész háztó, megindul bujdosni; mikó kimönne a kapun, eszibe jut, hogy az óriás mit mondott vót, hogy a lovakból egyet gondoljon, mindjár ott lész; ezt elig gondóta ki, hát ott a ló készön főnyergelve. Csak réapattan, gondolja magába: „Az óriás kapujába lögyek“, azt még ki sem mondta, hát ott van az óriás kapuja előtt; az óriás kimönyön elejibe, azt mondja neki:

— No, édös fiam, ugyë megmondám, hogy a diót ne add oda sönkinek?

Azt feleli a szégén fiú nagy szomorán:

— Hát már, édösapám, micsináljak?

— Hát mit mondott Tündér Ézszéböt, amikó tölled elbúcsúzott?

— Azt mondotta, hogy ha véle még valaha találkozni akarok, keressem őtöt feteke gyász országába, Johara várossába.

Azt mondja az öreg óriás:

— Haj, fiam! Soha még hírit sem hallottam, nem-hogy te elmehetnél oda valaha; henem ülj itt veszteg, élj velem, ahogy lehet.

De azt mondja a szégény éfiú, hogy mindönképpen mönyön, míg csak a szömivel lát.

— No, ha elmész, van neköm még két tesvéröm: egy bátyám, egy néném. Nesze, ehejt egy buzugánt adok a kezedbe, azt hárman tesvérekül nem tudtuk elosztani, azér nálam maradt, erről megüsmernek, hogy én küdtelek; mönj előbb a bátyámhoz, az a csúszómászó állatoknak a királya, a ha tud neked valamit mondani.

Ahajt ír neki a porba egy három esztendős csitkót, rëa fölüteti, jól főtarisnyál, aval az Istennek ajállotta.

Mönyön-mönyön hetedhét országon, még azon is túl, mindaddig jár, míg a csitkója úgy megvéniül, hogy a foga is mind el vót hullva, megérközik a csúszómászó állatoknak királyához, bémönyön oda, köszön neki:

— Adjon isten jó napot, édösapám!

Azt mondja az öregembör:

— Isten hozott, fiam! Hát mi járásbali vagy?

Azt feleli:

— Én mönyök feteke gyász országába, Johara várossába, ha rëatalánék.

Azt kérdi az öreg:

— Hát te ki vagy?

Ahajt megmutassa a buzugánt; mindjá megüsmeri, hogy kié a buzugán, azt mondja:

— Ó, édös fiam, én annak a városnak soha még hírit sem hallottam; bár az este jöttél vóna ide, met akkor mindön állatok hëzzám vótak köszönteni; de csak maradj nálam, még röggel ësszehívom, ha neköd valamit tudnának mondani.

Röggel jókor fõkel az öreg, kezibe vöszi a sípot, háromszó megfújja, hát egy pillantásba mennyi csúszómászó állat van a világon, mind elégyült, megkérdi töllok rendről rendre, hogy nem hallották-ë hírit fe-

teke gyász országának, Johara várossának. De mind azt felelték, hogy nem látták, hírit sem hallották.

Megbúsul a szégén legén, hogy már mitévös lögyön; ő bizon elmönyön ki, hogy nyergelje meg a lovát, hát a vénségtől megdőglött. Csakugyan az öregembör mindjá mást ír a porba, esmét egy három esztendős csitkót, azt neki megnyergeli, főtárisnyál, megmondja, hogy a tesvérnénjit merre keresse; aval útra indút.

Mönyön-mönyön hetedhét országon, még azon is túl, megérközik nagy későre az óriásnak a nénjihöz, köszön neki, az is fogadja; azt kérdi tőlle az öregasszon:

— Hát mi járásbali vagy?

Azt feleli, hogy ő mönyön feteke gyász országába, Johara várossába; kérdi az öregasszon:

— Hát, fiam, ki küdött tégödöt hézzám?

Azt mondja:

— Nem üsmeri ezt a buzugánt?

Ëgyszöribe réaösmer a buzugánról a bátyjára, s azt mondja neki:

— Haj, fiam, én hiszöm jó szüvel látlak, de nem tudlak útba igazittani, mer annak az országnak soha még hírit sem hallottam; bár jössz vala ténnap, mer akkó mind elégyültek vót az állatok; mégis, hogy a bátyám küdött hézzám, még este ésszehívom ökö, ha valamit mondhatnának neköd.

Ahajt elmönyön ki, béköti a lovát, de már olyan vén vót, hogy még csak egy foga sem vót; maga is úgy el vót köpörödvé a vénség mián, mind egy szalonabör, haja olyan vót, mind a hó.

Este azt mondja neki az öregasszon:

— No, feküdj le ebb' ez ágyba!

Ahajt lefekszik; réatöszön egy nehéz malomkövet, elévöszön egy ostort, kiáll az ajtó elejibe, akkorát csattant egyet, hogy ugyan megdőrdül. Benn úgy megijed a szégén embör, hogy a malomkövet egy arasznyég is fölemelte; azt kiáttsa bé neki az öregasszon:

— Ne félj, fiam, mett csak még kettőt csattantok.

Ahajt még csattant egyet olyant, hogy! hogy vaj szólott az első, vaj nem, de ez ugyan szólott, hogy benn a szégén embör egy singnyég is fölemelte a malomkövet. Azt kiáttsa ki az öregasszonnak, hogy ha még egyet csattant, mindjár meg kell neki halni; de ő bizon még egyet csattant olyant, hogy! hogy vaj szólott a két első, vaj nem, de ez olyant szólott, hogy a malomkövet a szégén embör éppen a padlóig fürügta.

Ekkó bémönyön az öregasszon, azt mondja neki:

— No már fölkelhetsz, mer többet nem csattantok.

Ahajt fölkel, ő pedig nekiáll, megnyitssa az ablakot, az ajtót végig nyitva hagyja. Égysző sötét kezd lönni, hát úgy jönnek mindönféle állatok, hogy! hogy a napnak világát elvötték. Béerögeti őket egyenként az ablakon, mindëgyiknek fölolvassa a nevit a katalogusbó, megkérdi, hogy nem tudják-ë, merre vagyon feteke gyász-ország. Hát egy se tudja! Elbocsássa őket mind, bétöszö az ajtót, ablakot.

Nagy búba esik a szégén embör, hogy már micsináljon, merre lögyön el. Azt mondja neki az öregasszon:

— Már nincs micsinálj egyebet, hanem adok egy csitkót, főtarisnyálok, isten hírivei mönj vissza.

Mikor így beszélgetnének, hát kopogtat valaki az ablakon; azt kiáltta ki a vénasszon:

— Ki kopogtat az ablakon?

Egy madár azt kiáltta:

— Én vagyok, kedves fejedelemasszonyom!

Ahajt szidni kezd, hogy mér jó ilyen későre; de mégis béereszti, hogyha valamit tudna mondani; hát egy sánta horokály; kérdi tölle:

— Hát mér jössz ilyen későre?

Azt feleli neki a horokály, hogy azér jó ilyen későre, mer fáj a lába; azt kérdi az öregasszon:

— Hát hó törték el a lábado?

— Hát feteke gyász országába, Johara városába!

— Jó van, éppen te küllesz nekünk! No, azt poroncsolom, hogy ezt az embört mindjár völd a hátadra, vidd el éppen abb' a városba.

A horokály fogadkozni kezdik, hogy ő nem mönyön oda többet, hogy a más lábát is eltörjék; de nekitopant az öregasszon, kételen vót, hogy szót fogadjon.

Ahajt fölül a szégén embör, mer már a harmadik lova is megdöglött vót; elmönnek hetedhét országón, még azon is túl, érnek egy magos högyet, de ez olyan magas vót, hogy az eget érte. Azt mondja a horokály neki:

— No hé, immán szállj le, met itt nem tudunk körösztümönni.

Azt kérdi a szégén embör:

— Hát te hó möntél körösztü?

— Én egy likon.

— No hát ott ingöm is vígy körösztü!

De a horokály fogadkozni kezd, hogy ő így nem, amúgy nem viszi körösztü. Megharagszik a szégén embör a horokályra, sorkantyúzni kezd, aval azt mondja neki:

— Eridj, csak vígy, ne sokat vikotálódj, mer te lop-tad vót el az én kalongyámból az aranny búzaszálat!

Mit tudott tönni? A szégén horokálynak el kellett vinni.

Megérvköznek feteke gyász országába, megállnak éppen Johara várossába. Ahajt a horokályt elbocsássá, maga pedig ilyenössen bémönnyön a palotába, ahol Tündér Ęzzséböt lakott. Mikó bémönne a házba, hát ott ül egy arannyas kanapén Tündér Ęzzséböt. Köszön neki, azt mondja, hogy ő azér jött, hogy mönjön vissza neki feleségül. Azt feleli Tündér Ęzzséböt:

— Máj' bizon elmönyök hëzzád feleségül, egy vén görbéhöz! Adok önnöd, innod, aval isten hírivei mönj vissza, ahol eljöttél.

Megszomorodik erre a szégén embör, hogy má mi-csináljon, erőssen kezd sírni.

De alattomba Tündér Ęzzséböt poroncsolja a farajoknak, hogy möjjenek tüstént, szödjenek mindönféle éfijjító füvet, hozzanak éfijjító vizet, készittsenek azokból hamar förödöt. Azonba esmét az öreghöz fordul, hogy boszontsa, s azt mondja neki:

— Hogy is kévánod, hogy egy ilyen fiatal, szép léánka egy csúf vén embörhöz mönjön feleségnek; csak-hamar ögyél s igyál, aval indulj vissza, ahonnét jöttél!

A szégén embör szüve szinte meghasadt keservibe; de azonba azt mondja Tündér Ęzzséböt:

— No, édös régi kedvesöm, hogy ne mondd, milyen háládatlan vagyok hëzzád, hogy hëzzám fáradtál, ilyen nagy útat töttél, hát meg is föröszelek.

Ahajt csak int a farajoknak, azok egybe megragadják, levetköztetik, belenyomják a kádba, hát egy pillanatra olyan éfíú lösz belölle, hogy szászzó különb, min mikor előbb éfíú vót. Míg itt förödözik, hoznak a bótó különbféle drága gúnyákat, fölötöztetik belé, beviszik Tündér Ęzzséböthöz; ahajt összeölelköznek, észszecsókolódnak, újra nagy lakadalmot csinálnak, újra megesküsznek; a lakadalom után hat lóval, hintóval megindúnak, eljönek mind a ketten az óriáshoz lakni; az apjokhoz, ahó megcsúfolódott vót, égysző sem mönnek. Az óriás nagy örömmel fogadta; még mái napig is élnek, ha meg nem hótak.

Hónap lögyenek a kigyelmötök vendégei.

XVI

Halász Józsi

Égysző vót egy szégény embör, annak sömmije sem vót az ég alatt, csak a felesége s egy bódogtalan fia, Józsi. Mindörökké töreködött, hogy tartsa ökö, gondóta, elmönyön halászni, hogy abból, amit az Isten rendöl, tartsa ökö napról napra.

Meghalálozik mind a két öreg égyszöre, s marad a bódogtalan fiú egyedü. Béáll a kemönce megí, soha onnat ki nem jó, míg az apját el nem temették, s az anyját. Eltemetik a két öregöt, s ott ül egész három nap a kemönce megött. Eszibe jut égyször: „Állj meg, met ingömöt apám anyámmal együtt halászásból tartott.” Ö is fogja a hálót, elmönyön halászni a gát alá. Úgy meghalász, hogy a tenyeriröl a bőr min lemönyön. Soha még egyet se fogott. Asz mondja utoljára: „Én még égysző belétöszöm, de én többet sohasem.”

Belétöszí utósóbban, kifog egy aranyhalat. Még ott elgondolja magába, hogy hazajövet a fődesurának adja, hogy vajegy napot előngedjön érte. Hazaérközik, levöszön egy tángyért. Kivöszí a tarisnyájából a halat, belétöszí a tángyérba. Kiszökik onnét, lösz belölle egy szép küsasszon. Asz mondja a küsasszon:

— No, én a tiéd, s te az enyim, szívem.

Asz kérí égysző:

— Te Józsi, valahó van-é egy kicsi örökségötök?

Asz feleli az ura rëa:

— Nekünk vót — asz mondja —, de az apám szegen vót, s mind eladogatta. — Henem asz mondja: — Tova látod-é azt a nagy högyet? A még nem adódott el, hogy olyan högyön vót, nem kellött sönkinek.

Asz mondja a felesége:

— Sétáljunk ki, járjuk meg.

Kiérköznek s megkerülik egészen a földet széjira, hosszára, borozdáró borozdára. Mikó belöl kerünek a belső borozdára, asz mondja a felesége:

— Üljünk le, szívem, a borozdára, egy kicsit nyugdjunk.

Leünek oda, s letöszí az ura a fejit az ölibe a feleséginek. Elaluszik az ura. Szépön a ruhát töszí a feje alá. Kihúzza magát alólla, leereszti a fejit a földre, a ruhára. Az ura még akkor se öbredt meg. Fökél a felesége onnat, elmönyön tovább. Vót neki egy nagy ostora, kinyújtsa az ostorát, olyant csattant egyet, hogy heted-hét országon körösztil hallott. Amennyi sárkán, mind eléjó.

— Mit poroncsol, főségös asszonyom?

— Én asz poroncsolom: ezt e helyet lássátok-é itt? Ide olyan kastélyt csináljatok, hogy olyan a világon több ne lögyön, hogy ami szükség, mindön meglögyön benne. Nyóc ökörnek istállója, abba nyóc ökör meglögyön, két legén mellette. Túsó istállóba nyóc ló lögyön, két kocsis mellette. Hat asztag a csúrkerbe, tizenkét cséplő a csúrbe.

Már az asszon megörvendött, hogy neki gazdasága van. Az Istennek hálát ad, hogy neki már az Isten megadta, amit ígért.

— Elmönyök immá, uramot főkötöm.

Bémönyön az urához. Hát még a borozdán aluszik.

— Kelj fő, szívem, lásd meg a cséplőköt, hogy dógoznak, a kocsisok hogy vakarnak. Mönj el az ökrök-höz is, nézd meg, tiszták-é. Poroncsolj a bérésöknek, hogy dógozzanak. Mönjünk bé, fiam, a házba is. Lás-suk meg, hogy mindön helyin van-é. Poroncsolj az ina-soknak, én poroncsolok a szógálnak. Má nekünk van miből éljünk.

— Adjunk hálát az Istennek — asz mondja arra az ura. — Én elmönyök, feleség, fődesuramhoz, meghívom ebédre pünköst első napjára.

Asz mondja a felesége, hogy

— Ne mönj el, kifogysz belöllem, ha meglát, henem — asz mondja — azt az asztalt megterittöm, ami szükség, réatöszöm. A szógáló itt marad. Én beállok a belső házba, hogy ingöm nehogy meglásson.

Béfogat az ura hat lovat hintó elejibe, fölül maga a hintóba, az inassa is elől. Megindulnak onnat ök haza. Béjőnek éppen a fődesura kapuja elejibe. Leszáll a hintóból, bémönyön a kapun; három faragó faragott az életön. Köszön a három embörnek, s fogadja a három embör is. De asz mondja az egyik:

— Nézd meg, mi lött Józsiból, milyen bódogtalan vót!

Bémönyön a fődesurához:

— Jó napot, naccságos úrfi!

— Isten ádjon meg, Józsi! Hát — asz mondja — mi az újság?

— Meghinám pünköst első napjára ebédre, jó szüvel látnám.

— El is mönyök, Józsi.

Elbúcsúzik onnat, s elmönyön haza.

Kimönyön a naccságos úrfi, asz kérdi a három faragó, mit keres Józsi.

— Meghitt — asz mondja — ebédre. El is ígérköttem.

— El is kell mönni — asz mondja a faragó. — Hal-
lása (hadd lássa) meg, milyen gazda.

Befogat négy lovat pünköst első napján a kocsi ele-
jibe. Maga is fölül a kocsiba, az inassa elől. El is mön-
nek, odaérvőznek. Megállnak a palota előtt. Egybe
Józsi kifut. Jó napot köszön, a naccságos úr is fogadja.
Mefogják kartón egyik a mást, bésétának a palotára,
asztal megi kerűnek, letelepődnek. Őznek, isznak ket-
ten. Kérdi a naccságos úr, hogy

— Hát, Józsi, hol a feleségöd?

— Most möne ki bajára.

— Szeretném meglátni.

— Szömérmetős férfiak között, asz mondta, nem ül
benn, hol férfiak vannak.

Múlatnak együtt, mikor eleget mulatoznának, főkel-
nek az asztaltól, pipára gyűjtnak, sétálnak a palotán.
Asz mondja a naccságos úr az inasnak:

— Mönj el ki, fogass bé.

Kifut az inas, mondja a kocsisoknak. Egybe is bé-
fognak, eléállnak a palota elejibe. Kijőnek ketten Jó-
zsiival a naccságos úr, még mefogja Józsi a karját
a naccságos úrfinak. Segétt, hogy fölüljön a kocsiba.
Elbúcsúzik. Mikor a kapuig mönne, visszanéz a nacs-
cságos úrfi, s meglássa a Józsi feleségit az ablakba,
úgy megszereti, hogy halára betegődik. Hazamönyön a
naccságos úrfi onnat, bémönnek az udvarra, elig tudja
az inassa levőnni a kocsiból, olyan beteg lött. Béviszi
a palotára.

— Vess ágyat, inas, me vége az életömnek.

Ágyat vet az inas, lefekteti a naccságos úrfit.

Röggelre kelnek. Odamönyön a három faragó, fa-
ragni keznek. Min' várják a naccságos úrfit, de nem jó.
Asz mondja az égyik embör:

— Elmönyök bé, meglátom, mi az oka, hogy nem
jó ki, máccor még viradtig kijött.

Bémönyön, köszön:

— Jó napot adjon isten, naccságos úrfi!

De hát nem szól.

— Tá' beteg, naccságos úrfi?

— Én az — asz mondja —, me Józsinak olyan fe-
lesége van, hogy ha magaménak nem tehetöm, égybe
meghalok.

Kimönyön a faragó, s tanakozni keznek égyütt. Azt
találja az égyik, hogy van az ablak előtt égy nagy kő-
oszlop, s azt hányassa el Józsi, a helyit ültesse bé szőlő-
lőfával, az a szőlő érvék is meg az éccaka, abból égy
kupát az asztalára a naccságos úrnak tögyön föl rög-

gelre, „mer ha nem, kifogysz a feleségödbő, Józsi!” Asz mondja az egyik embőr:

— Naccságos uram, tanakodtunk, gondótunk egyet — asz mondja —, ezt meg nem tudja tönni. Feleségit elnyerjük.

Egybe lóhátra a kocsis. Elmönyön Józsihoz. Jó napot köszön, Józsi is fogadja.

— Hát mi újság?

— Ide küdött a naccságos úrfi, égyszöribe jöön bé.

— Eridj csak, me mönyök.

Egybe hat lovat fogatott hintó elejibe, fölül az inasával együtt. Bémőnek, megá'nak a kapunál. Józsi leszáll, bémönyön. Jó napot köszön a naccságos úrnak. Asz mondja Józsi:

— Mé hívat, földesuram?

— Én azét — asz mondja —: látod azt a kőoszlopot az ablak alatt?

— Igön — asz mondja.

— Azt az éjjel hánd el, annak a helyit ülted bé szöllőfával, az a szöllő érék is meg, annak a leviből egy kupát tégy az asztalomra, met ha nem, kifogysz a feleségödbő.

Megbúsult Józsi, el se búcsúzik, még a kapun belől vót, onnat a hintóba szökött bánatjába.

— Téríts, kocsis, hazafelé! Mönjünk el még egyszerű haza!

Hazaérköznek, leszáll Józsi a hintóból.

— Hát mé hívatott, szívem? — azt kérdi a felesége.

— Hogy nem — azt mondja —, még azt poroncsolja, hogy én a kőoszlopot hányjam el az ablak elől; még apám sem vót dógos embőr, hát én immá hogy fogjak hëzza. Még azt mondta, a helyit is ütessem bé szöllőfával, az a szöllő érék is meg, annak a leviből egy kupát tögyek az asztalára, me ha nem, kifogyok belölled.

— Kússebb gondod is nagyobb lögyön, mind az. Ögyé s igyá, feküdj le, nyugudjá.

Estére kerekődnek. Kimönyön a felesége Józsinak, hátramönyön a csűkerbe, kiereszti a nagy ostort, olyant csattant egyet, hogy hetedhét országón körösztü hallott. Elé, amennyi sárkán:

— Mit poroncsol, földes asszonyom?

— Én azt — azt mondja —: lássátok tova azt az udvart, a naccságos úrét?

— Igön — azt mondják.

— Mönjetök el oda, van egy kőoszlop az ablak alatt, azt hányjátok el, annak a helyit ültessétök bé

szőlőfával, annak a leviből egy kupát tögyetök az asztalra.

Mikor hajnalodik, a bor készön van, viszik Józsihoz. Józsi fogja magát. „Ne máj fogat még lovat bé — gondolja magába —, így hamarább mönyök, min lóval.” Mégis késébbre mönt. Mikor viradt, odaérközik. Az ablakot kinyissa, suhutt se lát sönkit. Bétöszí az üvegöt az asztalra, az ablakot visszatöszí a maga helyire. Esmön szertenéz, akkor se lát sönkit, aval elmönyön haza.

Egyször a naccságos úr megfordul az ágyába, mikor szépon viradt, hát az ablakon bé a világosság úgy megüti, hogy mindjá visszaesik az ágyba, még hétsző betegebb lösz. Bémönnek röggel a faragók újba. Azt mondja a nagyobbik faragó a középsőnek:

— Eridj, mönj el, lásd meg, hogy micsinyál, mi az oka, hogy nem akar kijöni. En átalлом, ténnap is én vótam.

Azt mondja a középső:

— Meglátom én egybe.

Bémönyön, jó napot köszön a naccságos úrfinak:

— Hát naccságos úrfi, még rosszabbul van?

— Még hétsző betegebb vagyok. Ezt is megtötte, soha a feleségit magamévé nem tehetöm.

— Hagyj' el, naccságos úr, me tanakozunk mü még hárman együtt.

Kimönyön a faragó a más kettőhöz, faragni keznek, tanakozni keznek. Azt mondja a nagyobbik:

— Te vagy a középső, én egyre tanítottam, te is tanítsd másra.

Asz mondja a középső:

— Én asz gondótam magamba, hogy a kapu elejibe csinátasson egy ezüshídat Józsi, a hídnak a két végit különbnél különb fákkal ütesse bé az éccaka, különbnél különb madarak csirikoljanak hajnalba. Ezt má nem töszí meg. Kifogy a feleségibő Józsi.

Kimönyön azonba a naccságos úrfi. Asz mondja a középső:

— No, naccságos úrfi! Én is talátam egyet. Asz talátam fő magamba, hogy a kapu elejibe csinátasson egy ezüshídat, a két vége különbnél különb fával bé lögyön ütelve, annak az ágán különbnél különb madarak csirikoljanak, me ha nem, kifogy a feleségibő.

Erre a naccságos úr a kocsist egybe eléhívassa, lóra üteti, elküdi Józsihoz, hogy híja bé. Od'érközik a kocsis, jó napot köszön. Fogadja Józsi, kérdi, mi újság.

— Ide küdött a naccságos úrfi, hogy jöjön bé.

— Mon meg, hogy bé fogok mönni.

Józsi is kimönyön, elékiáttsa a kocsiszt:

— Hat lovat hintó elejibe!

Álltak a palota elejibe. Józsi is kimönyön, fölül a hintóba, az inas elől. Eljő bé a naccságos úrfihoz, megáll a kapuba, leszáll a hintóból, bémönyön.

— Jó napot, földesuram!

Fogadja a naccságos úrfi a köszöntést. Asz mondja Józsi:

— Megjelentem a poroncsolatra.

— Egyébként nem poroncsolok, csak béhívatlak, hogy a kapum elejibe ezüshídat csinálj, a két végít különbnél különb fával ütesd bé, annak az ágán különbnél különb madarak csirikoljanak hajnalba, me ha nem, kifogysz a feleségedbő.

Megbúsulja magát Józsi, el se búcsúzik. Mikor a kapuig érközik, onnat a hintóba szökik, mondja a kocsisnak:

— Fordulj hazafelé!

Hazaérköznek, megáll a palotaajtó előtt, leszáll a hintóból, bémönyön a palotába nagy szomorán. Kérdi a felesége:

— Hát te, szívem, mé vagy olyan szomorú?

— Hogyne vónék, mikor asz mondta, hogy én neki csináljak ezüshídat, különbnél különb fával ütessem bé a két végít, annak az ágán különbnél különb madarak lögyenek, különbnél különben csirikoljanak, me ha nem, kifogyok belölled.

— Ne búsulj, szívem — asz mondja. — Ögyé s igyá, feküdjé le, nyugudjá.

Kimönyön a felesége a nagy ostorral a csü'kerbe, kinyújtsa a nagy ostort, olyant csattant égyet, hetedhét országon körösztü hallott. Amennyi sárkán, mind eléjött.

— Mit poroncsol, főségös asszonyom?

— Asz poroncsolom, mönjetök oda, ahol vótatok a mútkor, ahoz a naccságos úrfihoz, csináljatok ezüshídat, különbnél különb fával ütessetök bé. Különbnél különb madarak csirikoljanak az ágán.

Egyszőre megindúnak ők onnat, odaérköznek, kinek mi mestörsége van, folytatni kezdik. Mikor szépön hajnallik, mindön készön van. De a madarak úgy csirikónak, hogy a falu főköt. Egy fülemile naszszájjal (nagy szájjal) asz mondja az úrfinak:

— Amit az Isten másnak ad, ne kévánd el, amit neköd ad, ér' meg aval.

Ekkor megfordul az úrfi, meghallja a sok madárszót, fölül seggre, kinöz az ablakon, az ezüshídnak a

világa úgy megüti, hogy egy csöppöt se lát. Még hétszó betegebb lösz.

Röggel a faragók elmönnnek oda, de ők a kapun nem tudnak bémönni, úgy elvöszi a szömöket a fényösség. Más életön kerünek bé. Faragni keznek. Asz mondja a kússebbik a középsőnek:

— Mönj bé, lásd meg a naccságos úrfit, hogy mi az oka, hogy nem jó ki.

Bémönyön, jónapot köszön. Kérdi, hogy

— Tá' rosszul van a naccságos úrfi?

— Jaj — asz mondja —, még hétszó betegebb vagyok. No, immár ezt is megtötte, soha a feleségit Józsinak magamévá nem tehetöm.

Asz mondja a kússebbik faragó:

— Naccságos úrfi! Mit gondótam én az éjjel: én — asz mondja — olyant, hogy azt má tudom, meg nem tudja tönni.

— Mit, te faragó?

— Én azt — asz mondja —, hogy híja meg az Istent ebédre virágvasárnapjára. Ezt meg nem tudja tönni, akkor kifogy a feleségiből.

Asz mondja a naccságos úrfi arra:

— Ha magaménak tehetném a Józsi feleségit, mind a hármatoknak a jószágot od'adnám.

Asz mondja a nagyobbik faragó:

— Meg is nyerjük, mer ezt meg nem tudja tönni.

Egyszöribe a naccságos úrfi elékiáttsa az inast:

— Mönj el, te inas, hamarább jársz, hídd el Józsit ide.

El is mönyön az inas, jó napot köszön. Józsi is fogadja, kérdi, mi az újság.

— Azé kúddött a naccságos úrfi, hogy jelenjék meg.

— Mon meg, el fogok mönni.

Egyszöribe Józsi is kimönyön, elékiáttsa a kocsiszt, hat lovat fogat hintó elejibe. Elmönyön, megáll a kapuba, leszáll a hintóból. Bémönyön, jó napot köszön, a naccságos úrfi is fogadja.

— Megjelentem a poroncsolatra.

— Nem poroncsolok, csak mondok. Asz mondom, hogy az Isten őföségit hídd meg ebédre virágvasárnapjára hézzám, me ha nem, kifogysz a feleségödbő.

De Jóska is hétször inkább megbúsul. El se búcsúzik. Kijő a kapuba, onnat főszökik a hintóba, mondja a kocsisnak:

— Fordulj hazafelé.

Hazaéerköznek. Leszáll Józsi a hintóból. Bémönyön a palotára. Azt kérdi a felesége Józsitól:

— Hát mé hívutt, szüvem?

— Hát — asz mondja —, mé hívutt? Azér — asz mondja —, hogy én az Isten őfőségit híjjam meg ebédre, me ha nem, kifogyok belőlled.

Asz mondja a felesége a kocsisnak:

— Hozd el a csitkót, az esztendőst, a rongyosabbat, a prics-nyerget tödd a hátára, az ezüskantárt a fejibe.

Mondja az urának a felesége:

— No, ülj fő!

Fölül, elbúcsúzik.

Abból a helyből megszöki magát az esztendő csitkó nagy rongyoson, ilyenössen az égbe... amíg fölérközött, a rongyosság min lehullott rólla. Az ajtóhoz érköznek az Isten őfőséginék, a csitkót küjjel megkötik. Koppant az ajtón, megnyílik. Bémönyön a szegény embör. Köszön az Istennek. Szömpétör fogadja. Azt kérdi az Isten:

— Mé jöttél, te szegény embör?

— Azé jöttem, hogy az Istent híjjam meg ebédre a földre, uramhoz virágvasárnapjára.

— Mon meg, szegény embör: el is mönyök. Egy földet vessön bé árpával ma, az az árpa érték is meg, annak a kinyeriből ögyem ebédöt. Egy tehen ma folyassa meg magát, bornyúzzék is meg, annak a bornyúnak a húsából ögyem ebédöt.

Ahajt elbúcsúzik Józsi. Lerepül onnat a rongyos csitkó; amin' jött lefelé Józsi, min' fővel jött, mind az Istent kiátotta. Azt kiáttsa Szömpétör:

— Eridj csak alább, me talpra esöl.

Eljő haza Józsi, de mikor hazaérközik, hát már a kertje végibe az árpa szépön málik, a teheny is omlólag van.

— No én, feleség, elmönyök a földesuramhoz, átaladom a poroncsolatot.

El is mönyön.

Bémönyön a kapun, koppant az ajtón. Mikó bélépnek, asz mondja a naccságos úr:

— Ne is jöjj elébb!

Asz mondja Józsi:

— Nem is akarok. Amit reám bíztál, megtöttem, amit hattak, azt is megmondom. Osztág ingöm ne okozz. Az Isten őfősége azt izente: egy földet vess bé árpával, az az árpa érték is meg, annak a kenyerebő hogy ögyék az Isten őfősége. A teheny ma üzesse meg magát, bornyúzzék is meg, annak a bornyúnak a húsából hogy ögyék ebédöt az Isten őfősége.

Megbúsul a naccságos úrfi. Asz mondja Józsi:

— Ne búsulj, földesuram! Ingöm is eleget búsítottál. Búsulj immá tés is, földesuram!

Aval elbúcsúzik Józsi onnat, el is mönyön haza.

Amikor ő hazaérközik, hát má sül a kinyér. A tehény is megbornyuzzott. A bornyúhús rántódik.

Abba pillantatba az Isten őfősége Szömpéterrel lejött az égbő. Mönnek az úton arra az udvar felé a naccságos úrfihoz. Mikor a kapuhoz érköznek, azt kiált-sa a naccságos úrfi:

— Mönjetök, zárjátok bé a kaput, hogy ne jöhessön bé.

Asz mondja arra az Isten őfősége Szömpétörnek:

— Mönjünk el innét vissza ahoz a szégény embörhöz, met ott öszünk mű ebédöt.

El is mönnek. Mikor a högyön möntek ki, azt mondja az Isten őfősége:

— Nézz vissza, Pétör! Mit látsz?

Visszanéz Szömpétör, hát lássa, hogy az egész udvar vízzé váltott. No, asz mondja Szömpétörnek az Isten őfősége:

— Mönjünk följobb, Pétör, me nagy a högy, bajos haladni.

Elérköznek Józsihoz. Józsi kifut ölelő karjával, búvik a földre, az Isten őfőséginek csókolja a talpát, megöleli, bévezeti, az asztal megi béüteti. Józsi is leül, s a felesége is. Szömpétör is. Ebéd fölött beszélgetni keznek. Asz mondja az Isten őfősége Józsinak:

— Ezön a világon teritts asztalt a nyomorultaknak, a másvilágon neköd is terítnek. Én evel elbúcsúdom, tű pedig éljetök örömmel, jókedvvel egymás között.

Még máig is élnek, ha meg nem hótak. Lögyön a közönség vendége.

XVII Csihán királyúrfi

Egyszó vót, hó nem vót, hetedhét országon túl, még azon is túl, kidöt kemöncének bédöt ódalába egy jegönyefa, annak a jegönyefának vót hatvanöt ága, s azon mindön ágán hatvanhat varjú; aki az én beszédömöt meg nem hallgassa, vájja ki a szömit.

Vót egy olyan kevély mónárlegén, hogy ha tojásra lépött vóna, a sem törött vóna el. De szorgos vót a malom, örökké csak a sok lótás-futás, jóllakott vót az ehözéssel is, egyször azt mondja:

— Én istenem, vígy ki ebből a malomból!

S vót annak a mónárlegénnek egy fűrúja s egy fűrésze s egy bárdja. Mönyön ő hetedhét ország ellen

körösztü, de úgy meghallgassa az Isten az ő beszédjét, hogy ő suhutt malmot nem talál magának. De addig jár, addig bolyog, hogy itt a Gagy vize mellett Martonoson alol talál egy rözsnycice malmot (építetlen, puszta malom), még a csihán is bénötte vót (úgy láttam, min most). Építötte s addig építötte, amíg nem maradt egyebe, csak a harisnya korca s a harisnya szíjja benne. Mikor főkészítötte vóna azt a malmot, várt vóna öllöt, de nem mönt sönki sem. Henem egy királynak vót tizönkét jágere, azoknak, uram, a kopói hajtottak egy rókát. Azt mondja a róka a mónárnak:

— Dugj el ingömöt valahova, te mónár, me jótétel helyibe jót várhatsz.

— Uddeg, te róka, hát én hova dugjalak el tégödöt, mikó látod, hogy csak a testöm s a lelköm, s ami gúnnya rétam.

Azt mondja a róka:

— Te mónár, úgy látom, hogy a vállú előtt egy rossz zsák van, vesd rëám; mikor azok a kopók ide tálnak jöni, a seprüvel hajtsd el róllam.

Mikor már azok a vadászok odaérköztek, kérdözék:

— Te mónár, nem látál-ë egy rókát errefelé jöni?

— De honnét láttam vóna, lássátok, hogy csak a testöm s a lelköm van.

Aval elmöntek a vadászok is onnét.

Mikor a vadászok elmöntek vóna, egy küs üdö múlva hát azt mondja a róka:

— Te mónár, köszönöm neköd ezt e barátságot, hogy te ingömöt megtartottál, s az én életömöt megmöntöted eddig; jó szüvel megszógnám neköd, amivel tehetném, ugyan mon meg, nem vóna-ë kedved megházasodni?

— Édös kicsi rókám — azt mondja a mónár —, ha én kapnék úgy feleségöt, hogy magától ide jöne, nem mondom, hogy meg nem házasodnám, de különben nem tudok kapni, met nem lehet neköm guzsalyasba mönni, ilyen anyaszüt mezittelen.

Elbúcsúzik a szegén róka ahajt a mónártól.

Nem telik egy fertály óra, mönyön a róka vissza a mónárhoz. Viszön egy darab rezet a szájába.

— Mesze, te mónár, tödd el ezt a rezet, met ide hátrébb hasznát vöszöd!

Eltöszí a mónár. Mönyön esmét a róka. Hogy elmönyön, viszön egy darab arannyat újra a szájába.

— Ezt is tödd el, met ide hátrébb hasznát vöszöd. Nem házasodnál-e meg? — azt kérdi megint a róka.

— Én biz, édös kicsi rókám, jószüvvel házasodnám mindön órába, mer az életöm ott van.

Eltűnik a róka esmét aharról. Viszön csakhamar a szájába egy darab gyémántot.

— No — azt mondja —, te mónár, nem kérlek többet, hogy házasodj, me megházásítlak én tégödöt! — Azt mondja a mónárnak: — Te mónár, hoccide azt a darab rezet!

Kapja magát a róka, fogja a szájába, megindul heted-hét ország ellen körösztü, mindanddig útazik, amíg a Sármán királyt föltalálja. Bémönyön a Sármán királyhoz, s köszön:

— Adjon isten jó napot, főségös király, Sármán király! — azt mondja a róka. — Főségös király, életöm, halálom kezedbe; azt hallottam, hogy egy leányod van férhöz adó. Hát én követ vagyok, Csihán királyúrfi küdött ingömöt, hogy add neki a leányodot feleségül.

— Jó szüvel od'adom, édös kicsi rókám, meg nem húzom, még adnám jobb szüvel, ha látnám kinek adom, de így sem vonom meg.

Elmátkásítsa a róka azon este égyszöre. Ha elmátkásítsa hát, napot tösznek, azt, hogy melyik nap mönjenek a leány után. Jó van! Elbúcsúzik a róka a Sármán királytól, elviszi a jeggyúrút a mónárlegénnek.

— No, te mónár — azt mondja a róka —, te többet nem vagy mónár, me te vagy Csihán királyúrfi. Henem ezön nap s ezön órán légy készön.

Azt mondja égyször a róka:

— Hoccide, te Csihán királyúrfi, azt a darab aranyat, hogy vigyem a Sármán király öfőségeinek, ne gondolja, hogy te valami hitvány embör vagy.

Ahajt elmönyön a róka esmét a Sármán királyhoz, köszön:

— Adjon isten jó napot, főségös király atyám! Főségös király atyámnak küdte Csihán királyúrfi ezt a darab aranyat, hogy köttson a lakodalomra aprópénzt, me neki mind ilyenök vadnak.

Így gondókozik a Sármán király: „Bizon talám nem adám rossz helyre a leányom, met én király vagyok de neköm is ilyen darab aranyaim nem hevernek.”

— No, te Csihán királyúrfi, megérközém szöröncsésön. Jónap járz abba, hogy induljunk.

Megjelenik röggel a róka Csihán királyúrfinál:

— Készön vagy-ë, te Csihán királyúrfi?

— Készön biz én — azt mondja —, met én midön pillantásba mehetök, rég el vagyok készülve.

De megindúnak hetedhét ország ellen köröszttű. Mikó mönnének ehelyt a rugonfalvi csere mellett, azt mondja a róka a Csihán királyúrfinak.

— Te Csihán úrfi, látod-ë eme fényös kastély?

— Hogyne látnám, édös kicsi rókám!

— Abba van a te feleségöd — azt mondja.

Mönnnek mönnnek, azt mondja a róka egysző:

— Te Csihán királyúrfi, vesd le talám, ami rétađ gúnnya van, azt is. Rakjuk belé ehelyré egy fauduba, éğessük el azt is, hogy ne lögyön.

— Azt bizon jól mondod, e se lösz s majt ilyen sem.

Azt mondja egyször a róka:

— Te Csihán királyúrfi, mönj belé a vízbe, s föröd-jél meg amúgy ügyesön.

Azt mondja egyször a Csihán királyúrfi a rókának:

— No meg vagyok förödve.

Azt mondja a róka:

— Ülج veszteg ehelyt az erdőbe, hadd mönjk én előre bé a királyhoz.

Bémenyön a róka a Sármán király palotájába.

— Jaj, főségös király, életöm, halálom kezedbe van. Megindultam Csihán királyúrfiival három tál(r)szekérel, hat lóval, hintóval. Csihán királyúrfit elig tudtam anyaszükt mezittelen kifogni a vízből.

Esszecsapja a Sármán király a kezeit:

— Hol hattad a kedves vejemöt, édös kicsi rókám?

— Itt s itt hattam, főségös király, az erdőn.

Egyszöribe a király két lovat hintó elejibe fogat, egyszöribe a legénkori gúnnyát elékeresi a király, egyszöribe kiviszik a hintóba, fölülteti az inast, kocsiszt, a rókát melléje fáinul. Mikor kimönnének az erdőre, leszáll a róka a hintóból, az inas vöszi a gúnnyát a karjára, viszi a Csihán királyúrfihoz; azt mondja az inasnak:

— No, ötöztesd föl azt az úrfit, te inas!

Fölötözik fáinul Csihán királyúrfi. Féreinti a róka:

— Jösszte erre, te Csihán királyúrfi. Nehogy te nözőgesd magadot abban a gúnnyába, me majt azt gondolja a király, hogy neköd vaj különb gúnnyád vót, vaj ilyen sem.

Jó van, fölötözik, de hogy fölötözött hát, beléúnek a hintóba s mönnnek haza a Sármán királyhoz. Mikor megérköznek, a Sármán király kapja az ölibe a vejit.

— Lögyön hát az Istennek, kedves vejemre lévőendő, hogy megmarasztott az Isten tégödöt abba nagy vizekbe.

Jó van! De egyszeribe papot, hóhért, megeskötik őket.

Eltelik a nagy lakadalom. Ott únek a Sármán király udvarába egy hónapig, kettőig. Azt mondja egysző Csihán királyúrfinak a felesége:

— Édös kéncsem, nem mönnénk-ë el immán a tiédbe is?

Kimönyön Csihán királyúrfi nagy szomorán az istáló felé a maga dógába, aminek igazittását má tovább nem lehetött halasztani; de a róka ott hevert közel a ganédomb ódalába. Mikor ott mulatott vóna Csihán királyúrfi, hát a könyve sűrűn hullott a nyirkos szalmára. Azt mondja a róka:

— Mi lölt, Csihán királyúrfi?

— Elég lölt — azt mondja —, met az édös feleségöm azt mondá, édös kicsi rókám, hogy nem mönnénk-ë el immán az enyimbe is.

Azt mondja a róka:

— Készülj, te Csihán királyúrfi, s mönjünk.

Bémönyön a feleségihöz:

— No, édös feleségöm, készülj, met egyszöribe indulunk.

Egybe hat lovat, hintót elé a király, három tál(r)szekeret kéncsel, pénzzel megrakat, hadd szegénységöt ne érjenek. Azt mondja a róka Csihán királyúrfinak:

— No, Csihán királyúrfi, amerre én mönyök, te is arra jöjj.

Megindulnak hetedhét ország ellen körösztü. Amikő mönnének, érnek egy ökörscordát. Azt mondja a róka:

— Te pásztor, nehogy azt mondd, hogy a Vasfogú bábáé ez a csorda, hát azt, hogy a Csihán királyúrfié, me jándékot fogsz kapni.

Abba helybe hagyja a róka őket s eltűnik. Odalösz a róka, ök abba helybe megálltak, de a róka ilyenösen fut a Vasfogú bábához:

— Adjon isten jó napot, anyámasszon!

— Isten hozott, fiam — azt mondja —, szöröncséd, hogy anyádnak szólittál, me ma a máknál apróbb lött vóna csontod.

— Jaj, édösanyám — azt mondja —, hagyjuk el a haszontalanságot — azt mondja —, me jó az az átkozott farancia.

— Édös fiam, dugj el valahova!

Tudott a róka egy feneketlen tót, elviszi a martjára.

— No, édös öreganyám, ott mosogassa a lábait, ameddig én visszajövök.

Ott hagyja a róka a Vasfogú bábát, mosogassa a lábát. Mönyön a Csihán királyúrfi elejibe, hát még

abba helybe állnak, ahol elhatta vót, megkáromolja magát:

— Ördög adta, mé nem hajtál arra, merre én mönyök? Hajts már most utánnam!

Ahajt beszállnak a nagy kastélyba, a Vasfogú bába életjire. De ott má mindön vagyon vót, ami egy gazdának kellett. Nyugusznak; ott má vót mindön; hát eszibe jut a kicsi rókának, hogy még a Vasfogú bába nincsen jó helyt.

— Haliám, édös fiam, hogy megérvöztek a csöngös-pöngös lovak, hát tégy el ingöm innét más helyré.

Hézzasullódik a róka, s belébukik a Vasfogú bába a tóba. Csihán királyúrfinak marada mindön vagyona. Elémöne a róka, azt mondá Csihán királyúrfinak:

— Most bódog napra születél vót, te Csihán királyúrfi, me belétövélek a gazdaságba.

Örömebe Csihán királyúrfi lakadalmat hirdet esmé azon a városon, hogy Báncidától fogva Zsukhajnáig tál, tángyér elég vót, de istenös embör, aki egy csöpp levelet kaphatott.

Gondolja magába a róka, hogy ez után a lakodalom után tögye magát, hogy má beteg lött, hadd lám, hogy látnak hézza a sok jótétel után. Olyan beteg lösz a róka, hogy! nyög, jajgat erősképpen. Mönyön a panaszbé a Csihán királyúrfinak, hogy nem tudnak nyugunni a rókától. Azt mondja egyszö Csihán királyúrfi:

— Fogjátok meg, s vessétök ki a ganéra.

Kivetik a ganéra a rókát.

Egyszö kimönyön Csihán királyúrfi dógát igazittani a ganédomb mögi. Elkezdögeli a róka:

— Te Csihán királyúrfi, vaj te csihánbó lött mónár! Akarsz-ë olyan gazda lönni, amilyen vótál a csihán-malomba?

Ahajt szörnyüképpen megjijed a róka beszédjire, szinte-szinte megütte a gutta.

— Jaj, édös kicsi rókám, nehogy te azt tödd velem — azt mondja —, me királyi hütömre fogadom, aval az étellel, itallal tartalak, amivel én élök, s mind legkedvesebb barátomot, jóltévömöt mindonkó megbücsüllek, bücsültetlek.

Béviteti a rókát a ganéról, s aval az étellel, itallal tartotta örökkétig, amivel ő élt, többet sohasem felejt-között meg rólta.

Még máig is élnek, ha meg nem hótak, hónap lögyenek a kijetök vendégök.

XVIII Megölő Istéfán

Egyszó hol vót, hol nem vót, hetedhét országon, még azon is túl vót egy igön-igön nagy gazda, aval átellenben esmét egy akkora gazda; az egyiknek vót egy fia, a másíknak egy leánya. A két jó gazda mindját-mindfát a kapu elejibe kiálltak, tanakoztak, hogy a két éfiat tögyék össze, hogy mikor ők meghalnak, azok hadd lögyenek nagygazdák. De az leán sömmiképpen nem akarta szeretni a legént, a legén szerette a leánt. Ki akarták tagadni mindönből az apja, az anyja, hogyha hëzza nem mönyön ahoz a legénhöz, erőnek erejivel hëzza kell hogy mönjön. Mikor a tamplomba össze akartak vóna eskünni, a mátkagyúrut a leán a tamplom földgyihöz hëzzavágtá a pap előtt.

— No mesze, ördög, vidd el ezt a mátkagyúrut, ha vajëgy magzatom lösz ettől az uramtól, azt is vidd el.

Eléfut ëgy ördög, elkapja a mátkagyúrut s elviszi. A pap, hogy ezt meglátá, meghallá, nem akarta megeskötni. A két nagygazda fögördüle a papra, hogy ha meg nem esköti, kinyere nélkül marad. Ennélfogva megesköte a pap.

Élnek ők ëgyütt, a két éfiú, de nem szüvelték egymást. Mind a két nagygazda meghal, marad a két éfiú a két nagy gazdaságba, hovatovább egyik a másínt mindinkább megszerették. Terübe esik az asszon, lösz ëgy szép fiok; mihelyt annyira nő, ëgybe az iskolába adják, de az iskolát mentől hamarébb úgy kitanolja, hogy a mest'urnál szintén többet tudott; adják a kolégyomba, azt is nagyon kitanolja, zúgatni kezdik, hogy mahónap papnak töszik. Az apja akkor meghal. Ő a kolégyomból mindön este hazajárogatott az anyjáához, mindonkó sírva kapta az anyját, csak kérdötte:

— Anyám, kijed mé sír?

— Hadd el, fiam, ne kérdözd, met apádot siraíom.

— Hiszöm kijed sohasem is szerette; mahónap papnak kiszólítanak ingöm.

— De éppen, fiam, azér sírok, mikó legjobban lönne dógod, fiam, hogy elvisznek az ördögök, met amikor az apáddal hütöt mondtam, a mátkagyúrut a tamplom földjin elhajtottam, azt mondtam, hogy „mesze, ördög, vidd el ezt a mátkagyúrut, ha vajëgy magzatom lösz ettől az uramtól, azt is vidd el”; mahónap azon vösözöd eszre, hogy elragadtatódol, mind amikor elészökék az ördög, elvivé a mátkagyúrut.

Erre így szól a diák:

— Igaz-e a beszéd, édősanyám?

— Az éppen igaz, édös fiam!

Megszökte magát égyszöribe, elfutott a paphoz a diák:

— Tiszteletös körösztapám uram, igaz-e ez a beszéd, amelyiköt anyám mond?

— Az, édös köröszfiam, szömöm előtt látva vót, fülem hallatjára.

— Égyszöribe, tiszteletös körösztapám uram, adjon szöntölt gyertyát, szöntölt vizet, tömént.

— Hát aval te mit akarnál, köröszfiam?

— Én mönyök bé éppen pokolba, az után a mátkagyűrű után, kontraktus után.

— Ne mönj készön a kezökbe, köröszfiam, met úgyis elvisznek.

Ő még annál inkább elhatározta magába, hogy indul pokolba.

Mönyön, mönyön a diák hetedhét országon körösztü. Egy estére kelve nekifog egy nagy erdőnek, első-tétődik, az utat is elveszti; addig bolyog, hogy réakap ékkicsi házra, hát egy öregasszony a házba.

— Jó estét, édös öreganyám!

— Hozta a szöröncse, édös fiam! Mit tudsz te most ilyen későn itt keresni?

— Az utat elvesztöttem, szállás-kérni jöttem bé.

— A szállás, fiam, az Istené, de olyan gyilkos pogán fiam van, háromszázhatvanhat lelköt már elposztított, most is odavan fosztogatni, most mindját érközik haza, s tégöd is mindját megöl; csak mönj el s járj békével, vélle ne találkozzál.

— Én vaj öl meg, vaj nem, de én ennél tovább nem mönyök.

Az öregasszon nem tud vélle sömmire mönni; megmarad. Egy éfél után mönyön haza az öregasszonnak a fia, nagyot kiát az ablak alatt:

— Lögyön készön az étel, anyám!

Té'dre állott, úgy mönt bé a házba, met akkora vót, hogy nem tért bé másképpen. Elémönyön az asztalhoz, hogy ögyék, meglássá a diákat.

— Anyám, miféle szálló az?

— Az egy szegén útonjáró, fiam! Elfáradott.

— Hát önni adott-é, anyám?

— Nem adtam, kénátam, fiam, de nem kellett, met nagyon elfáradott vót.

— Mönjön, kötse fő, hogy jö'ön ide, ögyék, met ha öszik is, ha nem is, megbánja.

— Mi a baj, öreganyám? — mond az öregasszonnak a diák.

— Ne kérdözd sokáig, henem jere, ögyél.

Odamönyön a diák, önni keznek. Azt mondja a vén-asszon fia:

— No ögyél, met ha öszöl is, megbánod, ha nem is, meg.

Amíg önnének, kérdi az öregasszon fia:

— Te pajtás! Hova indultál, hova céloztál?

— Én bé éppen pokolba, az ördögök közi.

— Úgy vót a célom, hogy agyonverjelek, de hogy azt mondod, hogy odamész, hézzád nem nyúlok, hogy ha oda bémész, tudd meg, hogy neköm milyen ágyat vettek.

— Mondja meg hát kijed a nevit neköm, hogy híj-ják?

— Ingömöt Megölő Istéfánnak.

Röggelre kelvén, jó furustokot ad Megölő Istéfán a diáknak, az útba beléigazittsa, hogy merre kellene mönni.

Mönyön a diák, s amind pokol ajtajához közelödik, meggyújtsa a tömént, legyezni kezd a szöntölt vízzel, s meggyújtsa a szöntölt gyertyát, megérzik az ördögök azoknak az illatját, kifutnak:

— Miféle állat vagy? Ne jój, ne közelitts, me most mindjár itt hagyjuk pokolt.

— Akarhova lönnétök, tudjátok meg, mindönütt megkaplak. Ekkor s ekkor az anyám mátkagyűrűjét elhoztátok a tamlom földjiről, ha azt vissza nem adjátok, s kontraktust nem adtok, akarhó megkaplak, hogy rétam kereskődéstök ne lögyön.

— Ne jöjj hát tovább, hát állj meg ott, me mindjá megkerittsük.

Megfúnak egy sípot, eléfutnak az ördögök, de sokan, de nem kapják sömmiképpen a gyűrűt. Újabban megfújják a sípot, még ketször többen futnak elé, harmadszor is megfújják, s még ketször is többen futnak elé. Egysző késón futva mönyön egy sánta.

— Mér nem siet hamarább? Milyen nagy baj van, mégis a mátkagyűrűt sömmiképpen nem kapják! — kiálttsák a nagyok. — No mindegyikné meg kell keresni, amelyikné megtaláljuk, a Megölő Istéfán ágyába behajittsuk.

Azt kiálttsa a sánta ördög:

— Mintsább ingöm a Megölő Istéfán ágyába hajittsatok, inkább háromszáz mátkagyűrűt is eléadok.

Eládja a mátkagyűrűt, s átaladják a falon körösztil a diáknak kontraktusostól együtt, hogy soha többet hézza számot nem tartnak.

Egy estére megérvőzik Megölő Istéfánhoz a diák, akkor is oda Megölő Istéfán fosztogatni. Hazamönyön egy éfél után, meglássa a diákot:

— Kelj föl, pajtás, gyere, ögyünk! Te megjárád az údadót?

— Én meg.

— Hát az én ágyamró mit hallál?

— Az mátkagyúrút ide nem adják vala, ha a te ágyaddal meg nem jesztek vala.

— No, az ugyan rossz ágy lehet, ha még az ördögök is félnek tőlle!

Röggelre kelnek, a diák megindul haza. Egyször eszibe jut Megölő Istéfánnak, hogy „meg kell vala őtöt szorítani, hogy ha magán segítött, rétam is segítött vóna”. Megindul utánna a diáknak, de meglássa a diák, de megjed, hogy most őtöt is elposztittsa. De egyetkettőt lépik, s mindjár eléri a diákot Istéfán.

— Állj meg, barátom! Ahogy magadon segítőtél, segitts rajtam is, hogy ne mönjek abba a fene ágyba pokolba.

— Hát kijed a legelső embört bottal ütte-ë meg, vaj késsel ölte meg?

— Én késsel egyet sem öltem, barátom, met én min' bottal vertem agyon.

— Megvan-ë az a botja, amivel a legelső embört agyonütte? Mönjön vissza, s hozza ide.

Egyet-kettőt lépött, s hazalépött, a hijuból levöszí s elviszi a diákhoz, de hát a szú úgy megötte, hogy töl se lehetne liknál egyebet szürni. Kérdi a diák:

— Miféle fa vóna?

Mondja Istéfán:

— Vadalmafa.

— Hozza el hát csak velem tova a kőszikla tetejiig.

A kőszikla tetejin egy honcsoktúrásba belészúrassa.

— No Istéfán bácsi, mönjön bé a kőszikla alá, ott van egy csorgó, a csorgó mellé álljon té'dre s imádkozzék a szájával, térgyin állva addig hordja a vizet arra a botra, amíg kisarjazzik, akkor almát kezd terömni, kijed akkor attól a rossz ágytól meg fog mentődni.

Megölő Istéfán hordani kezdi a vizet arra a botra. No, ő hadd hordja a vizet, a diák eljő haza. Annál is inkább egyszerűibe papnak kitöszik, hogy ő még poklot is meg merte járni. Ő a papságot viselte egy huszonöt esztendeig, akkó főszöntölték pápának. A papságot folytatta sok ideig. Minthogy az pápának régi rendtartás szerént eljő az ideje, hogy az országot békerülje, mikó végezte vóna bé útját éppen azon a kő-

sziklán, amelyikön a botot elültette, megállnak a kőszikla tetején, hogy egy küs ideig szusszanjanak, hát az inas meglássa, hogy a kőszikla tetején egy törpe fán szép piros almák vadnak, így szól az inas:

— Ekszelenciás uram! Olyan szép almákat látok, ha elbocsát, hogy szakasztanék egy párt.

— Eridj, eridj, még ha olyan szép, szakassz neköm is egy párt.

Akkorát kiátnak, hogy az inas majd elesik:

— Azt nem szabad másnak leszödni, csak aki azt a fát odaültette.

Visszafut az inas nagy lelkeszakadva. Így szól a pápa:

— Hát neköm hoztál-è?

— Én, ekszelenciás uram, még magamnak sem, met akkorát kiátottak, hogy én majt elestem; azt mondá valaki, de én sönkit sem láttam, hogy arról nem szabad másnak szakasztani, csak aki azt a fát odaültette.

A pápa meggondolkozik, eszibe jut, hogy hohó! azt ő még legén korába ültettette oda. Ekkor a pápa a lovakot elereszteti, elmönnnek a kocsissal s az inassal hármán a piross almához. Szólítsa a pápa:

— Megölő Istéfán, hol vagy?

Egy száraz koponya höngörödik elé.

— Itt vagyok, ekszelenciás uram! Testömnek tagjai mind elszotyogtak imitt-amott, amíg a vizet hordtam, mindön ízöm-porom szërte van hullva.

De poroncsol a pápa, hogy min gyűljön össze. Mind is eléfutnak egy csomóba, rakásba. Akkor egy nagy patkánytúrást az inassal s a kocsissal széjjelvájata a pápa, poroncsol a csontoknak, hogy mönjenek bé abba gödörbe, mind is belégyültek, összehajtatta, bétakartatta szépön a legényökkel, egy misét szógátatott, a bünjiből fölódotta. Akkor Megölő Istéfán a pokolbéli rossz ágytól megmentődött.

A pápa elmönt vissza a hazájába, még máig is él, ha meg nem hót.

XIX

A huszár és szolgáló

Egy papné régön, még az ántivilágban, a tángyért, tálat, tejesfazakakat belérakta egy kosárba s elküdte a szógálótól, hogy mossa meg a patakon. A szógáló mosogatás közbe meglássa, hogy egy rák ahajt mász ki a vízből, s ő, ki még soha rákot nem látott vót, reabá-

vászkodik, egy kicsiddég fél is tölle. Azonba ott mönyön egy huszárkatona lóháton, s kérdi tölle a szógáló:

— Ugyan bizon, vitéz uram, mi az istencsudája az ahajt?

— A bizon, húgom: *rák* — azt feleli a katona.

A szógáló megbátrodik, közelébb lépik a rákhoz, nőzni kezdi, azt mondja:

— A bizon *mász*.

— A bizon *rák* — mondja esmét a katona.

— A bizon *mász* — mondja nagy nyessön a szógáló.

— A bizon *rák* — mondja harmadszor is a katona.

— Ugyan bizon, vitéz uram, miféle lélökkal mondhasza azt, mikor én jól látom, hogy *mász* — mondja a szógáló.

— De hát húgomasszon is miféle lélökkal mondhasza azt, mikor én jól látom, hogy *rák*? — kérdi a katona.

— No, én nem vagyok sem vak, sem bolond, én jól látom, hogy *mász* — azt mondja a szógáló.

— De biz én sem vagyok sem vak, sem bolond, én jól látom, hogy *rák* — mondja a katona.

A szógáló megharagszik, s amennyi edény nálla vót, mind a földhöz veri, hogy mind diribdarabra török, s azt mondja nagy méröggel:

— Az Isten ingöm éppen így posztittson el, ha nem *mász*!

A katona leugrik a lováró, kirántsa a kardját, elvágja a lova nyakát, s azt mondja reá:

— Az Isten öngedje meg, hogy a hóhér éppen így vágja el a nyakamot, ha nem *rák*!

A katona elmönyön gyalog, a szógáló is hazamönyön az edény nélkül, s kérdi tölle a papné:

— Hát hó vadnak az edényök?

A szógáló elbeszéli, hogy mi történt közte s a katona közt a *mász*-szal s a *rák*-kal.

— Hát te csak azér töttél olyan kárt neköm? — azt mondja a papné.

— Ó, asszonyom! Hisz én nem is hadhattam annyiba, mikor én jól láttam, hogy *mász*, mégis az a gaz katona mind csak azt nyeste, hogy *rák*!

A papné éppen kemöncét hevített, sütni akart, még inkább megharagszik, kapja a százforintos új bundáját, bélöki a kemöncébe, s azt mondja:

— A tűz langja éppen így égjön meg ingömöt, ha mind a ketten bolondok nem vótatok!

— Hát itt miféle pörzsbúz van? — azt kérdi kívürről bejöve a pap, s megtudja, hogy mi történt a

rák és *mász* miatt, kapja a palástját, összevagdolja azt egy féjszével a küszöbön, s azt mondja:

— A hóhér éppen így vágjon össze ingömöt, ha mind a hárman bolondok nem vótatok!

Odaérvökzik a mestör: a bornya bébogározott vót a pap udvarára, utánna jött vót, hogy hazahajtsa. Az is megtudja, hogy miféle dolog történt s miér, kap egy botot, s úgy vágja föbe a maga bornyát az ajtó előtt, hogy mindjá főfordul s megdöglik, s azt mondja rea:

— Az Isten öngedje meg, hogy a tüzes ménkö éppen így üssön agyon ingömöt, ha mind a négyen bolondok nem vótatok!

Érvökzik az eklézsia kurátora is, kérdözi, hogy mi történt ott, s amikor elbeszéli neki, megharagszik, főkapja az eklézsia ládáját, s úgy vágja a földhöz a ház közepibe, hogy a láda darabokra szakad, a drága abroszok, kendök széjjelomolnak a ház földjin, s azt mondja:

— Az Isten éppen így posztittson el ingöm ebbe az órába, ha mind az ötön bolondok nem vótatok!

Bétóppan azalatt az egyházfi is, meglássa az abroszokat s kendököt a földön, észzezsapja a kezit s kérdi:

— Ugyan bizon hát e mi dolog?

Megmondják neki is, hogy milyen dolog történt, s mér is történt, s ő főkapja a földről az abroszokat, kendököt, diribdarabokra hasogassa mindegyig, s azt mondja:

— Az ördög éppen így szaggasson el ingömöt, ha mind a haton bolondok nem vótatok!

A hír elterjedt a történt dologról továbbig, arra észzegyül az eklézsia, főgyújsák a papi házat, s azt mondják:

— A tűz langja így égjön meg münköt mind amenyinyin vagyunk, ha mind a heten bolondok nem vótatok!

XX

Az ördög kilenc kérdése

Egy szégén legénnek kedve szottyant, hogy megházasodjék, ki is pottyintá égyször az édösanyjának, hogy ő mibe töri az eszlt.

— Ó, te sömmirevaló élhetetlen! Tám bizon neköd való a házasság — mondja fölharanva az anyja —, tödd le magad arról, ne bolondulj meg, jobb lösz, láss dógodhoz ahelyett.

— Met anyám! Én bizon megházasodom — azt mondja nagy nyessön a legén —, immán ideje neköm is, hogy ne üljek így.

— No ide nem menyecskét a házhoz — mondja az anyja —, én főzök, sütök, mosok a háznál, míg bírom magamot, lám a szomszédba az a högyös menyecske hogy bánik az anyóssával, hogy pocskondiázza, hogy böcsméli útca-szöribe mindönütt mindön igaz ok nélkül, ő maga úgy teli van hibával, mind a Dudás Jan-kóné veteményös kertje burjással, mégis aval mossa a száját, hogy az anyóssa a hibás, pedig tudja az egész falu, hogy nem úgy van, velem is úgy bánhatna még a te feleségöd, no ide nem valami fürgetegös menyecskét a házunkhoz, hogy zenebonát csináljon a háznál, velem ne is vikatálódj, me hidd meg, hogy ma porul jársz, ha csakugyan nem nyughatol.

A legénnek mindön kedve elveszött, nagy szömöt meresztött az anyjára s azt mondta nagy dér-dúrral:

— Anyám! Annyit ne tereturáljon, hisz immá mind megházasultak a faluba a legényök, akik velem egykorúk vótak, tám én következöm immán.

— Neköm ne merögesd olyan rútol a szömödöt — azt mondja esmé nagy haragoston az anyja —, nem tudom, mifele gonosz lélok iszkitél, hogy úgy nem férsz a bőrödbe, jobb lösz, fogd meg a szád s hallgass.

— Ingöm sömmi gonosz lélok nem iszkitél — azt mondja dunnyogva a legén —, de ideje, hogy megházasuljak én is.

Arra esmét azt mondja az anyja:

— No, ha csakugyan feleségöt akarsz hozni, lássad, vigyed akarhova a pokolba, de ide igaz, hogy nem a mű házunkhoz, inkább a nyakadot facsarnám ki, mintsem hogy azt megöngedjem.

A legény apja belé sem kottyant a dologba, nem, met a felesége poroncsolt a háznál.

A szegén legén földuzmálta magát, kimönt nagy morgolódva a házbó, nem is mönt bé a vacsorára is, henem meghált az udorba egy kicsi poros szénán, de egész éjjel nem tudott alunni egy csöppöt is egész viradtig, akkor főköt, elindult feleség után. Mönögelt immá szomorán s teli buszuval, hogy az anyja olyan rútol bánt vélle, hogy szinte megötte kezit-lábát mérgibe azé, hogy ő meg akar házasodni.

Útazott immár egyes-egyedül egy kicsi pácikóval s egy üres tarisnyával (met az anyja nem tött vót útravalót neki), mönt idegön, üsmeretlen helyekön, högyön, vögyön, sík mezökön körösztü, mindaddig, míg későrehára egy fényös rézhídhoz érközött. Ott megállott egy

helybe, csudákozott a hídon, de félt reamönni. Amind ott álldogálna, hát meglássa őt egy fejérszakállú ősz öregembör, s azt mondja neki:

— No, te szegén legén, mönj-mönj, ne félj, de csak lábujjhögyön mönj azon a hídon, me különben ott hagyod a fogadot, met azt ördög hídjának híjják, úgy mönj azon körösztü, hogy meg se suttyanjon a csidmád réta, eddigelé kilencvenkilencen vesztek el itt, hogy nagy derenducával s nem szép csöndösön möntek azon körösztü, ott veszött egyszer egy egész násznép is, szekereső, lovastó, vőlegényestő, mönyasszonyostól azé, hogy dörömbözve, dökretve nyargaltak azon a hídon körösztü.

A szegén legén félt előbb arra a hídra mönni, úgy félt, hogy még ugyan röszketött belé, de minthogy azt a hidat suhutt másutt el nem lehetött kerüni, későrehára megerőtette magát, nekibátrodott s szöröncsésön körösztümönt a rézhídon, éppen azonmódúlag, ahogy az a fejérszakállú ősz öregembör megtanította vót őtöt.

De a hídon túl elig haladott vót tíz vaj tizenkét lépésre, egy ördög csak kiugrott a híd alól, s azt kiátotta neki:

— Megállj, megállj, szegén legén! Ne félj, egy kicsi beszédöm van veled.

A szegén legén megállott egy helybe, de úgy megjedte, hogy még a lélögzete is szinte megállott jedtibe. Az ördög közelébb lépött hezza s azt mondta neki:

— No, te szegén legén! Jól tudom, hogy te mi járásbeli vagy: tudom, hogy házasodni akarsz, azt is, hogy szegén vagy, s hogy te olyan bücsületösön möntél körösztü a hídamon, hogy nem háborítottál s neköm sömmi buszuságot nem okoztál, mind más utazók, én tégödöt megjutalmazlak azét, hogy mikor elhozod a feleségödöt, hadd lögyön mivel kiálljad a lakadalmi vendégségöt. Mikor visszajötök a mönyasszonnyal együtt, nehogy másfelé, hanem éppen itt mönjetök el, akkor megadom, amit adni akarok. Most csak mönj eherről indulva a kilencedik faluig, azt a falut Jám-bortelepnek híjják, s ha el találnád vesztetni az útat, csak kérdözösködj mindöntől, akit elől-hátul találsz, hogy hó vagyon Jám-bortelep, reagazitt valaki, abba a faluba éppen a vetéskapu sorkánál lakik ott a falu végén egy gazdaembör, annak vagyon három leánya, kérd meg a legszöbbiköt, ha azt nem adják, más akar-melyiköt.

A szegén legén elindult aharról, s mindaddig útazott, míg elérte azt a Jám-bortelep nevű falut, ott bémönt ahoz a házhoz, hova az ördög igazította vót. A

szegén legént jól fogadták a háznál, a leányok gyanították, hogy leánkérni mönt oda, forgolódtak, sörpötöltek, ratymattak, jól is tartották rátottával. Amind ott múlatott a legén, csak kisütte osztán, hogy ő biz azé jött, hogy elvönné valamelyik leánt, ha adnák.

— De hát melyiköt vönnéd a három közül? — kezdte a leányoknak az apjuk.

A legén a legküssebbikre mutatott, minthogy a vót a legszóbb, s azt mondta:

— Neköm éppen e kéne, né!

— Héj, öcsém — mondja az apa —, az asztagot nem a fenekín szokták megkezdeni, ha mindját a leggazdagabb hörcög kérné, sem adnám a legküssebbet, míg a két nagyobb el nem kél.

— Nem bánom hát, ha a nagyobbat adják is, ha adni akarják — mondja a legén.

Az apa s anya odaígerzte a legnagyobbik leánt, tüstént papot is hívattak, s meg is történt az esszeeskötés. Hogy az eskötés megvót, ebédöltek együtt, s aval útra indult az új házaspár. Mikor az ördög hídjához érkeztek, olyan szép csöndösön möntek azon köröszű, mind a vőlegén mönt vót azelőtt egyedül. Akkó kiugrott az ördög a híd alól, nagyot kiáltott:

— Hó! Megálljatok! Hadd adjam meg, amit megígertem vót!

Azok hát megállottak, az ördög pedig kihajtott kilenc kövér disznyót a híd alól, s azt mondta a vőlegénnek:

— No, én ezt a kilenc disznyót nektök adom, ölesétök le, az aprólékjok egy résziből álljátok ki a lakadalmi vacsorát, a kilenc szalonnát pedig aggassátok föl a hijuba s éljetök abbó takarékoson. De azt mondom én neköd, te vőlegén, hogy mától számlálva mikó négy hét bételik, meg foglak tégöd keresni estéli tíz óraker, s ha kilenc kérdésömre meg nem tudsz felelni, elvesztöd a kilenc szalonnát, s azon kívül még egyéb bajod is lösz; de nehogy akkora féltödbe elébb állj hazól, met ha mindját a töngör fenekibe rejtözöl, onnet is kivöszlek, tudd meg azt!

A vőlegénnek nagy szöget ütött a fejibe ez a beszéd, de mindamellét ő a feleségivei magok elejibe vötték a kilenc kövér disznyót, s hazahajtották, de nem az apai házhoz, met a vőlegénnek megmondotta vót az anyja, hogy oda ne vigyön feleségöt, henem a faluba kibéröltek egy tisztösségös házat a mënyasszon pénziből, beszállottak abba. Megölették aztán a kilenc kövér disznyót, kettőnek az aprólékjából kiállották a vendégségöt, a

kilenc szalonnát pedig a hijjuba fölakasztották, s gazdasághoz fogtak.

Mikor a négy hét éppen bétót az összekelés után, a vőlegén búsúni kezdött, erőssen nyughatatlankodott, hogy ha az ördög el talál jöni a kilenc kérdéssel, s ő nem tud azokra megfelelni, majt rosszul fog lönni a dóga neki. Míg így vekkedözött, bémönt hezzok egy rongyosnál rongyosabb kúdos-forma idegön embör, szálást kért éccakára, s adtak is mindjá, jó vacsorát is adtak neki, osztán az is befeküdt a góc alá, s amind ott heverészött a hammuba, kérdötte a vőlegéntől, hogy miér olyan szomorú, mikor az új házásoknak többnyire jó kedvök szokott lönni.

— Neköm elég bajom van — mondja a vőlegény —, nagy dógot sújtottak a fejemhöz: met neköm ma kilenc kérdésre kell megfelelnöm; mégis, ha tudnám, hogy mik lösznek azok a kérdések, úgy mind más vóna, nem búsulnék éppen úgy, de az a baj, hogy nem tudom, mik azok, félök, ha nem tudok megfelelni, rosszul lösz dógom.

— Azér egy mákszömnit se búsulj — azt mondja a kúdos a góc alól —, csak bízd reám az egész dógot. Te csak hallgass, egy szót se szólj, met én mindön kérdésre megfelelök helyetted a te képödbe.

Erre fő kezdött ucsuodni a vőlegén, lefeküdt osztán az új feleséggel, de csak nem jött álom a szemökre, renyödtek, hogy vajjon mi lösz a dologbó.

Amind ott feküdtek, tova éféle felé kopogtatnak az ablakon, hát ott az ördög s békiát nagy dörgösön:

— Aluszol-ë, gazda?

— Nem aluszom — feleli a kúdos a góc alól a gazda helyett.

— Hát meröd-ë biztatni magadot, hogy megfelelsz a kilenc kérdésre? — kérdi ismét az ördög.

— Meröm biztatni — mondja megint a kúdos.

— No hát azt kérdöm tölled elsöben is — mondja az ördög —, mi van a világon, ami csak egy?

A kúdos azt feleli:

— Egy Isten van az égbe, egy nap van az égön, egy feje van mindön embörnek.

Az ördög:

— Tudsz-ë mondani valamit a *kettőre*?

A kúdos:

— Akinek két ép látó szöme van, a szöröncsés embör, mindönt tisztán láthat a nap alatt.

Az ördög:

— Mit tudsz mondani neköm a *háromra*?

A kúdos:

— Amelyik házon három ablak van, az elég világos.

Az ördög:

— Hadd halljam, mit mondasz a *négyre*?

A kúdos:

— Négy kerék elég egy szekérbe, több nem is kell.

Az ördög:

— Hát valamit tudsz-e mondani az *ötre*?

A kúdos:

— Öt kézűj elég egy kardnak a maroklatjára.

Az ördög:

— Mondj valamit immán a *hatra*?

A kúdos:

— Akinek jó hat ökre van, szánthat, vethet, boronálhat, erdőlhet a más segítségére nélkül is.

Az ördög:

— Nem hiszem, hogy tudnál mondani valamit a *hétre*!

A kúdos:

— Akinek hét leánya van, annak főhet a feje, míg rendre mind a hetet jó helyre férhöz adhassa.

Az ördög:

— Mondj valamit most a *nyócra*!

A kúdos:

— Akinek nyóc asztaga van a csú'kerbe, a nem szorul másra kinyér dógába.

Az ördög:

— Hát utoljára mit mondasz a *kilencre*?

A kúdos:

— Akinek kilenc szalonnája van a hijjába, nem fut a szomszédba pörgölnivalóér.

Az ördög elbámult a kész feleletön, mind azt hitte, hogy a gazda maga felelget neki, s azt mondotta hát:

— No, légy magadnak, látom, többet tudsz, mind én — s aval ellódult, ahonnét jött vót.

Az új gazda másnap röggel jóltartotta a kúdust étellel-itallal, amellest adott neki sódort, disznyólabat, még egyebet is, ami lelke fölött vót, hogy őt kisegítette a bajból. Ő maga pedig s a felesége addég ügyeköztek, hogy rövid üdő alatt egy szép jószágot szörzöttek, arra házat építettek. Az asszon sokat segített az anyóssán is, annak a szorult állapotjába, s ő még ma is süti a palacsintát, ha mind a kilenc szalonna el nem fogyott.